Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Milkica Obrenović

# Strokovne delavke v varnih hišah o procesih podpore in pomoči otroku z izkušnjo travme, povezane z izkušnjo nasilja v družini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Milkica Obrenović

# Strokovne delavke v varnih hišah o procesih podpore in pomoči otroku z izkušnjo travme, povezane z izkušnjo nasilja v družini

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Tadeja Kodele
Somentorica: as. Mojca Šeme

Ljubljana, 2025

## Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Tadeji Kodele in somentorici as. Mojci Šeme za prijaznost in podporo med pisanjem diplomskega dela. Zahvaljujem se tudi vsem bližnjim, ki so me podpirali med študijem.

**Strokovne delavke v varnih hišah o procesih podpore in pomoči otroku z izkušnjo travme, povezane z izkušnjo nasilja v družini**

## Povzetek diplomskega dela

Otroci, ki imajo izkušnjo nasilja v družini, prihajajo v sistem zaščite otrok, katerega del so tudi varne hiše, z izkušnjo travme. Varne hiše so pomemben del zaščite otrok in žensk pred nasiljem v družini. Pogosto so ti otroci pred prihodom v varno hišo osebno doživeli nasilje nad njimi samimi ali pa so pričevali nasilju v družini (nad sorojencem, materjo). Kadar so otroci pogosto dolgotrajno izpostavljeni kompleksnim obremenjujočim izkušnjam (ki so lahko sestavljene iz kompleksne kombinacije nasilja, pričevanja nasilju, zanemarjanja, težkih izgub itn.), lahko pri njih pride do kompleksne travmatiziranosti. Zato je pomembno, da se v socialnem delu zavedamo, da je otrok žrtev nasilja že ob pričanju nasilju v družini in ga je treba znotraj sistema ustrezno zavarovati pred škodljivimi posledicami travmatične izkušnje ter preprečiti ponovno travmatizacijo ali celo dodatno viktimizacijo v sistemu zaščite otroka. Kot odgovor na to problematiko se je v tujini oblikoval na razumevanju travme utemeljen pristop, ki se je izoblikoval z željo po organizacijah in ustanovah, ki bi delovale na način, ki kaže občutljivost na pojav travme. Ena izmed uporabnih metod pri delu s travmo, ko gre za otroke s tovrstnimi izkušnjami, je tudi uporaba igre in ustvarjalnih tehnik pri podpori in pomoči otroku. V teoretičnem delu diplomskega dela najprej predstavim zakonodajne vidike zaščite otroka in vlogo varnih hiš. Nato predstavim nasilje kot obremenjujočo izkušnjo iz otroštva, opredelim travmo, razvojno kompleksno travmo in prikažem posledice, ki jih izkušnja travme pusti na otroku. Temu sledi predstavitev na razumevanju travme utemeljenega pristopa in uporabe igre ter ustvarjalnih tehnik pri delu z otroki, ki so preživeli nasilje. Na koncu teoretičnega dela predstavim še ponovno oziroma dodatno travmatizacijo otroka v sistemu zaščite.

V drugem delu diplomskega dela predstavim kvalitativno raziskavo, v kateri me je zanimalo, kakšno znanje imajo strokovne delavke, zaposlene v varnih hišah, o razvojni kompleksni travmi pri otrocih, ki so pričali nasilju v družini ali so mu bili osebno izpostavljeni ter na kakšen način jo prepoznavajo. Zanimalo me je tudi, ali strokovne delavke poznajo koncepte pristopa, utemeljenega na razumevanju travme, ali je po njihovem mnenju varna hiša organizacija, ki je utemeljena na razumevanju travme, ter kakšne metode uporabljajo v procesih podpore in pomoči. Na koncu sem raziskovala načine, na katere strokovne delavke zagotavljajo, da med bivanjem otroka v varni hiši ne pride do ponovne travmatizacije, povzročene v sistemu zaščite. Ena izmed ključnih ugotovitev diplomskega dela je, da so strokovne delavke v varnih hišah vsekakor ozaveščene o pojavu travme, vendar v slovenskih varnih hišah ni sistemske implementiranosti na razumevanju travme utemeljenega pristopa. Same bi za delo vseeno potrebovale več izobraževanj in usposabljanj na to tematiko. Pri delu z otroki, ki so doživeli travmatično izkušnjo, uporabljajo različne metode podpore in pomoči v sklopu številnih dejavnosti. Veliko uporabljajo tudi igro in ustvarjalne metode. Vendar v večini strokovne delavke niso zadovoljne z zaščito otroka z zakonodajo ter v praksi ter si želijo določenih sprememb. A se kljub temu znotraj varnih hiš vsekakor trudijo preprečiti, da bi prišlo do ponovne travmatizacije otroka v procesu.

**Ključne besede:** varna hiša, otrok, nasilje v družini, razvojna kompleksna travma, na razumevanju travme utemeljen pristop, metode podpore in pomoči, ponovna travmatizacija

**Professional workers in safe houses on methods of support and help to a child with experience of trauma, linked to experience of domestic violence**

**Graduation Thesis Abstract**

Children who experience domestic violence enter the child protection system, which also includes safe houses, with the experience of trauma. Developmental complex trauma occurs in children, which develops as a result of repeated and long-term exposure to violence in the family during childhood, and at the same time causes negative consequences at various levels of the child's functioning. Therefore, it is important to realise that a child is a victim of violence even when witnessing violence within the family, and it is necessary to adequately protect them within the system from the harmful consequences of the traumatic experience and to prevent re-traumatisation. In response to this issue, a trauma-informed care approach was developed, shaped by the desire for organisations and institutions that would operate in a way that shows sensitivity to the phenomenon of trauma. One of the useful methods for working with trauma is the use of play and creative techniques to support and help the child who has experienced domestic violence. In the theoretical part of the thesis, I first present the legislative aspects of child protection and the role of safe houses. Then, I introduce violence as an adverse childhood experience (ACE), define trauma, developmental complex trauma, and demonstrate the consequences that trauma has. This is followed by a presentation of trauma-informed care and the use of play and creative techniques in working with children. At the end of the theoretical part, I discuss re-traumatisation of the child within the child protection system.

In the second part of the thesis, I present qualitative research in which I explored what knowledge professional workers employed in safe houses have about developmental complex trauma in children who have witnessed or been exposed to violence in the family and how they recognise it. I also examined whether professional workers are familiar with the concepts of trauma-informed care, whether, in their opinion, the safe house is an organisation based on an understanding of trauma, and what methods they use in support and assistance processes. Finally, I explored the ways in which professional workers ensure that, during the child's stay in the safe house, re-traumatisation caused by the protection system does not occur. One of the key findings of the thesis is that professional workers in safe houses are definitely aware of the occurrence of trauma, but in Slovenian safe houses, there is no systematic implementation of trauma-informed care. They would still require more education and training on this topic in order to work effectively. When working with children who have experienced traumatic events, they use various methods of support and assistance as part of many activities, and they also make extensive use of play and creative methods. However, the majority of professional workers are not satisfied with the protection of children through legislation and in practice, and they would like certain changes. Nevertheless, within the safe houses, they definitely strive to prevent the child from being re-traumatised in the process.

**Keywords:** safe houses, child, domestic violence, developmental complex trauma, trauma-informed care, methods of support and help, re-traumatisation

# Kazalo vsebine


1 Uvod ..... 1
2 Teoretični del ..... 4
2.1 Zaščita otroka in vloga varnih hiš pri tem ..... 4
2.1.1 Sistem varstva in zaščite otrok v Sloveniji: zakonodajni vidiki ..... 4
2.1.2 Vloga slovenskih varnih hiš v sistemu varstva in zaščite otrok ..... 6
2.2 Razvojna kompleksna travma in otrok s predhodno izkušnjo nasilja v družini ..... 7
2.2.1 Študije obremenjujočih izkušenj iz otroštva ..... 7
2.2.2 Nasilje v družini kot obremenjujoča izkušnja iz otroštva ..... 9
2.2.3 Opredelitev travme ..... 12
2.2.4 Razvojna kompleksna travma ..... 13
2.2.5 Znaki in posledice travme pri otroku ..... 14
2.2.6 Krepitev odpornosti otroka ..... 16
2.3 Na razumevanju travme utemeljen pristop na področju zaščite otrok ..... 18
2.3.1 Opredelitev na razumevanju travme utemeljenega pristopa ..... 18
2.3.2 Ključni principi in načela na razumevanju travme usmerjenega pristopa ..... 19
2.3.3 Primeri dobre prakse uporabe na razumevanju travme utemeljenega pristopa v tujini ..... 22
2.4 Igra in ustvarjalne tehnike v procesih podpore in pomoči otroku z izkušnjo travme 23
2.5 Travma, povzročena v sistemu zaščite otrok ..... 26
3 Opredelitev problema ..... 29
3.1 Raziskovalna vprašanja ..... 30
4 Metodologija ..... 32
4.1 Vrsta raziskave ..... 32
4.2 Merski instrument ..... 32
4.3 Opredelitev enot raziskovanja ..... 32
4.4 Zbiranje podatkov ..... 33
4.5 Obdelava in analiza podatkov ..... 33
5 Rezultati ..... 36
5.1 Razumevanje travme ..... 36
5.2 Zaščita otroka ..... 38
5.3 Na razumevanju travme utemeljen pristop ..... 41
5.4 Metode podpore in pomoči otrokom ..... 42
5.5 Preprečevanje travme, povzročene v sistemu zaščite otrok ..... 44
6 Razprava ..... 46
6.1 Razumevanje travme ..... 46
6.2 Zaščita otroka ..... 48
6.3 Na razumevanju travme utemeljen pristop ..... 50
6.4 Metode podpore in pomoči otrokom ..... 51
6.5 Preprečevanje travme, povzročene v sistemu zaščite otrok ..... 53
7 Sklepi ..... 55
8 Predlogi ..... 57
9 Uporabljena literatura ..... 58
10 Priloge ..... 65
10.1 Priloga A: Vodilo za intervju ..... 65
10.2 Priloga B: Odprto kodiranje ..... 66
10.3 Priloga C: Osno kodiranje ..... 135

## Kazalo tabel

Tabela 4.5.1: Primer odprtega kodiranja ..... 34

## Kazalo slik

Slika 4.5.1: Primer osnega kodiranja ..... 35

# 1 Uvod

Po *Družinskem zakoniku* (2019) je vsak starš dolžan zadovoljevati vse otrokove potrebe in ga vzgajati s spoštovanjem. A velikokrat ni tako, saj se pogosto v družinah nad otrokom izvaja nasilje. Nasilje nad otrokom je lahko psihično, fizično, spolno ali ekonomsko. Nad otroki se izvaja tudi zanemarjanje, ki je lahko psihično, telesno, čustveno ali kognitivno (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017, str. 18). Moylan idr. (2010, str. 10) so s študijo pokazali, da so ravno skupine otrok, ki so bile izpostavljene nasilju v družini, pokazale višjo stopnjo problemov na številnih področjih kot tiste, ki nasilju niso bile izpostavljene. Tudi Kuhar idr. (2020, str. 2) navajajo, da so psihično, fizično in spolno nasilje ter psihično in fizično zanemarjanje ene izmed obremenjujočih izkušenj iz otroštva, za katere je značilen toksičen stres, ki je večinoma dolgotrajen, ponavljajoč se in zelo intenziven. Kleber (2019, str. 1) nasilje in številne druge neprijetne dogodke v življenju označi kot travmatične dogodke, za katere sta značilna predvsem občutka nemoči in izgube nadzora.

Ameriško psihološko združenje (angl. American Psychological Association – APA) (Trauma, 2018) travmo definira kot vsako motečo izkušnjo, ki ima dolgotrajne negativne učinke na človeka. Ti travmatični dogodki lahko vključujejo človeško vedenje ali naravne pojave. Tudi Ameriška javnozdravstvena uprava za zlorabo substanc in duševno zdravje (ang. *The Substance Abuse and Mental Health Services Administration – SAMHSA*) (SAMHSA's Trauma and Justice Strategic Initiative, 2014, str. 7) poudari, da imajo takšni dogodki trajne in škodljive posledice, ki vplivajo na posameznikovo čustvovanje, duševno in fizično zdravje ter socialno in duhovno blaginjo. Lyons, Whyte, Stephens in Townsend (2020, str. 5) pravijo, da zaradi zgodnje in ponavljajoče se travme v otroštvu pri otrocih pride do nastanka razvojne kompleksne travme, ki nastane tudi zaradi nasilja in zanemarjanja, ki se zgodi v odnosih, ki so otroku najpomembnejši.

V Centru za zdravje otroka in družine (ang. *The Center of Child and Family Health – CCFH*) (Center for Child & Family Health, 2010, str. 9) navajajo, da je lahko travma pri vsakem otroku na videz zelo drugačna. A Kleber (2019, str. 3) meni, da vsi, ki so bili izpostavljeni travmatičnemu dogodku, ne razvijejo resnih težav na področju duševnega zdravja. Kljub temu lahko doživljajo določene simptome travme ali stiske. Otroci se v takšnih okoliščinah velikokrat z mamami, ki so tudi same največkrat žrtve nasilja v družini, zatečejo v varne hiše, ki, kot so zapisali v Skupnosti centrov za socialno delo (b. d.), omogočajo umik, urejanje življenja in

ponujajo varen prostor za oba. Zato je zelo pomembno, kako se na travmo odzovemo in na kakšen način pomagamo otrokom z izkušnjo nasilja v družini.

SAMHSA (2014, str. 9) poudarja pomen na razumevanju travme utemeljenega pristopa, ki naj bi se uporabljal znotraj programov, organizacij in sistemov, ki naj bi bili dovolj ozaveščeni o pojavu travme, poteh okrevanja, prepoznavanju znakov travme in preprečevanju ponovne travmatizacije, ki bi se ji morali aktivno upirati. Nacionalna mreža za travmatični stres pri otrocih (ang. *The National Child Traumatic Stress Network)* (The National Child Traumatic Stress Network, b. d., str. 9–10) predvsem poudarja pomen igre za zdrav razvoj otroka in predelovanje travmatičnih dogodkov. Pri predelovanju travme so zelo uporabne tudi umetniške dejavnosti, menita Levine in Kline (2008, str. 84). CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 15) izpostavi predvsem pomembno vlogo strokovnih delavk[1] v varnih hišah, ki so pogosto prvi posredovalci pri otrocih s simptomi travme. Tudi Škotsko izobraževanje (ang. *Education Scotland*) (Education Scotland, b. d., str. 12) poudari, da je pomemben pristop strokovnjaka, ki bi moral razumeti travmo kot pojav.

Diplomsko delo je strukturirano tako, da bralcu naprej predstavim teoretične okvire tematike, ki jo raziskujem skozi nekaj poglavij, kot so zaščita otroka v Sloveniji v kontekstu zakonodaje in varnih hiš, nato se v naslednjem poglavju osredotočim na razvojno kompleksno travmo in izkušnjo nasilja v družini, ki je ena izmed najbolj zahtevnih obremenjujočih izkušenj iz otroštva. Nato nadaljujem s pristopom, ki je utemeljen na razumevanju travme na področju zaščite otrok in z metodami podpore in pomoči otroku, predvsem z ustvarjalnimi tehnikami in igro. V zadnjem poglavju zaključim s travmo, ki je povzročena v sistemu zaščite, in preprečevanjem njenega nastanka. Nato sledijo opredelitev problema, predstavitev raziskovalnih vprašanj in opis metodologije. V empiričnem delu raziskave je predstavljena kvalitativna raziskava, kjer predstavim z raziskovanjem pridobljene rezultate in zapišem razpravo, skozi katero odgovorim na raziskovalna vprašanja, ki sem si jih na začetku zastavila. Z raziskavo sem si želela razjasniti nekaj vprašanj, ki se predvsem nanašajo na znanje strokovnih delavk o razvojni kompleksni travmi in njihove poglede na zaščito otroka s slovensko zakonodajo. Nanašajo se tudi na njihovo poznavanje na razumevanju travme utemeljenega pristopa in prisotnost uporabe pristopa v slovenskih varnih hišah. Prav tako sem želela pridobiti njihove odgovore, ki se nanašajo na metode podpore in pomoči, ki jih uporabljajo pri delu z otroki in na načine preprečevanja nastanka iste med bivanjem v varni

[1] V nadaljevanju bom, zaradi lažje berljivosti, uporabljala izraz strokovna delavka.

hiši. Na koncu diplomsko delo zaključim s sklepi in lastnimi predlogi, ki se nanašajo na raziskovano tematiko.

# 2 Teoretični del

## 2.1 Zaščita otroka in vloga varnih hiš pri tem

### 2.1.1 Sistem varstva in zaščite otrok v Sloveniji: zakonodajni vidiki

Zidar (2020, str. 245) poudari, da ima vsak otrok pravico, da je zaščiten pred izkoriščanjem, zlorabami in nasiljem. A ne samo, da bi moral biti otrok zaščiten, ampak tudi spodbujan, da napreduje, se razvija in uspeva v skladu s svojimi zmožnostmi (Zidar, 2020, str. 245). *Ustava Republike Slovenije* (1991) opredeljuje zaščito otroka in s 56. členom poudarja, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Ustava tudi določa, da se otrokom zagotovi posebno varstvo pred različnimi oblikami zlorabljanja in izkoriščanja, ki so lahko socialna, telesna, gospodarska ali duševna. Otroci uživajo posebno varstvo in skrb, v sklopu katerih obstajajo določene pravice in svoboščine, ki morajo biti določene v skladu s starostjo in zrelostjo otroka.

Otrokove potrebe zahtevajo posebno zaščito, zato je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov že 20. novembra 1959 sprejela Deklaracijo o pravicah otrok, v kateri je zapisala vse pravice in svoboščine. V Deklaraciji je z drugim načelom navedeno, da mora vsak otrok uživati posebno varstvo in da mu mora biti z zakonom ali na drug način omogočeno, da se razvija na ustrezen način. S četrtim načelom je zapisano, da mora otrok uživati vse ugodnosti socialnega varstva, torej ima pravico do življenja in razvoja v zdravih okoliščinah. Posebno nego, izobraževanje in skrb je treba nuditi otroku, ki je socialno, čustveno ali fizično ogrožen, kar naslavlja peto načelo Deklaracije. V ospredju je vsekakor to, da se otrok najprej zavaruje in da se mu ponudi ustrezna pomoč v stiski. Otroku, ki doživlja stisko na fizični, mentalni ali socialni ravni, pa je treba nuditi posebno nego, izobraževanje ter skrb. Deklaracija v osmem načelu navaja, da je treba otroka vedno najprej zavarovati in mu pomagati, v naslednjem načelu pa, da je treba otroka zavarovati pred vsemi vrstami zanemarjanja, krutosti in izkoriščanja, kar se navezuje predvsem na trgovino z ljudmi in škodljivo delo (*Deklaracija o pravicah otrok*, 1959).

Ker Deklaracija o pravicah otrok ni pravno zavezujoča za države, je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov 20. novembra 1989 sprejela še Konvencijo o otrokovih pravicah, katere podpisnica je tudi Republika Slovenija. Države podpisnice z 19. členom obljubljajo, da bodo z ukrepi varovale otroka pred telesnim in duševnim nasiljem, poškodbami, zlorabo, zanemarjanjem, trpinčenjem, izkoriščanjem, malomarnim vedenjem in spolno zlorabo. V drugem odstavku naslavlja pomembnost ustreznih ukrepov socialnih programov, ki morajo

otroku zagotoviti podporo, zaščito, ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje nasilja nad otrokom ter poseg sodišča. Država mora zagotoviti posebno varstvo otroku, ki je začasno ali za stalno prikrajšan družinskega okolja. V tem času se otroku zagotovi nadomestna skrb (*Konvencija o otrokovih pravicah*, 1989).

V *Družinskem zakoniku* (2019) je v 7. členu zapisano, da je korist otroka na prvem mestu in da morajo starši v vseh dejavnostih skrbeti zanjo tako, da otroka vzgajajo s spoštovanjem njegove osebe, dostojanstva in individualnosti. Starši morajo zadovoljevati otrokove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe tako, da upoštevajo razvojne stopnje otroka, njegovo osebnost, starost in njegove želje. Ravnanje starša mora izkazovati skrb in odgovornost do otroka, poleg tega pa tudi ustrezno vzgojo in spodbujanje normalnega razvoja. Tako kot starši morajo tudi državni organi, izvajalci javnih služb, nosilci javnih pooblastil, organi lokalnih skupnosti ter vse fizične in pravne osebe v postopkih delovati tako, da je to otroku v največjo korist. V 8. členu zakona je ubesedeno tudi posebno varstvo otroka, ki ga uživa, kadar je ogrožen njegov razvoj ali tako zahtevajo njegove koristi.

V 4. členu *Zakona o preprečevanju nasilja v družini* (2008) je o posebnem varstvu in skrbi do otroka zapisano, da mladoletni družinski član oziroma otrok uživa posebno varstvo v primeru, da pride do nasilja. Pomembno je tudi, da poudarimo, da je otrok žrtev nasilja že, ko je prisoten pri izvajanju nasilja znotraj družine ali se nahaja v nasilnem okolju. Prav tako je prepovedano telesno kaznovanje otroka, tudi če gre za tako imenovane vzgojne metode starša, kar opredeljuje 3.a člen zakona. V njem je tudi zapisano, da je telesno kaznovanje, ki je fizično, kruto in ponižujoče do otroka ter ima elemente psihičnega, fizičnega, spolnega nasilja in zanemarjanja, prepovedano. 5. člen o dolžnosti ravnanja nalaga, da je treba otroka kot žrtev nasilja ustrezno zaščiti glede na stopnjo njegove ogroženosti in zaščito njegovih koristi, ki imajo prednost pred koristmi in pravicami drugih v postopku, ki so jih vsi organi in organizacije dolžni izvesti.

V 6. členu *Zakona o preprečevanju nasilja v družini* (2008) je zapisano, da so organizacije, nevladne organizacije ali organi, če zaznajo nasilje nad otrokom, dolžni o tem tudi obvestiti center za socialno delo. 10. člen opredeli vlogo organov, organizacij in nevladnih organizacij, ki so dolžni tudi v skladu z zakoni, pooblastili, predpisi in nalogami obravnavati primere nasilja ter izvajati medsebojno obveščanje in pomoč. Vse to je z namenom, da se nasilje odkrije, prepreči, da se odpravljajo vzroki zanj ter da se ponudi ustrezna pomoč žrtvi za zagotovitev varnih življenjskih pogojev. Tudi strokovne delavke so dolžne obvestiti policijo, center za socialno delo ali državno tožilstvo. Zato se morajo stalno izobraževati, usposabljati in

izpopolnjevati s področja nasilja. Odgovorne osebe organov, organizacij in nevladnih organizacij pa morajo strokovnim delavcem, ki delajo z žrtvami nasilja, zagotavljati ustrezna usposabljanja.

Tudi *Kazenski zakonik* (2008) naslavlja problematiko nasilja v družini. V 191. členu navaja, da se z zaporom do petih let kaznuje vsak, ki v družini na grd način ravna z drugo osebo, jo torej tepe, ponižuje, napada, omejuje, preganja, zalezuje ali na nekaj prisiljuje. Naslednji, 192. člen zakona izreka zaporno kazen do treh let vsem, ki kršijo svoje dolžnosti do mladoletne osebe oziroma otroka, torej staršem, skrbnikom, rejnikom in drugim.

Za zagovorništvo otroka v Sloveniji poskrbi zagovornik, ki ga organizira Varuh človekovih pravic. Tako je v sklopu mreže prostovoljcev poskrbljeno, da se vsem otrokom zagotovi dostop do zagovornika. Zagovornik otroku pomaga, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in nato njegovo mnenje posreduje potrebnim organom oziroma institucijam, ki o otroku odločajo. Pomoč zagovornika zajema psihosocialno podporo, seznanjanje z vsemi postopki na način, ki je za otroka primeren. Zagovornik se z otrokom pogovarja o njegovih željah, ga sprašuje po njegovem mnenju, ga spremlja pred organi in institucijami ter skupaj z njim išče zanj najboljše možne rešitve. Če se ne more uresničiti otrokova pravica, da izrazi svoje mnenje, se poda pobuda za imenovanje zagovornika (*Zakon o varuhu človekovih pravic*, 1994). Varuh človekovih pravic (b. d.) navaja, da se zagovornik otrok postavlja v različnih postopkih, kot so spremembe stikov, razveze, predodelitve otroka, stiki z otrokom v rejništvu ter odvzem in namestitev otroka v zavodsko varstvo ali rejniško družino.

### 2.1.2 Vloga slovenskih varnih hiš v sistemu varstva in zaščite otrok

Varne hiše so stanovanjske hiše, ki se na zunaj bistveno ne razlikujejo od ostalih hiš. Predstavljajo prostor, ki je za ženske in njihove otroke varen, saj se tja lahko odmaknejo stran od nasilja. Varne hiše se nahajajo na tajnih lokacijah in z vsemi ukrepi skrbijo za to, da se njihovim stanovalkam in stanovalcem omogoči varno bivanje (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Varne hiše omogočajo umik in nastanitev tistim ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje, npr. psihično, fizično ali spolno. Z nastanitvijo v varni hiši si lahko ženska in otrok na novo uredita življenje s pomočjo svetovalk ter se zatečeta v varen prostor (Skupnost centrov za socialno delo, b. d.).

Kot je zapisalo Društvo življenje brez nasilja (b. d.), varna hiša poleg varnega prostora nudi tudi socialno zagovorništvo in psihosocialno pomoč. V varni hiši se izvajajo različne delavnice

in svetovalno delo, tako individualno kot skupinsko. Delavnice, ki jih izvajajo, so sprostitvene, tematske, socialne, ustvarjalne in izkustvene. Otrokom nudijo tudi varstvo, učno pomoč in igralne urice. Pomembna namena varnih hiš sta tudi informiranje javnosti ter preventiva, ki zajema predavanja, svetovanja in vključevanje prostovoljcev.

Arnell in Thunberg (2023, str. 11) pravita, da je varovanje otroka pred nasiljem najpomembnejši vidik varne hiše za žrtve nasilja v družini. Vendar življenje otrok v varni hiši ni lahko, saj vstopajo v novo okolje, spoznavajo nove ljudi ter zapuščajo svoje staro življenje, osebe in dom. Za zmanjšanje občutka izoliranosti in izboljšanje dobrega počutja otroka v novem okolju je pomembno ustvariti okolje, ki je otroku prijazno, ustvariti dejavnosti v varni hiši, ki so prilagojene starosti otroka, ter izvajati podporo. Omenjeni avtorici odpirata tudi vprašanje obstoja drugih načinov zaščite otrok, brez da bi ga z materjo le zapirali in izolirali v varnih hišah.

Côté (2022, str. 15) prav tako piše o načinih delovanja z otroki, ki so v varnih hišah, zaradi izkušnje nasilja v družini. Poudarja predvsem pomembnost dojemanja širšega konteksta nasilja v družini, ki omogoča, da strokovni delavci podpirajo otroke v zavezništvu z materami. Širši kontekst zajema to, da se na otroka ne gleda le kot na ogroženega in ranljivega, saj se posledično prakse odmaknejo od izkušenj mater in otrok ter postanejo obtožujoče in nadzorovalne, ponekod tudi kaznovalne. Omenjena avtorica poudari tudi, da se moški, ki je povzročitelj nasilnega dejanja, pogosto ne sooča s takšnim nadzorom starševskih sposobnosti, saj ne išče storitev pomoči. Poudari tudi pogled, da je eden izmed glavnih razlogov za pristanek otroka v varni hiši ravno nasilno vedenje moškega nad žensko in otrokom.

## 2.2 Razvojna kompleksna travma in otrok s predhodno izkušnjo nasilja v družini

### 2.2.1 Študije obremenjujočih izkušenj iz otroštva

Kuhar idr. (2020, str. 2) navajajo, da o obremenjujočih izkušnjah iz otroštva (*v nadaljevanju OIO*) govorimo takrat, ko pride do travmatičnega dogodka pred 18. letom starosti. Na začetku omenjeni avtorji (2020, str. 2–3) v nadaljevanju navajajo, da se v študijah o vplivu OIO na izide v odraslosti največkrat meri 10 kategorij, ki predstavljajo obremenjujoče izkušnje. Psihično, fizično in spolno nasilje ter psihično in fizično zanemarjanje so del prvega sklopa, ki je oseben. Nasilje med odraslimi člani gospodinjstva, zasvojenost ali težave v duševnem zdravju, kriminalno dejanje, ločitev oziroma razveza staršev oziroma prekinitev stika med otrokom in starši zaradi smrti in zapustitve so del drugega sklopa in se navezujejo na druge osebe, družinske člane otroka. Pod OIO lahko dodamo še revščino, izkušnjo nasilja ali

kriminala v skupnosti, izkušnjo diskriminiranosti, negativne izkušnje z vrstniki v šoli in podobno. Tisti posamezniki, ki imajo štiri ali več OIO, imajo večje možnosti za slabše izide v prihodnosti. Kuhar idr. (2020, str. 2–3) so izpostavili, da je za OIO značilen toksični stres, ki je v večini primerov intenziven, prav tako pa tudi dolgotrajen in ponavljajoč. Toksični stres aktivira kronično prekomerno aktiviranje stresnega odziva in ima negativne fiziološke in psihične učinke na otroke, ki še nimajo popolnoma razvitih možganov ter živčnega sistema. Deluje na imunski sistem otroka, na delovanje organov in možganske funkcije. Avtorji opozarjajo, da posledično lahko v prihodnosti pride do zasvojenosti, slabšega šolskega uspeha, nižje stopnje izobrazbe, slabše zaposlitve in nižjega dohodka. Otroci, ki so doživeli OIO, imajo skozi svoje življenje, vse do odraslosti, povečano tveganje za prezgodnjo umrljivost, ker zaradi kroničnega stresa, ki predstavlja tveganje za zdravje, pride do večje pojavnosti bolezni in slabše psihične odpornosti. Simptomi travme se prenašajo skozi generacije znotraj družine, ne samo skozi vzgojo, ampak tudi prek epigenetskih preoblikovanj funkcije genov. Številne družine se soočajo s stiskami, kot so vojna, nasilje, revščina, in posledično pride do generacijskega utelešenja ali zgodovinske travme (Kuhar idr., 2020, str. 2–3).

Kuhar in Zager Kocjan (2020, str. 12–13) poročata, da sta v Sloveniji najpogostejši OIO ravno čustveno in fizično nasilje odraslega člana gospodinjstva nad otrokom. Pod nasiljem nad otrokom se še vedno skrivajo vzgojne prakse, ki so v Sloveniji videne kot sprejemljive. Avtorici navajata tudi, da čustveno nasilje povečuje tveganje za telesno nasilje in tudi zanemarjanje otroka.

Fagan (2020, str. 1708) piše o pogostosti OIO ter slabih izidih v adolescenci in odraslosti, ki jih OIO povzročajo. Študija, ki jo je opravil, opisuje tudi razširjenost in vpliv OIO glede na spol otroka. Rezultati študije so pokazali, da so imeli tisti, ki so doživeli več OIO, večjo verjetnost fizične viktimizacije. Z analizami, ki so specifične za spol, so ugotovili, da OIO znatno povečajo ustrahovanje in viktimizacijo deklet ter pričevanje nasilju pri fantih. Avtor navaja, da čeprav so ugotovitve pokazale nedosledne dokaze o razmerju med OIO in izpostavljenostjo nasilju, so posegi za zmanjševanje OIO vsekakor potrebni.

Moylan idr. (2010, str. 10) pišejo o odnosih med izpostavljenostjo otroka nasilju in ponotranjenjem ter pozunanjenjem vedenjskih problemov. V študiji so avtorji odkrili, da so skupine otrok, ki so bile izpostavljene nasilju v družini, pokazale višjo stopnjo problemov v duševnem zdravju kot tiste, ki niso bile izpostavljene nasilju, prav tako so imeli tisti v skupini z dvojno izpostavljenostjo večje tveganje za nastanek težav v duševnem zdravju. Torej obstaja povečana ranljivost tistih otrok, ki so bili izpostavljeni nasilju v družini ter zlorabi. Avtorji so

v študiji ugotovili, da se pri mladih pogosto pojavlja depresija ter da je razmerje med izpostavljenostjo nasilju in poznejšim izidom v življenju precej zapleteno (Moylan idr., 2010, str. 10).

Felitti idr. (1998, str. 7) v študiji OIO (ang. *The adverse childhood experiences study*, krajšano *ACE*) govorijo o močni povezavi med izpostavljenostjo zlorabi, težavam v gospodinjstvu med otroštvom in dejavniki tveganja za glavne vzroke smrti pri odraslih. Izpostavljenost nasilju v otroštvu je torej povezana z rakom, kroničnimi pljučnimi obolenji, ishemično boleznijo srca, skeletnimi zlomi, boleznijo jeter ter slabo samooceno lastnega zdravja. Avtorji ugotavljajo, da je vpliv izkušenj v otroštvu na zdravje močan ter da so bili bolniki v študiji, ki so bili izpostavljeni eni kategoriji zlorabe, izpostavljeni vsaj še eni dodatni kategoriji.

### 2.2.2 Nasilje v družini kot obremenjujoča izkušnja iz otroštva

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 18) pišejo o različnih oblikah nasilja, ki jih lahko utrpi otrok. Naštevajo psihično, fizično, spolno in ekonomsko nasilje nad otrokom ter tudi zanemarjanje, ki je lahko psihično, čustveno, kognitivno ali telesno. Tudi Mehta idr. (2023, str. 422) navajajo iste oblike nasilja, torej spolno zlorabo, čustveno ali psihološko zlorabo, fizično zlorabo in zanemarjanje. Avtorji tudi poudarjajo, da se ozaveščenost o razširjenosti in vplivu OIO povečuje.

Dubowitz (2013, str. 1) označi zanemarjanje kot daleč najpogostejšo obliko trpinčenja otrok, ki lahko dolgoročno vpliva na duševno zdravje in kognitivni razvoj otroka. Opredeli tudi vlogo staršev, ki so odgovorni otroku nuditi potrebno oskrbo, ter njihovo odgovornost, ki jo imajo, če tega ne zagotovijo. Podobno mnenje imajo tudi Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 16), ki zanemarjanje opredelijo tako, da preprosto starša ali skrbnika ne zadovoljujeta vseh otrokovih potreb na ustrezen način ali jih sploh ne zadovoljujeta. Otrok ima pravico, da se razvija na zdrav način na telesni, čustveni, psihični, kognitivni in socialni ravni ter da sta starša tista, ki morata to tudi omogočiti. Zanemarjanje je lahko enkraten dogodek, največkrat pa je dolgotrajen in njegova značilnost je predvsem, da se ogrožata otrokovo življenje in zdravje.

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 22) pišejo tudi o pojavu psihičnega nasilja, ki je vedno del fizičnega nasilja, ki ga doživlja otrok. Če starš ali skrbnik otroka ustrahuje, ga žali, ponižuje, mu grozi, ga kritizira, nanj kriči, z njim manipulira ali ga pretirano nadzoruje, gre za psihično nasilno vedenje. Na takšen način starš zlorablja svojo moč in otroka

razvrednoti. Takšen odnos v otroku prebudi negativne občutke, kot so pomanjkanje samozavesti in razvrednotenje.

Rizvi in Najam (2014, str. 256) opredelita psihično nasilje kot premalo prepoznan in prijavljen fenomen med mladostniki, ki ga skrivijo njihovi starši. Označita ga kot najbolj razširjeno in najzahtevnejšo obliko zlorabe otrok. Razlog za to je, da ga je tako težko definirati v primerjavi s fizičnim nasiljem, ker se lahko zamenja z verbalno zlorabo, ostrim nefizičnim kaznovanjem in grožnjami. Naštevata občutke, ki jih psihično nasilje lahko vzbudi pri otroku, kot so občutek ničvrednosti, pomanjkljivosti, neljubljenosti, nezaželenosti, ogroženosti in vrednosti le pri zadovoljevanju tujih potreb.

Paverill idr. (2023, str. 7) opažajo, da je izpostavljenost težkim izkušnjam povezana s tanjšo skorjo možganov pri mladih, ki so bili izpostavljeni. Spremembe so bile opažene v številnih možganskih regijah, ki so pomembne za obdelavo, samorefleksijo in zaznavno obdelavo. Zaznan je bil tudi manjši subkortikalni volumen v amigdali pri mlajših otrocih. Vsekakor ima otroška travma velik vpliv na strukturni razvoj možganov.

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 24–25) menijo, da je ena izmed najpogostejših oblik nasilja fizično nasilje, ki ga vedno spremlja tudi psihično nasilje. Fizično nasilje nad otrokom lahko izvaja starš ali nekdo drug skozi nasilen način vzgoje, pri katerem otroka pogosto kaznuje in ponižuje, lahko pa je fizično nasilje nekaj dolgotrajnega ali enkraten dogodek. Tako kot pri psihičnem gre tudi pri fizičnem nasilju za zlorabo moči, ki jo ima starš ali druga oseba. Oseba, ki je do otroka nasilna, svojo moč zlorablja tako, da otroka brca, vleče za lase, klofuta, poriva ali duši. Posledice pri otroku so lahko bolj ali manj vidne. Pogosto pride do modric na telesu, bolečin, lahko pa tudi do resnih zlomov in detomora. Starš je tista oseba, ki bi morala otroka vzgajati njemu v korist ter tudi preprečiti, da pride do poškodb ali nasilja.

Hornor (2005, str. 5) fizično nasilje definira tudi kot poškodbo tkiva, ki jo povzroči starš ali skrbnik, ki spremlja odziv na nezaželeno vedenje otroka. Med fizično nasilje vključuje poškodbe tkiva (npr. modrice, opekline, zlome, vbode), ki jih lahko povzročijo udarec, stiskanje ali tresenje.

Ena izmed oblik nasilja je tudi spolna zloraba. Dworkin, Menon, Bystrynski in Allen (2017, str. 1) spolno zlorabo opredelijo kot pogosto in škodljivo obliko travmatične izkušnje ter poudarijo, da je več kot 40 let raziskovanja pokazalo, da spolna zloraba vpliva na pogostejšo pojavnost težjih težav na področju duševnega zdravja v odraslosti. Avtorji (2017, str. 27)

poudarijo, da bi morala biti stanja, ki presegajo le posttravmatsko stresno motnjo, obravnavana v povezavi z zgodovino izpostavljenosti travmi.

Dworkin (2020, str. 1) izpostavi, da je spolna zloraba kot pogosta izkušnja v življenju žensk in moških povezana s številnimi škodljivimi izidi, saj je razširjenost psihiatričnih diagnoz pri ljudeh, ki imajo izkušnjo spolnega nasilja, večja kot pri tistih, ki je nimajo. Rezultati študije so pokazali, da je bila večina motenj, kot so depresivne motnje in posttravmatska stresna motnja, še posebej razširjena pri tistih, ki so bili spolno zlorabljeni.

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 27–30) menijo, da v družbi velja prepričanje, da se morajo otroci zavarovati pred tujimi odraslimi osebami, a so na žalost za spolno nasilje nad otrokom največkrat krivi ravno bližnji družinski člani ali osebe, ki jim starši najbolj zaupajo z otrokom. Odrasla oseba se otroku ali staršem približa na način, da vzpostavi oseben odnos in zaupanje, potem pa to zlorabi z namenom, da uveljavi svojo moč ali zadovolji svoje spolne potrebe in nagone. Spolno nasilje je videti tako, da odrasla oseba otroka poljublja, se dotika njegovih intimnih delov telesa, se samozadovoljuje v njegovi prisotnosti, ga prisili v gledanje ali izdelovanje pornografskih vsebin ali v spolni akt.

Levine in Kline (2008, str. 164–165) pravita, da čeprav posilstvo, ki ga stori starš, ni pogosto, so druge oblike spolne zlorabe otroka v družinskem krogu več kot pogoste, npr. prisilno dotikanje genitalij in gledanje pornografskih vsebin. Avtorja naštevata tudi simptome seksualne travme, med katerimi so seksualizirano vedenje otroka, ki ni primerno njegovi starosti, zavračanje, da ostane sam z določeno osebo, umikanje in izogibanje druženju s prijatelji, bolečina in drugi nenavadni občutki v intimnih predelih telesa, nenavaden izloček iz genitalij, posredno razkritje, močenje postelje, sesanje palca, težave pri spanju in hranjenju, različne oblike disociacije, pomanjkanje koncentracije, razdražljivost, spremembe razpoloženja, prestrašenost in drugi neprijetni občutki, ki pri otroku niso običajni.

Ena izmed oblik nasilja, o kateri pogosto premalo slišimo, je ekonomsko nasilje. Takšno nasilje se pojavlja v obliki neplačevanja preživnine, odvzemanja žepnine, uničevanja lastnine in drugih načinov neustreznega razpolaganja z otrokovimi pravicami in sredstvi za preživetje. Tudi pri ekonomskem nasilju gre za zlorabo moči, ki jo ima nad otrokom odrasla oseba (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017, str. 31).

Bruno (2022, str. 29) navaja, da je ekonomska stiska zaradi partnerjevega nasilja, ki vključuje tudi ekonomsko zlorabo, pomembna ovira, ki ženskam preprečuje, da bi zapustile nasilnega partnerja. Prav tako se ekonomsko nasilje pogosto nadaljuje tudi po prenehanju

življenjske skupnosti in kadar so se končale druge oblike zlorabe. Tudi, če nasilno vedenje ni usmerjeno proti otroku, je nasilje moškega nad žensko vedno nekaj, kar neposredno vpliva tudi na otroka. Avtor izpostavi, da je ekonomska zloraba nekaj, kar se le redko proučuje tudi s perspektive otroka. Pogledi in strategije otrok za soočanje z ekonomskim nasiljem so zato skoraj neznani.

### 2.2.3 Opredelitev travme

SAMHSA (2014, str. 7) navaja, da obstaja več različnih definicij travme ter da se te definicije med seboj razlikujejo v določenih niansah. Zato so oblikovali oziroma ustvarili tako definicijo travme, ki je lahko uporabna tako za raziskovalce kot za tiste, ki so travmo doživeli. Po tej definiciji travmo posameznik doživi kot čustveno ali fizično škodljivo, življenjsko nevarno ali ima zanj trajne in škodljive posledice, ki vplivajo na njegovo čustveno, duševno, fizično, socialno in duhovno blaginjo. Travma je lahko dogodek, niz dogodkov ali okoliščin.

APA (Trauma*,* 2018) travmo definira kot vsako motečo izkušnjo, ki ima za posledico strah, nemoč, disociacijo, zmedenost ali druge moteče občutke, ki so dovolj intenzivni, da imajo dolgotrajne negativne učinke na človekovo vedenje, odnose in druge vidike delovanja. Travmatični dogodki so vsi tisti, ki vključujejo človeško vedenje, npr. vojne, ali naravo, npr. potresi. Travmatični dogodki pogosto izzovejo posameznikov pogled na svet kot varno in predvidljivo mesto.

Tudi Slovar Cambridge (angl. Cambridge Dictionary) (*Trauma,* b. d.) besedo travma definira kot hudo in trajno bolečino ali šok, ki ga povzroči neka vznemirljiva izkušnja.

Kleber (2019, str. 1) navaja, da travmatični dogodki vključujejo soočenje z nenadno izgubo, katastrofo, nasiljem, vojno, resno boleznijo in drugimi vznemirljivimi ali pretresljivimi dogodki. Travmatičen dogodek označi s krajšim občutkom nemoči in kot motnjo prepričanj ter pričakovanj. Posameznik izgubi nadzor nad položajem in postane žrtev okoliščin ali ljudi.

V definiciji SAMHSE (2014, str. 8) lahko zasledimo uporabo treh pojmov, ki so dogodek (ang. *event*), doživljanje dogodka (ang. *experience of events*) ter posledica (ang. *effect*). Dogodek se lahko pojavi le enkrat ali je ponavljajoč. Pri ugotavljanju tega, ali je neki dogodek ali okoliščina travmatična ali netravmatična, je pomembno tudi, kako posameznik doživlja dogodek ali okoliščino, v katero se je znašel. Vsak posameznik bo določen dogodek doživel na lasten način in tisto, kar je za nekoga morda travmatično, za drugega ni ter obratno. Za travmatične dogodke je značilna razlika moči, kar pomeni, da ima neki posameznik ali dogodek moč nad drugim. Posledično osebe, ki so doživele travmatični dogodek ali okoliščino, občutijo

nemoč ter se vedno znova sprašujejo. Doživljanje dogodka pogosto spremljajo občutki krivde, sramu, ponižanja, izdaje ali utišanja. Tudi, ko pride do zlorabe, ki jo izvaja starš ali skrbnik, se pojavijo občutki izdaje, ki porušijo zaupanje in pri otroku vzbudijo občutek osamljenosti. Z grožnjami povzročitelja nasilja nad otrokom pride do utišanja in strahu pred iskanjem pomoči. Po definiciji SAMHSE ima izpostavljenost travmatičnim dogodkom svoje posledice, ki se lahko pojavijo takoj po dogodku ali pozneje v življenju. V nekaterih primerih bodo posledice travme dolgotrajne, v nekaterih kratkotrajne ali pa jih posameznik sploh ne bo povezal s travmatičnim dogodkom. Posledice travme so lahko posameznikova nezmožnost spoprijemanja s stresom vsakodnevnega življenja, nezaupanje v razmerjih, nesposobnost kognitivnih procesov, reguliranja vedenja ali izkazovanja čustev. Travmatični dogodek ali okoliščina vpliva na posameznikovo počutje in zdravje. Travma posameznika izčrpa na fizični, psihični in čustveni ravni, saj je lahko stalno vzburjen ali omrtvičen.

### 2.2.4 Razvojna kompleksna travma

Lyons, Whyte, Stephens in Townsend (2020, str. 5–7) definirajo razvojno travmo kot pojav, ki nastane zaradi učinka v otroštvu zgodnje in ponavljajoče se izgube ali travme, ki se zgodi v pomembnih odnosih. Takšni dogodki so lahko zelo raznoliki. To so različne oblike nasilja nad otrokom, zanemarjanje, spolna zloraba izven družine, zdravstveni posegi in težave ali odstranitev otroka iz družinskega okolja. Avtorji poudarjajo, da čeprav se otrok znajde v varnem okolju, se njegovi obrambni mehanizmi, ki jih je uporabljal v preteklosti, »ne ugasnejo«.

Podobno mnenje izrazijo tudi Poole, Urquhart, Jasiura, Smilie in Schmidt (2013, str. 6), da ko so dojenčki, otroci ali mladostniki izpostavljeni zgodnji, trajajoči in ponavljajoči se travmi, pride do nastanka razvojne travme.

Tudi Cruz, Lichten, Berg in George (2022, str. 1) navajajo, da razvojna travma, povezana z zgodnjimi izkušnjami zlorabe ali zanemarjanja, vodi do dolgotrajnih in večplastnih posledic. Razvojna travma je vsekakor povezana z motnjami v socialnem spoznavanju, fiziološki in vedenjski regulaciji in navezanosti med staršem in otrokom. Pri otrocih, ki so izpostavljeni OIO in travmatičnim dogodkom, se v prihodnosti lahko razvije posttravmatska stresna motnja in so podvrženi velikim spremembam njihove razvojne poti.

Po mnenju avtorjev Lyons, Whyte, Stephens in Townsend (2020, str. 3) starši in skrbniki velikokrat mislijo, da se otrok sploh ne more spomniti travmatičnega dogodka, ker je bil premajhen. Menijo, da strokovnjaki velikokrat zanemarjajo otrokovo otroštvo, ker menijo, da

ni povezano s trenutnimi težavami, s katerimi se otrok sooča, predvsem če na videz težave niso videti kot travma ali jih posameznik ne identificira kot travmo. Vendar so že nerojeni otroci lahko žrtve travme skozi razvoj možganov in telesa v maternici. Do takšne travme lahko pride predvsem, če je bila mati v času nosečnosti v nasilnem odnosu, če je uporabljala nedovoljene substance ali alkohol, če je sama doživela travmo ali če je imela resne težave v duševnem zdravju in stres v življenju. Omenjeni avtorji opozarjajo, da čeprav se posameznik travmatičnih dogodkov, ki so se zgodili v času nosečnosti in v prvih štirih letih življenja, morda ne spomni, je telo tisto, ki ohranja vse spomine. Takšne izkušnje vplivajo na razvoj otroka in njegovo počutje, čeprav se jih otrok trenutno ne spomni. Travma se lahko oblikuje zaradi dogodkov, ki se ne bi smeli zgoditi, npr. nasilje, zloraba, lahko pa se izoblikuje tudi zato, ker je otrok doživel pomanjkanje nečesa, kar je bilo pomembno za njegov razvoj. Obstaja sedem področij, na katere vpliva razvojna travma. To so senzorični razvoj, disociacija, razvoj navezanosti, uravnavanje čustev, uravnavanje vedenja, spoznavanje, razvoj samopodobe in identitete (Lyons, Whyte, Stephens in Townsend, 2020, str. 3).

### 2.2.5 Znaki in posledice travme pri otroku

Kleber (2019, str. 3) navaja, da vse odrasle osebe, ki so bile izpostavljene travmatičnemu dogodku, ne razvijejo resnih težav na področju duševnega zdravja, a to še ne pomeni, da ne doživljajo določenih simptomov ali stisk. Nekateri bodo po travmatični izkušnji doživljali zelo intenzivne in moteče simptome, kot so nočne more, ki ovirajo normalen spanec, nekateri posamezniki pa postanejo popolnoma odreveneli. Določeni odzivi so popolnoma običajni, saj je ljudi strah, da se bo travmatični dogodek ponovil. Ne počutijo se več varno in so konstantno pozorni na nevarnost v svoji okolici. Doživljajo občutek jeze, ker morda niso prejeli dovolj skrbi in odziva drugih, ali pa so jezni na tistega, ki je storilec nasilnega dejanja. Velikokrat so zlahka razdražljivi na pripombe drugih, se krivijo, ker so se znašli tam v trenutku, ko se je travmatični dogodek zgodil ali pa, ker niso mogli storiti ničesar, da ga preprečijo ali ustavijo. Prepričani so, da drugi njihovega položaja in počutja ne bodo razumeli ter se oddaljujejo.

CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 9) navaja, da je travma na videz pri vsakem otroku lahko zelo drugačna. Znaki travme se večinoma izražajo kot težave s spominom, predvsem pri priklicu preteklih izkušenj, slab učni uspeh in pretirana odsotnost v šoli, zaostanki v razvoju, kot so težave z receptivnim in izraznim jezikom (razumevanje, kaj govorijo drugi in izražanje), kognitivne zamude in težave pri učenju, slaba motorična koordinacija, motorične zamude, težave s senzorno integracijo (neorganiziranost, neraziskovanje, nerodnost,

nezmožnost umiritve), nezmožnost napredovanja pri dojenčkih, ki se kaže kot nezmožnost pridobivanja teže in upočasnjena rast v otroštvu ter čustvene in vedenjske težave. Otrokov odziv na travmo v povezavi z nasiljem se lahko razlikuje glede na njegovo starost. Poole, Urquhart, Jasiura, Smilie in Schmidt (2013, str. 7) opredeljujejo tudi starost kot pomemben dejavnik, ki vpliva na nastanek travme.

Avtorja Levine in Kline (2008, str. 28) poudarjata, da prepričanje, da dojenčki in malčki ne morejo imeti posledic travme, ker so premajhni, da bi si dogodek zapomnili ali da bi jih prizadel, vsekakor ni resnično, saj so zaradi nerazvitosti živčnega sistema še bolj izpostavljeni tveganju.

CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 10) v priročniku navaja, da se pri novorojenčkih in dojenčkih travma izraža predvsem na telesni ravni, ker tako majhen otrok še nima razvite sposobnosti komunikacije. Dojenčki imajo predvsem težave pri pomirjanju, spanju, rednem prehranjevanju in osnovnih telesnih funkcijah. Pogoste so prebavne težave, kot je npr. konstipacija. Načina vedenja in igranja, kot znaka travme, sta ključna tako pri majhnih otrocih kot tudi tistih, ki so že začeli z govorom.

Kot navajajo avtorji Lalonde, Tabibi in Baker (2020, str. 2), so posledice nasilja, ki so značilne za obdobje od rojstva otroka do drugega leta starosti, težave pri vzpostavljanju varnega odnosa z materjo in pogosti konflikti z drugimi otroki, sitno in razdražljivo vedenje, težave pri samopomirjanju in tudi prezgodnje rojstvo ter prenizka telesna teža ob rojstvu.

Poole, Urquhart, Jasiura, Smilie & Schmidt (2013, str. 7) prav tako trdijo, da ima tako zgodnja travma posebej negativne posledice, ki vplivajo na razvoj možganov in normalno razvojno napredovanje.

Ko je otrok že nekoliko starejši, od četrtega do petega leta, se travma kaže kot oteženo samopomirjanje, težave s spanjem in rednim prehranjevanjem in tudi v obliki somatskih težav, zaradi katerih se otrok ne počuti dobro, ima glavobole in bolečine v trebuhu. Pri otroku se pojavljajo agresija, strahovi, razvojna regresija, kar pomeni, da se otrok vrne na prejšnjo razvojno stopnjo, nočne more in groze, oklepa se starša in se boji, da ga bodo zapustili ter da bo ostal sam (Center for Child & Family Health, 2010, str. 10).

Lalonde, Tabibi in Baker (2020, str. 2) pravita, da so pri predšolskih otrocih, ki so v starosti od tri do pet let, značilne stiske v obliki težav v prosocialnem vedenju, astma, alergije, prebavne težave ter bolečine, ločitvena tesnoba, hipervigilanca in depresija.

CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 10) navaja, da se pri otrocih v starosti od šest do dvanajst let lahko pojavijo agresija do sovrstnikov, bratov in sester, odraslih in živali, verbalno izražanje stiske, ki je bolj podobno izražanju odraslih kot otrok, in somatične težave, kot so glavoboli in bolečine v trebuhu.

Pri nekoliko starejših otrocih, ki se že nahajajo v obdobju pubertete, se posledice kažejo na nekoliko drugačne načine kot pri mlajših. To so predvsem izvajanje in doživljanje nasilja med najstniškimi zmenki, tesnoba in depresija ter težave z uporabo nedovoljenih substanc oziroma zasvojenostjo z alkoholom in drugimi potiskovalci neprijetnih čustev. Posledice, ki jih imajo otroci, so lahko tudi veliko bolj dolgotrajne in na širši ravni. Tisti, ki živijo v domačem okolju, kjer se odvija nasilje, so veliko bolj izpostavljeni tveganju za revščino, brezdomstvo, uničevanje lastnine, fizični in spolni zlorabi ter nasilnemu vedenju do hišnih ljubljenčkov. Seveda je v skrajnem primeru ena izmed zelo resnih posledic tudi ogroženost otrokovega življenja. Nekateri otroci so umorjeni ali prisotni pri umoru njihove matere ali drugega družinskega člana. Ne glede na to, ali so bili pri takšnem dogodku osebno prisotni ali so zanj izvedeli kasneje, je bila to zanje velika izguba in travmatična izkušnja (Lalonde, Tabibi in Baker, 2020, str. 2).

Pri starejših otrocih v starosti od trinajst do osemnajst let so posledice travme vidne tako, da je najstnik agresiven do drugih oseb ali živali, se izolira od skrbnikov in se raje druži s sovrstniki, kljubuje odraslim, zlorablja nedovoljene substance, se samoobtožuje, je depresiven in v skrajnih primerih samopoškodovalen ter samomorilen (Center for Child & Family Health, 2010, str. 11).

Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 12) poudarja, da je zelo pomembno, da so otroci s takšno izkušnjo deležni ustrezne podpore, ki bo posledice ublažila ali celo preprečila. Osebe, ki so velikokrat doživele nasilje, oblikujejo različne obrambne mehanizme, imajo težave pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov in tudi pri iskanju ustrezne pomoči in podpore v skupnosti. Posledično imajo v otroštvu in zgodnji mladosti veliko več težav z duševnim zdravjem in zlorabo različnih substanc kot nekdo, ki nasilja ni doživel.

### 2.2.6 Krepitev odpornosti otroka

Čeprav izkušnja nasilja na otroka vpliva negativno, smo ljudje kot vrsta oblikovali različne obrambne mehanizme, ki so nam v pomoč v stresnih situacijah. Ker ni vsak otrok isti, tudi travma ne vpliva na vsakega otroka isto. Ljudje se lahko v stresnih položajih velikokrat odzovemo z veliko vztrajnostjo, pogumom in odpornostjo *(*ang. tudi *resilience).* Ravno podpora in pomoč, ki ju otrok sprejema pri premagovanju travme, vplivata na njegovo odpornost in

pozitivne izide v prihodnosti. Ključni dejavnik, ki vpliva na izgradnjo in večanje otrokove odpornosti, je prisotnost starša, ki je čustveno odziven. Velikega pomena so tudi otrokova pozitivna samozavest, prepričanje, da lahko njegovo vedenje spremeni izid situacij, povprečna ali nadpovprečna kognitivna, jezikovna in spoprijemalna sposobnost, družinska podpora in čustvena stabilnost matere, ki je do otroka topla (Center for Child & Family Health, 2010, str. 12–13).

Po navedbi Kuhar idr. (2020, str. 3) je psihična odpornost otroka odvisna od aktualne podpore v družini ali širšem socialnem okolju ter od njegovih osebnih značilnosti. Te so predvsem otrokova samopodoba, način spoprijemanja s težavami in zmožnost samouravnavanja čustev in vedenj. Odpornost je po mnenju avtoric odvisna tudi od podpore, ki jo otrok ima znotraj družine in socialne mreže. Če se odpornost pri otroku krepi in spodbuja na način, da otrok uporablja in prepozna lastne zmogljivosti, se zmanjšajo negativni učinki OIO.

Levine in Kline (2008, str. 29) pravita, da če želimo, da bi se otrok izognil travmatiziranosti, je pomembno, da se porabi vsa energija, ki jo je otrok mobiliziral med poskusom samoobrambe, saj drugače pride do najraznovrstnejših simptomov travme. Zato je po njunem mnenju zelo pomembno, kaj se dogaja med in po travmatičnem dogodku, da bi se pri otroku oblikovala odpornost.

NCTSN (The National Child Traumatic Stress Network, b. d., str. 3–4) piše, da čeprav ima otrok izkušnjo nasilja, lahko vseeno ostane na pravi poti, kar pomeni, da je na neki način odporen oziroma si opomore od tistega, kar je doživel. Ključen del procesa, ki pripomore k temu, da se otrok izvleče iz stresa, je varen odnos, ki ga vzpostavi z drugo osebo. Otroku lahko starš ali druga odrasla oseba pomaga pri oblikovanju odpornosti na način, da določi otrokove vire moči, si za otroka vzame dovolj časa, otroka tudi pohvali in neguje njegove moči. Da bi se pri otroku oblikovala odpornost, so pomembni občutek varnosti, podpora odrasle osebe in njeno usmerjanje oziroma vodstvo, ki ga otrok potrebuje.

Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 18) navaja, da so spretnosti reševanja problemov, čustveno spoprijemanje, medsebojni odnosi, pozitivne izkušnje, izobrazba, podpora skupnosti in socialne mreže ključnega pomena za okrevanje otroka. Vsak otrok se na travmatično izkušnjo odzove tako, kot je zanj naravno; del tega sta predvsem mehanizma adaptacije in odpornosti. Pogosto pride do prepričanja, da bo otrok, ki je doživel travmatičen dogodek, oblikoval škodljive obrambne mehanizme, kot so zloraba substanc in težave v

duševnem zdravju, kar vsekakor ni nujno, četudi je otrok žrtev nasilja v družini. Čeprav je do nasilja že prišlo, to še ne pomeni, da je otrok nujno sprejemal neustrezne odločitve ali da bo to storil v prihodnosti. Ravno v nasprotju s takšnim prepričanjem je odnos, ki spodbuja raziskovanje močnih strani otroka in njegovih prizadevanj za okrevanje.

## 2.3 Na razumevanju travme utemeljen pristop na področju zaščite otrok

### 2.3.1 Opredelitev na razumevanju travme utemeljenega pristopa

SAMHSA (2014, str. 7) je v želji po definiciji travme, ki bi bila uporabna tako za raziskovalce kot osebe, ki so doživele travmo, oblikovala koncept, ki je pomemben za sisteme storitev. Cilj je bil zagotoviti okvir, ki je uporaben za podporo ljudi, ki prejemajo storitve, skupnosti in tiste, ki delajo. Tako je bil ustvarjen koncept na razumevanju travme utemeljenega pristopa. SAMHSA (2014, str. 9) definira program, organizacijo ali sistem, ki uporablja na razumevanju travme utemeljen pristop kot program, organizacijo ali sistem, ki je obveščen o travmi, se zaveda širokega vpliva travme in razume možne poti za okrevanje, prepozna znake in simptome travme pri uporabniku, družinah, zaposlenih in drugih udeleženih v sistemu, se v celoti odzove z vključevanjem znanja o travmi v pravila, postopke in prakse ter si prizadeva aktivno upreti ponovni travmatizaciji.

Wallace (2020, str. 2) izpostavi, da je bil na razumevanju travme utemeljen pristop ustvarjen na osnovi raziskav o OIO ter povezavi med travmo iz otroštva in vedenjem v odraslosti.

Champine, Hoffman, Matlin, Stambler in Tebes (2022, str. 1) navajajo, da lahko travma negativno vpliva na posameznikov čustveni, fizični, kognitivni in socialni razvoj skozi celotno življenje, vendar se lahko neželene posledice travme preprečijo ali vsaj omilijo s storitvami, ki jih ponuja na razumevanju travme utemeljen pristop.

NCTSN (The National Child Traumatic Stress Network, b. d., str. 1) opredeli sistem storitev za otroke in družine, ki delujejo na osnovi na razumevanju travme utemeljenega pristopa, kot sistem, znotraj katerega vsi udeleženi priznavajo in se odzivajo na vpliv travmatičnega stresa pri vseh, ki imajo stik s sistemom, torej otroci, skrbniki ter ponudniki storitev. Takšni sistemi zajemajo zavedanje o travmi, znanje in veščine v svoji organizacijski kulturi, pravilih in praksi. Sistem sodeluje tudi z vsemi, ki so za otroka pomembni, in uporablja vse, kar je razpoložljivo, da se otroku zagotovi fizična in psihična varnost, da se olajša okrevanje in da se podpira njegova sposobnost, da napreduje.

Blanch (2012, str. 3) prikaže, da je na razumevanju travme utemeljen pristop močan okvir, ki daje upanje, da obstaja boljši način za reševanje socialnih problemov in ga je mogoče uporabiti v katerem koli okolju, saj lahko vsak uporabi znanje, ki ga ima o travmi.

### 2.3.2 Ključni principi in načela na razumevanju travme usmerjenega pristopa

*Principi na razumevanju travme utemeljenega pristopa*

SAMHSA (2014, str. 9) omenja štiri ključne predpostavke pristopa, usmerjenega v travmo, oziroma štiri R-je. Poudarja, da naj bi vsak sistem podpore žrtvam nasilja, ne glede na to, ali je to program, sistem ali organizacija, ki deluje po na razumevanje travme usmerjenem pristopu, na začetku razumel, kako razširjen je vpliv travme, in razume potencialne poti za okrevanje uporabnika *(*ang. *realizes)*. Prav tako je pomembno, da prepozna znake in simptome travme pri vseh, ki so vključeni v sistem, ne glede na to, ali je to uporabnik, družina ali celo strokovnjak, ki podporo nudi *(*ang. *recognizes)*. Zatem tudi odgovori na potrebe uporabnika tako, da popolnoma vključi svoje znanje o travmi v številne potrebne postopke in prakse *(*ang. *responds)*. Nazadnje je pomembno, da se zaveda, kako pri uporabniku preprečiti, da pride do ponovne travmatizacije *(*ang. *resist re-traumatization)*, ki se pogosto zgodi v sistemu zaščite (SAMHSA, 2014, str. 9).

SAMHSA (2014, str. 9) prav tako pravi, da je pomembno, da izpostavimo, da je treba pri ravnanju po pristopu, ki temelji na razumevanju travme, razumeti, da je ključnega pomena, da imajo vsi udeleženi strokovnjaki na vseh stopnjah določene organizacije ali sistema vsaj osnovno spoznanje o tem, kaj je travma. Pomembno je tudi, da razumejo, kakšen vpliv ima travma na posameznika, družino, sistem, organizacijo ali skupnost. To pomeni, da so vedenje in izkušnje uporabnika razumljeni na tak način, da se zavedamo, da je uporabnik izoblikoval določene strategije preživetja, ki so mu koristile ali mu še vedno koristijo pri soočanju s travmatično izkušnjo, ne glede na to, ali je uporabnik nasilje doživel v preteklosti ali ga morda doživlja trenutno. Gre za razumevanje tega, da travma igra izjemno veliko vlogo pri težavah v duševnem zdravju in zlorabi substanc ter da bi se morala sistemsko naslavljati v prevenciji, zdravljenju in okrevanju.

Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 10) ocenjuje, da ima ena od treh žensk in eden od petih otrok ter mladostnikov izkušnjo nasilja v družini, a predvidevajo, da so številke še veliko višje, ker se o tem premalo poroča. Če se zavedamo razširjenosti travme, pomeni, da ne moremo biti neobveščeni o zlorabah, ki se dogajajo znotraj družine. Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 12) poudarja tudi, da je pomembno, da imajo

strokovnjaki močno razumevanje travmatičnega vpliva, ki ga ima nasilje v družini, da lahko sploh prepoznajo in se odzovejo na strategije obvladovanja, ki jih oblikujejo ženske in otroci, a so morda na prvi pogled videti kot neko neustrezno vedenje ali nepripravljenost za sodelovanje.

SAMHSA (2014, str. 9) opozarja, da je pomembno, da strokovnjaki travmo pri uporabniku sploh prepoznajo oziroma da prepoznajo, kateri so znaki in simptomi travme. Čeprav obstajajo primarno določeni znaki, ki lahko nakazujejo na travmo, pa je to odvisno tudi od posameznika, njegove starosti, spola in situacije, v kateri se nahaja. Zato sta tukaj ključnega pomena pregled in ocena travme, prav tako pa tudi pomoč strokovnjakov ter supervizijske prakse.

Šele ko se program, organizacija ali sistem zaveda obstoja travme in jo zna na ustrezen način prepoznati, je pomembno, da se na to zna tudi ustrezno in učinkovito odzvati. To stori tako, da vključuje principe na razumevanje travme usmerjenega pristopa na različnih stopnjah. Integrira razumevanje tega, da izkušnja travmatičnega dogodka vpliva na vse udeležene, lahko neposredno ali posredno. Organizacija mora imeti praktike, ki so usposobljeni. Priročniki organizacije morajo spodbujati kulturo, ki temelji na odpornosti, okrevanju in ozdravitvi travme. V takšnem primeru je lahko misija cele organizacije, da jasno promovira okrevanje in si prizadeva ponuditi fizično in psihično varno okolje. Ključen pomen odgovora organizacije je, da odgovori na potrebe uporabnika in da poskrbi, da se travma ne zgodi ponovno (SAMHSA, 2014, str. 9).

*Načela na razumevanju travme utemeljenega pristopa*

SAMHSA (2014, str. 10) našteva šest ključnih načel pristopa, ki so: varnost, zanesljivost in preglednost, vrstniška podpora, sodelovanje in vzajemnost, opolnomočenje, glas in izbira, vprašanja kulture, zgodovine in spola. Blanch (2012, str. 4) prav tako piše o prej naštetih načelih, ki so ključna za na razumevanju travme utemeljen pristop. Hkrati dodaja še načelo odpornosti in poudarka na močeh, načelo vključevanja in skupnega cilja ter načelo procesa sprememb.

Lalonde, Tabibi in Baker (2020, str. 5) menijo, da je zelo pomembno, da se otrokom z izkušnjo nasilja zagotovi čustvena in fizična *varnost*, predvsem v okoljih, kjer dostopajo do storitev. Otroci, ki prihajajo z izkušnjo nasilja, velikokrat kažejo znake hipervigilnosti, tesnobe in skrbi za svoje okolje. Pri tem jim lahko pomaga, da se počutijo varno. Obstaja določena doslednost v okolju, v katerem se nahajajo, npr. strukturirane rutine.

SAMHSA (2014, str. 11) prav tako meni, da je pomembno, da se izpolnjuje načelo varnosti, ki omogoča, da se v organizaciji zaposleni in uporabniki, bodisi otroci ali odrasli, počutijo varno na fizični in psihični ravni. To pomeni, da je nastanitev varna za otroka in da medsebojne interakcije vzbujajo občutek varnosti. Varnost je za uporabnike z izkušnjo travme zelo pomembna in visoko prioritetna.

Drugo načelo je načelo *zanesljivosti in preglednosti*, ki spodbuja prakse in odločitve, ki so ustvarjene s ciljem, da se gradi in vzdržuje zaupanje med uporabniki, družinskimi člani, zaposlenimi in drugimi vključenimi v organizacijo (SAMHSA, 2014, str. 11).

*Vrstniška podpora* in samopomoč sta po besedah SAMHSA (2014, str. 11) ključni pri vzpostavljanju občutka varnosti, upanja in sodelovanja. Vrstniška podpora se nanaša na sovrstnike, ki imajo prav tako izkušnjo travme. Macauley (2011, str. 14) zapiše, da se ljudje pogosto obračajo na lastne notranje vire, da prenesejo duševno bolečino, telesno bolečino, nočne more, strah, prebliske, težave pri vsakodnevnih dejavnostih, prekinitev šolanja, stigmo ali diskriminacijo. A so čustvena podpora, tovarištvo, občutljivost in naklonjenost naravni človeški odzivi in lahko v človeku prebudijo željo, da se premakne naprej in poustvari lastno življenje. Zato je pomembno, da programi prepoznavajo moč vezi med vrstniki oziroma osebami, ki so si podobne po starosti, spolu, socialnem ozadju in zlasti skupni zgodovini preživetja travme. Vrstniška podpora tako postane način ponovnega prilagajanja in okrevanja.

Načelo *sodelovanja in vzajemnosti* po SAMHSA (2014, str. 11) omogoča, da gre v postopku podpore za partnerstvo, za sodelovanje in da se izravnajo neravnovesja moči med strokovnjaki in uporabniki ter med zaposlenimi. S tem omogočamo, da se okrevanje zgodi v medsebojnih odnosih in sodelovanju pri sprejemanju odločitev. Vsak ima lastno vlogo, ki jo igra v postopku podpore uporabnika. Pri delu z otrokom, ki prihaja z izkušnjo travme, je pomembno, da se prepoznavajo uporabnikove individualne moči in izkušnje, ki se spodbujajo in gradijo. Tudi Lalonde, Tabibi in Baker (2020, str. 6) izpostavijo, da so prizadevanja za odprto in neobsojajočo komunikacijo zelo pomembna pri delu z otroki. Možne poti okrevanja in storitve se lahko predstavijo in obravnavajo skupaj z otrokom z zavedanjem o tem, da se lahko osredotočimo na otrokov glas, prepoznamo neravnovesja moči in otroka dodatno ne travmatiziramo, saj je morda že imel izkušnjo z izgubo nadzora in nemočjo v domačem okolju.

Uporabnike je pomembno spodbujati, da sodelujejo pri odločanju, da imajo svobodo izbrati ter ustvariti cilje, ki jih potrebujejo za naprej in za okrevanje. To je ključno ravno zaradi tega, ker so bili uporabniki s takšno izkušnjo pogosto zatirani, njihov glas ni bil slišan, njihove izbire

pa neupoštevane in posledično je prišlo do neravnovesja moči. Uporabnike se po načelu *opolnomočenja glasa in izbire* spodbuja pri negovanju veščin samozagovorništva. Strokovnjaki, ki nudijo podporo, niso nadzorovalci okrevanja, ampak pospeševalci (SAMHSA, 2014, str. 11). Lalonde, Tabibi in Baker (2020, str. 7) tudi poudarjajo pomembnost dela z otrokom, ki vključuje razvoj njihovih moči, odpornosti in spretnosti obvladovanja občutkov. Te spretnosti se lahko otrok nauči in jih tudi uporabi pri samopomirjanju in reševanju problemov.

Šesto načelo je načelo, ki se nanaša na *vprašanje oziroma problematiko kulture, spola in zgodovine*. Sistem zaščite otroka se mora aktivno premikati stran od kulturnih stereotipov in predpostavk na osnovi osebnih okoliščin uporabnika, kot so rasa, narodnost, spolna usmerjenost, starost in religija. Prav tako ponuja dostop do praks, občutljivih na spol, prepoznava pomen tradicije in kulture pri okrevanju, prispeva pravila, protokole in procese, ki se odzivajo na rasne, etnične in kulturne potrebe uporabnika ter prepoznava in obravnava zgodovinsko travmo (SAMHSA, 2014, str. 11).

### 2.3.3 Primeri dobre prakse uporabe na razumevanju travme utemeljenega pristopa v tujini

Študija, ki so jo opravili van der Hoeven, Widdershoven, Duin, Hein in Lindauer (2022), poroča o dobri praksi varnih hiš na Nizozemskem. Gre za program »Čas je za želvo Tony« (ang. *Time for Tony the Turtle*), ki ga je ustvarila ena izmed varnih hiš za matere in otroke z izkušnjo nasilja. Skozi program so ubesedili teme, ki so povezane s travmo, in omogočili, da na igriv način in skozi učenje veščin otroci ustrezno uravnavajo čustva ter najdejo miren trenutek v stresnem življenjskem obdobju. Ugotovili so, da se v času bivanja v varnih hišah otroci in matere zabavajo, skupaj preživljajo čas v prostorih, kjer se lahko sprostijo, otroci pa tudi razvijajo sposobnosti samouravnavanja skozi igro. Spoznali so tudi, da je potrebna psihoedukacija mater, preden se začnejo teme travme obravnavati v skupinah z otroki.

Rezultati študije avtorjev Wood, McGiffert, Fusco in Kulkarni (2022) prikazujejo učinke prehodnega stanovanjskega programa za nasilje v družini. Študija ugotavlja, da je stanovanje s podpornimi storitvami zelo pomembno pri reševanju težav, ki se pojavljajo znotraj družine. Prav tako koristi pri vzdrževanju odnosov in vezi med otrokom in staršem, povečanju družinske stabilnosti ter krepitvi virov in moči mater in otrok, ki so doživeli nasilje.

Sullivan, Goodman, Virden, Storm in Ramirez (2018 str. 12) poročajo o raziskavi, ki je pokazala, da so žrtve nasilja poročale o večjem izboljšanju, če so prejemale intenzivnejšo pomoč in podporo, ki je utemeljena na razumevanju travme. Čeprav pomoč in podpora, ki je

bila utemeljena na razumevanje travme, ni pomenila zmanjšanja simptomov depresije, je vplivala na to, da so se simptomi depresije v času bivanja v varni hiši hitreje zmanjšali. Ta padec razumejo kot posledico selitve iz kaotičnega okolja v okolje, ki omogoča takojšnjo varnost in mir.

## 2.4 Igra in ustvarjalne tehnike v procesih podpore in pomoči otroku z izkušnjo travme

Woollett, Bandeira in Harcher (2020, str. 14) v študiji na področju Južne Afrike in Združenih držav Amerike navajajo, da je treba premikati meje, znotraj katerih je poudarek le na jeziku in verbalnosti. Otroke se lahko v proces podpore in pomoči vključi tudi na neverbalen način, kar povečuje njihovo pripravljenost za sodelovanje v procesu in zmanjšuje simptome travme. Avtorji navajajo, da se lahko odnos med materjo in otrokom krepi tudi s pomočjo igre in umetnosti. Pomaga tudi pri povečanju razumevanja in empatije. Ugotavljajo, da je združevanje kognitivno-vedenjske terapije, umetniške in igralne terapije dobra kombinacija za pomoč in podporo otrok in mater, ki so bili izpostavljeni nasilju.

Kot je zapisala avtorica Malone (2019, str. 27), so izrazno-ustvarjalne metode in tehnike ter igralna terapija, ki temeljijo na na razumevanju travme utemeljenem pristopu, načini, kako skozi pomoč otroka opolnomočiti ter ga zaščititi. Avtorica pravi, da so otroci vedno bolj odprti za terapije, ki temeljijo na umetnosti in igrah, in ne le na pogovarjanju o negativnih življenjskih izkušnjah.

NCTSN (The National Child Traumatic Stress Network, b. d., str. 9–10) opozarja, da bo tako kot vsak otrok tudi otrok, ki je doživel nasilje v družini, iskal pozornost starša ali osebe, ki zanj skrbi. Takšno iskanje pozornosti lahko opazimo tudi tako, da se pri otroku dogajajo spremembe na čustveni in vedenjski ravni. Po navedbah zgoraj omenjenih avtorjev je eden izmed načinov, kako lahko odrasla oseba omogoči, da se otrok ob njej počuti prijetno in povezano, igra, ki je sestavni del otroštva. Igra je ključnega pomena za zdrav razvoj otroka, tako mlajšega kot starejšega, a na drugačen način. Z igranjem starš otroku pokaže, da mu namenja dovolj pozornosti, kar je lahko zelo uporabno v primerih, kjer se je odvijalo nasilje znotraj družine. Mlajšemu otroku se lahko odrasli posveti na način, da si otrok izbere določeno aktivnost, ki jo počneta skupaj, npr. igranje s kockami, da ga posluša ter mu pokaže, da je slišan, pohvali njegovo dejavnost in mu pokaže, da zares vidi, kaj počne. Pri otrocih, ki so nekoliko starejši oziroma že obiskujejo šolo, si lahko prav tako izberemo skupno aktivnost, npr. igranje kart, z njim športamo ali ustvarimo skupen projekt. Pri najstnikih pa je to nekoliko drugače, saj nimajo več toliko interesa za igranje. Otroku lahko namenimo pozornost tako, da pokažemo, da

nas zanima, kaj se odvija v njegovem življenju, npr. v šoli, v prijateljskem krogu, ali skupaj gledamo televizijo tako, da pokažemo, da nam je njegovo mnenje pomembno (Nacionalna mreža za travmatični stres pri otrocih, b. d., str. 9–10).

Levine in Kline (2008, str. 70–74) pravita, da je treba skozi igro z otrokom upoštevati štiri načela. Prvo načelo govori o tempu igre, ki ga mora določati otrok. Med igro se je treba uglasiti z otrokom in prepustiti, da okrevanje poteka počasi s tempom, ki otroku ustreza. Drugo načelo pravi, da razločujemo med strahom, grozo in vznemirjenjem. To pomeni, da razumemo, kdaj se ustaviti in kdaj nadaljevati z igro. Pomembno je, da se otrok skozi igro približa neprijetnim občutkom, a ni koristno, če se ustraši ali vznemiri. Tretje načelo je napredovanje z majhnimi koraki, ki govori, da otrok ne more nikoli napredovati prepočasi. Zadnje načelo naslavlja to, da postanemo varno zavetje za otroka. Če se starš ali druga oseba, ki otroku pomaga, počuti tesnobnega, bo to prezrcalil tudi na otroka. Otrok potrebuje odraslo osebo, ki bo med procesom potrpežljiva in pomirjajoča.

Tudi avtorji Jafarzade, Mohammadpanah Ardakan in Rezapour Mir Saleh (2023, str. 219) vidijo, da lahko uporaba igralne terapije učinkovito zmanjša simptome pri otrocih, saj je s študijo dokazano, da je igralna terapija pomagala dekletom v starosti 8 do 12 let v Afganistanu, ki so bila spolno zlorabljena.

Kot navajata Levine in Kline (2008, str. 78–83), so za igro z otrokom, ki mu pomagamo predelati travmo, zelo uporabne tudi lutke, s pomočjo katerih otrok lahko uprizori določeno zgodbo. Igranje z lutkami omogoča, da se otrok vživi v nekoga drugega in se ne spušča v delo s tistim, kar se je njemu zgodilo, če na to ni pripravljen v tistem trenutku. Za otroka je to varno okolje, saj se lahko nekoliko oddalji od težav, s katerimi se sooča. S pomočjo lutk se otrok vživi v nekoga drugega, spremeni glas in oblikuje lastno zgodbo, ki jo potem lažje deli z ostalimi, kot če bi jo pripovedoval sam. Skozi igro z lutkami otrok izraža stisko, ki jo doživlja, in jo tudi rešuje. Oseba, ki se igra z otrokom in med igro uporablja lutke, se lahko poskuša počasi in previdno skozi igro približati dogodku, ki je otroka vznemiril. Na takšen način se lahko sooči s svojim strahom in ga tudi začne obvladovati. Preko igre lahko opazimo, ali otrok morda uprizarja travmatične dogodke, ki so se mu zgodili, ter tudi, kako se z njimi spoprijema. Na takšen način se sproščata njegova napetost in stres skozi igro.

Krystyniak (2020, str. 26) pravi, da so lutke priložnost za učenje, komunikacijo in pomoč pri predelavi travme. So predmet igre in raziskovanja. Terapevtska uporaba lutk ponuja priložnost za samoizražanje in raziskovanje znotraj terapije.

D'Elia, Carpinelli in Savarese (2022, str. 7) opisujejo, da ko otrok doživi travmatični dogodek, takšen dogodek preglasi njegovo sposobnost obvladovanja in uravnavanja čustvenih odzivov, sposobnost obvladovanja takšnih izkušenj pa je odvisna tudi od stopnje razvoja možganov. Zato avtorji opisujejo posttravmatsko igro, za katero je značilno predvsem ponavljanje, ki vsebuje prizore travmatičnega dogodka, ki so lahko eksplicitno ali simbolično izraženi oziroma predstavljeni. Posttravmatska igra lahko vključuje elemente otrokove resničnosti in tudi fantastične elemente.

Ena izmed oblik igre, ki jo naslavljata Levine in Kline (2008, str. 78–83), so tudi gledališke igre, katerih del sta preoblačenje in igranje vlog. Namesto da otrok zgodbo uprizarja preko lutk ali figuric, to počne sam. Skozi igranje vlog se sprošča ter umakne od težav, s katerimi se sooča, in na varen način izrazi občutke, ki jih doživlja v zvezi s travmatičnim dogodkom. S ponavljajočim se uprizarjanjem travmatičnega dogodka skozi igro se otrok naveliča in začne oblikovati zgodbe, ki so vedno bolj oddaljene od travme. Otrok se vživi v domišljijsko igro in na takšen način tudi telesno sprošča napetost, ki jo je zadrževal v mišicah in gibih.

Tudi van der Kolk (2014, str. 395) pravi, da ima gledališka igra velik vpliv na preobrazbo človeka tako na telesni kot osebnostni ravni.

Jiang, Alizadeh in Cui (2023, str. 16) so s sistematičnim pregledom in metaanalizo zaključili, da ima gledališka igra potencial za izboljšanje duševnega zdravja in motenj, ki so povezane s travmo, ter izboljšanje otrokovega počutja.

Keiller idr. (2023, str. 1) izpostavijo dramaterapijo kot kreativno obliko psihoterapije, ki je lahko zelo uporabna pri reševanju duševnih stisk otrok in mladostnikov. V študiji Keller idr. (2023, str. 14) predstavijo dramaterapijo kot primerno obliko zdravljenja hudih kliničnih simptomov in kot uporabno za zgodnje posredovanje v šolskem okolju.

Pri predelovanju travme so zelo uporabne tudi umetniške dejavnosti, poudarjata Levine in Kline (2008, str. 84–89). Pri ustvarjanju lahko otrok uporablja glino in plastelin. Oba materiala omogočata, da otrok oblikuje tisto, kar si želi. Med ustvarjanjem lahko tisto, kar je oblikoval, uniči ali spremeni. S pomočjo figuric, ki jih je ustvaril, lahko nekaj uprizori ali tudi pove. Druga ustvarjalna dejavnost je slikanje s prsti in risanje. Ko otrok slika s prsti, uporablja eno izmed čutil, tip, ter tako sprošča čustva, rešuje težave in gradi močan občutek samega sebe. Avtorja predvsem omenjata, kako uporabno je slikanje s prsti z otroki, ki imajo težave s hiperaktivnostjo, saj jih slikanje pomiri in usmeri njihovo pozornost. Pomembno je tudi risanje, saj preko risbe lahko otrok na neverbalen način uprizori travmatični dogodek. Potem ga lahko

tudi vprašamo, kaj njegova risba pomeni, in prosimo, da razloži, kako se npr. počutijo živali, ki jih je narisal. Pri premagovanju travmatične izkušnje je pomembno, da otrok uporabi svoje notranje vire, ki jih že ima v sebi. S pomočjo uporabe lastnih virov moči krepi odpornost in moč. Zelo pomembni so tudi zunanji viri, ki jih sprejema iz okolice. Zunanji viri so lahko zelo raznoliki, od hišnih ljubljenčkov, preko staršev do športa, v katerem otrok uživa. Ko otrok izbere vire, jih nariše in upodobi to, kar njemu pomaga, da se postavi na noge. Otrok lahko med ustvarjanjem zapre oči in poskuša ubesediti čustva in telesne občutke, ki jih doživlja ob opisovanju notranjih ali zunanjih virov (Levine in Kline, 2008, str. 84–89).

Shukla, Ghoudhari, Gaidhane in Quazi Syed (2022, str. 1) zapišejo, da se umetniška terapija najpogosteje uporablja za zmanjševanje težav na področju duševnega zdravja in lahko pomaga pri upočasnitvi kognitivnega upada ter izboljšanju kakovosti življenja. Ljudem pomaga, da se svobodno izrazijo, izboljšajo svoje duševno zdravje in medčloveške odnose. Poudarijo osnovo likovne terapije, ki temelji na ideji, da se ljudje začnejo počutiti bolje in da si opomorejo z umetniškim izražanjem.

## 2.5 Travma, povzročena v sistemu zaščite otrok

CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 15–16) izpostavi, da so strokovne delavke v varnih hišah pomembni prvi posredovalci za otroke, ki doživljajo simptome travme. To še posebej velja ravno zato, ker z otroki morda preživijo več časa kot kateri koli drugi strokovnjaki, npr. policisti ali zdravstveni delavci. Izpostavljenost nasilju v družini je lahko povezana z vrsto izidov, od izgube odpornosti do zamud v razvoju in težav pri osredotočanju v šoli. Zgodnja identifikacija je zelo močno orodje za pomoč staršem pri razumevanju krepitve odnosa med staršem in otrokom. Otroci si zaslužijo prejemati potrebne storitve, ki jim bodo omogočile, da skupaj z mamo zapustijo varno hišo bolj srečni, močnejši, bolj samozavestni in podprti. Na takšen način se lahko pomaga tudi pri zaustavitvi medgeneracijskega cikla nasilja v družini.

Ameriška javnozdravstvena uprava za zlorabo substanc in duševno zdravje (ang. *The Substance Abuse and Mental Health Services Administration – SAMHSA*) (2017, str. 2–3) opisuje dejavnike tveganja za ponovno travmatizacijo. Povečano tveganje za ponovno travmatizacijo predstavljajo predvsem visoka frekvenca travm, ki jih je oseba v življenju doživela, čustvena oddaljenost ali nečutenje ljubezni in podpore bližnjih oseb, ki so posamezniku pomembne, npr. družina, partner, prijatelji, prav tako pa tudi življenje v nevarnih okoliščinah. Dejavniki tveganja, ki jih SAMHSA omenja, so tudi uporaba nezdravih stilov

obvladovanja, kot sta izogibanje ali zanikanje doživetega, slabo obvladovanje stresa s pomočjo alkohola, zdravil ali prepovedanih substanc. Zadnji dejavnik predstavljata socialno in ekonomsko pomanjkanje ter nedostopnost storitev zdravstva in duševnega zdravja.

SAMHSA (2017, str. 3) opisuje številne znake in simptome ponovne travme. Simptome razdeli na štiri različne skupine. Prva skupina zajema misli, ki so negativne in povezane s strahom, ki ga je oseba čutila v času doživljanja travmatične izkušnje, težave s koncentracijo, nočne more in priklice ter disociacijo. Druga skupina simptomov se nanaša na fizične znake in simptome. Simptomi se kažejo tako, da ima oseba težave s spanjem, ji primanjkuje energije in je utrujena, se ji spreminjata apetit in telesna teža, je tesnobna ali ima zelo močne odzive, kot so potenje, pospešen srčni utrip ali dihanje. Tretja skupina simptomov je vedenje. Skozi vedenje se ponovna travmatizacija kaže tako, da je oseba socialno izčrpana ali gre v izolacijo, povečuje količino alkohola ali drugih substanc in se izogiba določenim osebam, situacijam ali okolju, ki jo na travmatični dogodek spominja. Četrta in zadnja skupina opisuje predvsem čustva, ki so različna. Takšna čustva so strah, jeza, tesnoba, žalost in sram. Osebe, ki doživljajo ponovno travmatizacijo, imajo pogosto tudi težave s kontrolo čustev, tako da se težko umirijo, ne počutijo se varne ali pa so nezmožne čutiti ljubezen.

Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 12) izpostavi, da je pri delu z osebo, ki ima takšno izkušnjo, zato zelo pomembno, da strokovnjak pristopa tako, da razume travmo. Nekaj, kar se na začetku morda zdi kot zavračanje pomoči, je lahko le posledica dolgotrajne izpostavljenosti nasilju, ki povzroča pri osebi nezaupljivost do pomoči, predvsem v situacijah, ko se oseba počuti ogroženo. Tukaj nastopi ustrezen pristop strokovnjaka, ki se zaveda, da otrok morda nasilje še vedno doživlja, da so nekateri vedenjski vzorci, ki jih je otrok izvajal v stresnih trenutkih, povezani s trenutnimi občutki ogroženosti, ter da stiske, ki jih doživlja, in razmerja, ki jih je imel, morda ovirajo njegovo iskanje in sprejemanje pomoči.

Strokovnjaki, ki uporabljajo na razumevanju travme utemeljen pristop v organizacijah, kjer bivajo otroci, razumejo vpliv travme na otroka in delujejo na način, ki travmo prepoznava. Trudijo se delati tako, da otroku ne škodijo, ga podpirajo pri okrevanju, odstranjujejo morebitne ovire, ki so povezane s travmo, ter se upirajo ponovni travmatizaciji. Gre za prizadevanje, da se v sistemu zaščite otrok dodatno ne škoduje otroku, ki prihaja z izkušnjo travme. Do ponovne travmatizacije pride ravno zaradi neustreznega odnosa do travme, ker se uporabnika obsoja in krivi za to, kar se mu je zgodilo, ali za vedenje, ki ga izraža. Posledično pri otroku pride do ponovne travmatizacije, ki ovira potek okrevanja. Takšno ravnanje zajema pomanjkanje doslednih praktikov, prisilo v ponavljajoče pripovedovanje travmatične zgodbe, dolge čakalne

vrste, strokovnjake, ki uporabnikom ne verjamejo, zapletene procese za dostop do podpore in pomoči ter okolje, kjer se otrok ne počuti varnega in zaželenega (Education Scotland, b. d., str. 22–23).

Leskošek, Kodele in Mešl (2024, str. 220–222) izpostavijo, da zanemarjanje in neukvarjanje s sekundarno travmatizacijo lahko povzročita zmanjšano učinkovitost in izgorelost strokovnih delavk ter poudarjajo, da ravno na razumevanju travme utemeljen pristop usmerja pozornost na vplive, ki jih ima travma na vse udeležene v procesu. Zgoraj omenjene avtorice poudarijo predvsem vlogo timske obravnave, ki lahko razbremeni tudi strokovne delavke. Prav tako poudarijo pomen rednih supervizij, ki so del terapevtskega dela z osebami, ki imajo izkušnjo travme, ter možnost oddiha za strokovne delavke, ki je zelo pomembna in omogoča iskreno sočutje do drugega človeka. Avtorice so na osnovi opravljenih intervjujev v sklopu raziskave ugotovile, da so nekateri postopek zaščite doživeli kot podporo, nekateri pa kot veliko breme, predvsem zaradi postopka na sodišču, ki zajema pogosta pričanja pred povzročiteljem nasilja in pogosto podajanje izjav oziroma ponavljanja enakih stvari. Posledično je to za osebo predstavljalo retravmatizacijo in jo oviralo tudi naprej v življenju (Leskošek, Kodele in Mešl, 2024, str. 220 - 22).

Leskošek, Kodele in Mešl (2024, str. 227) so prav tako podale izkušnje otroške in mladostniške psihiatrinje, ki je preko poročanja mladostnikov izvedela, da so zanje postopki na sodišču zelo neprijetni, da jim vzbujajo tudi strah in jih posledično dodatno travmatizirajo. Predvsem so izpostavili motečnost tega, da jih s stvarmi niso seznanili vnaprej, da ne dobijo informacij, kaj se bo zgodilo po njihovem pričanju, in da morajo o travmi govoriti pred povzročitelji nasilja.

# 3 Opredelitev problema

Že na prvi stopnji razmišljanja o izbiri teme za namen pisanja diplomskega dela sem vedela, da si želim pisati o pojavu travme. Travma me je kot tema zelo zanimala tudi pred začetkom študija socialnega dela, saj menim, da nas obdobje otroštva in odnos, ki ga imamo s primarnimi skrbniki, oblikuje in postavlja pomembne temelje za soočanje s stiskami, ki pridejo kasneje v odraslosti. Prav tako sem opazila, da so mi veliko zanimanja vzbudile tudi teme, ki smo jih pogosto odpirali v času študija in so se nanašale na področje nasilja in zaščito otrok.

SAMHSA (2014, str. 7) navaja, da je travma posledica dogodka ali dogodkov, ki so za posameznika na neki način škodljivi in puščajo negativne posledice za njegovo zdravje. Ena izmed stisk je vsekakor pojav nasilja, ki so mu otroci lahko priča ali so ga doživeli tudi sami. Tudi Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) poudarja, da je otrok v vsakem primeru žrtev takšnega dejanja, ne glede na to, ali mu je samo pričal ali ga je tudi sam doživel.

S pomočjo somentorice sem izvedela, da je takšno področje precej neraziskano, predvsem v varnih hišah po Sloveniji, ki so eden izmed pomembnih načinov zaščite in pomoči ženskam, ki so doživele nasilje. Tukaj mi je zanimanje vzbudilo predvsem dejstvo, da vsi vemo, da v varno hišo marsikatera mati s seboj pripelje tudi otroka ali več, ki potem morajo skupaj bivati v varni hiši, dokler se zanje ponovno ne ustvari varno okolje za življenje. Seveda razumem, da je primarni namen varnih hiš, da mati in otroka fizično zaščitijo pred nasiljem, a vseeno precej razmišljam o tem, koliko se z otroki, ki se tam nahajajo, v praksi dejansko dela ter koliko se nasilje kot travmatična izkušnja, ki s seboj nosi številne posledice, naslavlja kot težava. Zato si želim z mojim raziskovanjem in diplomskim delom vsaj malce prispevati k raziskovanju takšne problematike v varnih hišah Slovenije. Menim, da je nasilje vsekakor travma za otroka, vstop v varno hišo pa še dodatna sprememba in obremenitev, zato menim, da sta ustrezna podpora in pomoč strokovnih delavk otroku v takšni situaciji izjemnega pomena. Eden izmed načinov, po katerem strokovnjaki že delujejo v tujini pri podpori in pomoči otrokom, je uporaba na razumevanju travme utemeljenega pristopa, glede katerega me zanima predvsem, na kakšen način, če sploh, je prisoten oziroma implementiran v slovenskih varnih hišah in delovanju strokovnih delavk, ki so tam zaposlene. V SAMHSA (2014, str. 7) so prišli do koncepta, ki je lahko uporaben za praktike, raziskovalce in tiste, ki so travmo doživeli na lastni koži. NCTSN (The National Child Traumatic Stress Network, b. d., str. 1) definira na razumevanju travme utemeljen pristop kot sistem storitev, v katerem vsi udeleženi prepoznavajo travmo in se tudi

odzivajo na vpliv travmatskega stresa na vse, torej otroke, starše in izvajalce storitev pomoči in podpore.

Pri raziskovanju načinov delovanja strokovnih delavk, zaposlenih v varnih hišah, me zanima predvsem, kakšno znanje imajo strokovne delavke, ki delajo z otroki, o razvojni kompleksni travmi ter koliko pozornosti namenjajo zaznavanju in prepoznavanju simptomov oziroma posledic travme pri otrocih, ki so doživeli nasilje. Področje, ki me zelo zanima, je tudi sistem zaščite otroka z vidika slovenske zakonodaje, in tudi vloga, ki jo imajo varne hiše pri zaščiti otroka, ter kakšno mnenje imajo strokovne delavke glede tega. Zanima me tudi uporaba oziroma neuporaba strokovnih delavk na razumevanju travme utemeljenega pristopa v slovenskih varnih hišah. Zaradi branja tuje literature, v kateri so opisane dobre prakse uporabe pristopa, me predvsem zanima, ali so slovenske varne hiše sploh organizirane na takšen način, torej ali je pristop implementiran ter ali so strokovne delavke informirane o takšnem pristopu ter njegovih principih in načelih. Poleg na razumevanju travme utemeljenega pristopa mi je veliko zanimanje pri raziskovanju vzbudilo tudi razmišljanje o različnih metodah, ki jih strokovne delavke vsakodnevno uporabljajo v praksi pri delu z otrokom. Predvsem velik poudarek želim dati na uporabo igre in ustvarjalnih tehnik pri izvajanju pomoči in podpore otrokom, ki so doživeli travmo. Na koncu želim preveriti, ali so varne hiše v Sloveniji občutljive na ponovno travmatizacijo ter na kakšen način strokovne delavke zagotavljajo, da ne pride do ponovne travmatizacije otroka v sistemu zaščite.

Vsekakor si z diplomskim delom želim vsaj malo prispevati k ozaveščanju o pomembnosti dela s travmo, še posebej, ko govorimo o otrocih, ki so doživljali travmatične izkušnje nasilja znotraj družine. Menim, da je pogovor o travmi pomemben in nujno potreben ter da je uvedba na razumevanju travme utemeljenega pristopa nekaj, kar bi nas vsekakor peljalo v to smer.

## 3.1 Raziskovalna vprašanja

RV1: Kakšno znanje imajo strokovne delavke, zaposlene v varnih hišah, o razvojni kompleksni travmi pri otrocih, ki so doživeli nasilje v družini (pričevanje ali pa so mu bili osebno izpostavljeni), in na kakšen način jo prepoznavajo?

RV2: Kakšen je pogled strokovnih delavk na zaščito otroka v slovenskih varnih hišah in na zakonodajo, ki velja v Republiki Sloveniji?

RV3: Ali strokovne delavke poznajo koncepte pristopa, utemeljenega na razumevanju travme?

RV4: Ali je po mnenju strokovnih delavk varna hiša, v kateri delujejo, organizacija, ki je utemeljena na razumevanju travme oziroma vsebuje vsaj nekaj načel iz pristopov, ki so utemeljeni na razumevanju travme?

RV5: Kakšne metode in tehnike uporabljajo strokovne delavke v procesih podpore in pomoči otroku z izkušnjo travme?

RV6: Na kakšne načine strokovne delavke zagotavljajo, da med bivanjem otroka v varni hiši ne pride do ponovne travmatizacije, povzročene v sistemu zaščite otroka?

# 4 Metodologija

## 4.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, ker z izrazom kvalitativno raziskovanje običajno označujemo zbiranje kvalitativnih podatkov, pri katerih so vrednosti spremenljivk navedene z besedami (Mesec, 1998, str. 20). Izkustveno gradivo, ki sem ga zbirala, sestavljajo besedni opisi in pripovedi strokovnih delavk, ki so zaposlene v varnih hišah po Sloveniji. Raziskava je tudi empirična, ker sem s spraševanjem strokovnih delavk zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo (Mesec, 2009, str. 84).

## 4.2 Merski instrument

Merski instrument, ki sem ga uporabila pri raziskovanju, je vodilo za intervju. Vodilo za intervju je vnaprej pripravljen spisek tem brez vnaprej navedenih možnih odgovorov in se uporablja pri izvedbi nestandardiziranega ali odprtega intervjuja (Mesec, 2009, str. 207). Vodilo, ki sem ga uporabila, je sestavljeno iz vprašanj, razdeljenih na štiri tematske sklope (zaščita otroka in razumevanje travme, na razumevanju travme utemeljen pristop na področju zaščite otrok, metode pomoči in podpore otroku ter preprečevanje travme, povzročene v sistemu zaščite otrok). Vsak tematski sklop je sestavljen tudi iz podvprašanj, ki se navezujejo na posamezno tematiko. Vodilo za intervju sem uporabljala kot dodatno podporo pri izvedbi intervjujev.

## 4.3 Opredelitev enot raziskovanja

Populacijo raziskave so predstavljale strokovne delavke, zaposlene v varnih hišah po Sloveniji v letu 2024. Za potrebe raziskave nisem popisala celotne populacije, ampak sem vzorčila. Raziskovalni vzorec je torej sestavljalo šest strokovnih delavk (pet socialnih delavk in ena socialna pedagoginja), ki so bile v letu 2024 zaposlene v različnih varnih hišah po Sloveniji.

Vzorec je neslučajnostni, ker vse strokovne delavke niso imele enake možnosti, da pridejo v vzorec raziskave (Mesec, 2009, str. 153). Vzorec je tudi priložnostni oziroma priročni, ravno zato, ker sem intervjuje opravila s tistimi strokovnimi delavkami, ki so mi bile najbolj dostopne (Mesec, 2009, str. 153), torej s tistimi strokovnimi delavkami, ki so se na povabilo za sodelovanje odzvale preko telefonskega klica ali elektronske pošte.

## 4.4 Zbiranje podatkov

Strokovne delavke sem k sodelovanju povabila s pomočjo elektronske pošte ali telefonskega klica. Na ta način smo se dogovorile glede terminov izvedbe intervjujev. Za potrebe zbiranja podatkov sem izvedla šest delno strukturiranih intervjujev. Zbiranje podatkov je potekalo v obdobju od 14. 2. 2024 do 12. 4. 2024. Intervjuje sem izvedla s pomočjo aplikacije Zoom, zaradi oddaljenosti varnih hiš in prilagodljivosti strokovnih delavk glede na njihovo delo. Pred izvedbo intervjujev sem pridobila soglasja strokovnih delavk za to, da lahko intervjuje posnamem. Anonimnost sem jim zagotovila tako, da sem vsak pogovor označila s črkami od A do F. Poudarila sem tudi, da bodo zbrani podatki uporabljeni le za namene diplomskega dela.

## 4.5 Obdelava in analiza podatkov

S pomočjo zvočnih posnetkov sem naredila transkripte vseh opravljenih intervjujev in jih ustrezno označila s črkami od A do F. Zbrano gradivo sem analizirala na kvalitativen oziroma beseden način. Najprej sem začela z odprtim kodiranjem, kar pomeni, da sem izbrala tiste izjave, ki se vežejo na določeno temo, in jih označila s črko intervjuja ter zaporedno številko izjave. Tiste podatke, ki se niso vezale na temo, sem izpustila. Nato sem v tabeli določila pojme, podkategorije, kategorije in teme. Na koncu sem opravila še osno kodiranje, kar pomeni, da sem vse pojme združila po posameznih temah, kategorijah in podkategorijah. Tako so bili pridobljeni podatki pripravljeni za naslednji korak, pisanje rezultatov.

V tabeli 4.5.1 prikazujem še primer odprtega kodiranja, s sliko pod tabelo pa prikazujem primer osnega kodiranja.

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| A1 | travma v bistvu je neko travmatično, neugodno doživljanje otroka, mladostnika, tudi odraslega | Travmatično in neugodno doživljanje | Pojmovanje travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A2 | po preživetem nasilju | Travma po preživetem nasilju | Čas pojava travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A3 | po nečem, kar se mu je negativnega zgodilo | Travma po negativni izkušnji | Čas pojava travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A4 | se odraža v ne vem, v doživljanju, | Odraz v doživljanju in vedenju | | Posledice travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | vedenju tega otroka, ženske | | | | |
| A5 | Zelo veliko ga ne uporabljamo | Neuporaba pojma | Nepoznavanje razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A6 | gre za posledice, za neki skup vseh, bom rekla, posledic, verjetno pri otroku | Skupek posledic pri otroku | Opredelitev razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A7 | verjetno vplivajo na razvoj otroka | Težave v razvoju | Opredelitev razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A8 | Neke take težke okoliščine | Težke okoliščine | Okoliščine razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A9 | ki so delovale na otroka | Učinek težkih okoliščin na otroka | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojno kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A10 | in imajo posledice zdaj za njegovo življenje | Življenjske posledice | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojno kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |

Tabela 4.5.1: Primer odprtega kodiranja

*Razumevanje travme*

**1. Opredelitev travme**

1.1. Pojmovanje travme
- Travmatično in neugodno doživljanje (A1)
- Enkraten dogodek (B1)
- Ponavljajoči dogodek (B2)

1.2. Čas pojava travme
- Travma po preživetem nasilju (A2)
- Travma po negativni izkušnji (A3)

1.3. Razlogi za pojav travme
- Stiska v povezavi z neugodnimi življenjskimi razmerami, nasiljem in zanemarjanjem (A121)
- Ponavljajoče nasilje v domačem okolju (B3)
- Posredna izpostavljenost otroka nasilju (B4, C109, C122, D12)
- Dolgotrajna izpostavljenost (B6, F56)
- Otrok ščitil mater (B8)
- Žrtve neposrednega nasilja (B9)
- Žrtve groženj (B10)
- Beg (B11)
- Dodatna travmatizacija (B12)
- Prilagajanje povzročitelju nasilja (B13)
- Omejevanje (B14)
- Odnos povzročitelja do matere (B15)
- Napetost (B16)
- Različni dogodki (C1, C7, C10, C23, E1)
- Prometna nesreča (C2)
- Naravna nesreča (C3)
- Nasilje (C4, C17, C108)
- Spolna zloraba (C5, C48, C49, C50, C56, C57, C58)
- Čustvena zloraba (C6)
- Vojna območja (C11, C14)
- Sestradanost (C12, C13)
- Izkušnja vojne (C14)
- Fizično nasilje (C18, F2)
- Spolno nasilje (C19, F4)
- Ekonomsko nasilje (C20, F5)
- Zanemarjanje (C21, F6)
- Psihično nasilje (C22, F3)

Slika 4.5.1: Primer osnega kodiranja

# 5 Rezultati

Na osnovi analize šestih intervjujev, ki sem jih opravila s strokovnimi delavkami, bom v nadaljevanju zapisala rezultate raziskovanja. Rezultati bodo razdeljeni na pet tematskih sklopov (razumevanje travme, zaščita otroka, na razumevanju travme utemeljen pristop, metode podpore in pomoči ter preprečevanje travme). Rezultati bodo podkrepljeni z izjavami intervjuvank, ki jih bom zapisala v oklepajih v ležeči pisavi ter označila z ustrezno črko intervjuja in številko izjave.

## 5.1 Razumevanje travme

Intervjuvanke so travmo opredelile bodisi kot enkraten dogodek (B1: *Enkraten dogodek*) bodisi kot dogodek, ki je ponavljajoč (B2: *Ponavljajoče se*), vsekakor pa kot neko travmatično in neugodno doživljanje otroka (A1: *Travma v bistvu je neko travmatično, neugodno doživljanje otroka, mladostnika, tudi odraslega*). Izpostavile so, da se travma pri otroku zgodi po preživetem nasilju (A2: *po preživetem nasilju*) oziroma po negativni izkušnji (*A3: po nečem, kar se mu je negativnega zgodilo*), ki jo je otrok doživel.

Strokovne delavke so naštevale veliko razlogov, zaradi katerih pride do travme pri otroku, ki je skupaj z mamo nastanjen v varni hiši. Tukaj so izpostavile različne dogodke (C1: *Travma lahko nastane iz različnih dogodkov.),* ki jih lahko otrok doživi. Predvsem so izpostavile doživljanje nasilja (C17: *vse oblike nasilja, ki ga poznamo),* torej neposredno izpostavljenost nasilju (B9: *so bili sami deležni neposrednega nasilja*), in pričanje nasilju nad materjo (C110: *je pa doživljal nasilje, ko je gledal, kako mama trpi*), torej posredno izpostavljenost nasilju (C109: *pa tudi, če ni sam doživljal*). Oblike nasilja, ki so jih strokovne delavke izpostavile, so fizično nasilje (F2: *Se pravi raznoraznim od fizičnega nasilja*), spolno nasilje (C19: *spolno nasilje*), ekonomsko nasilje (C20: *ekonomsko nasilje*), psihično nasilje (C22: *to psihično nasilje*) in zanemarjanje (F6: *se pravi, da je tudi zanemarjen*). Poleg tega lahko otrok doživi travmo, ker je bil dolgotrajno izpostavljen nasilju (B6: *še posebej, če so recimo bili izpostavljeni dve, tri, štiri leta*), ker je morda moral bežati (B11: *ali pa so mogli bežati in tako*), ker se je moral prilagajati povzročitelju nasilja (B13: *da v bistvu so bili vsi žrtve že v tem, da so se morali prilagajati povzročitelju nasilja*), ker je od njega prejemal grožnje (B10: *teh groženj*), ker je ščitil mamo (B8: *so bili večji pa so recimo branili mame)*, ker je, ali pa je bil, prisoten ob uživanju nedovoljenih substanc (F8: *Se pravi, da je prisoten, ko starši uživajo droge*, F9: *alkohol*). Za otroka je bilo travmatično tudi to, da je znotraj družine zaznaval napetost (B16: *kakšna je bila ta napetost*), neprimerno komunikacijo (D65: *komunikacija*) med staršema in

slabe odnose (D66: *in odnos med staršema potem ni čisto v redu*). Poleg nasilja v družini so kot travmatične izkušnje izpostavile tudi prometno nesrečo (C2: *lahko je to prometna nesreča*), naravne nesreče (C3: *lahko je neka nesreča naravna*), izkušnjo vojne (C15: *In je tudi s seboj nosila travmatično izkušnjo vojne*) in sestradanost (C12: *Ki so recimo lačni*). Otroci se posledično s travmo, ki so jo doživeli, soočajo na različne načine. Nekateri to izražajo z risanjem (C53: *Ona je tam risala neke kače*.), igro (B155: *se igrajo*) in risanimi junaki (B89: *Recimo, onadva sta želela gledati superjunake*). Nekateri otroci so se vključevali v konflikte s sovrstniki (B157: *no, se tudi skregajo*), nekateri pa so se medsebojno podpirali (B156: *in so si pred podporni*). Vsekakor na razvoj travme vplivajo različni dejavniki, od intenzitete doživetega nasilja (C24: *Odvisno, koliko je to intenzivno*), trajanja nasilja (E34: *koliko časa je to bilo*) in posameznika (C28: *Tako, da različno doživljamo stvari*). Tukaj so strokovne delavke izpostavile tudi pomembnost odnosa, ki ga ima mati do otroka (E38: *Koliko zaščiti otroka v tem*).

Ena izmed intervjuvank je razvojno kompleksno travmo opredelila kot skupek različnih posledic pri otroku (A6: *gre za posledice, za neki skup vseh, bom rekla, posledic verjetno pri otroku*). Izpostavile so, da pojma razvojno kompleksne travme pri delu ne uporabljajo (A5: *Zelo veliko ga ne uporabljamo*.). Vsekakor so omenile, da razvojna kompleksna travma povzroča težave na vseh področjih otrokovega življenja (B20: *Se pa vsekakor vidi, da vpliva na vsa področja*.) in nastane zaradi težkih okoliščin, s katerimi se otrok sooča (A8: *Neke take težke okoliščine*). Razvojna kompleksna travma pušča življenjske posledice za otroka (A10: *in imajo posledice zdaj za njegovo življenje*), ki vplivajo tudi na otrokovo prihodnje življenje (A11: *ali tudi za njegovo bodoče življenje*). Nekateri otroci imajo manj (B22: *pri nekaterih manj*), nekateri bolj izrazite težave (B21: *pri nekaterih otrocih je to bolj izrazito*), a so velikokrat pretirano navezani na mamo (B29: *da na začetku, ko pridejo, ali so pretirano navezani na mami*) ter premalo samostojni (B30: *Ne glede na starost bi mogli biti že dosti bolj avtonomni*). Pojavljajo se različne spremembe v vedenju (B27: *Kot se vidi recimo pri tej vedenjski simptomatiki*), občutek ogroženosti (B28: *da v bistvu nima nobenega občutka varnosti*) in tudi težave v razvoju (A7: *verjetno vplivajo na razvoj otroka*).

Strokovne delavke so pri delu z otroki prepoznavale, da gre za travmo (B76: *v smislu, da se prepozna stiske otroka*, E29: *Mi mogoče prepoznamo*). Kot posledice travme so zaznale posledice na čustveni (A13: *Zdaj so lahko čustvene*) in vedenjski ravni (D2: *vedenja*). Nekateri otroci svoje stiske niso izražali v akutnem obdobju, bilo jih je strah (A12: *so zelo prestrašeni*), bili so bolj zadržani (A16: *zelo zadržani*), se umikali (B36: *ali pa je značilen en umik*), oklepali

starša (A20: *zelo oklepajo starša*), zapirali vase (E18: *nekateri so bolj zaprti vase*), niso se pogovarjali (A22: *ne govorijo*) ali vzpostavljali stika z drugimi (A23: *ne navezujejo stika z drugimi*). Nekateri so imeli izbruhe jeze (A17: *ali kakšni reagirajo z izbruhi jeze*), čutili so nemir (C40: *lahko so zelo nemirni*), se metali (C159: *če ni bilo po njihovo, se je začel metat*), brcali (C60: *brcat*), vpili (C174: *otroka sta vpila*) in napadali strokovne delavke (C161: *nas napadat*). Pri otrocih so se pojavljali različni občutki, od sramu (C116: *ker jih je sram*), preko strahu (C117: *ker ne upajo se zamerit*) in tudi krivde (C120: *ker bodo oni potem imeli občutek, da so oni nekaj narobe naredili.).* Zaznale so, da ima travma učinke tudi na človeško telo, od težav s spanjem (A18: *imajo težave s spanjem*), nevzpostavljanja očesnega stika (A24: *ni včasih očesnega kontakta*), mokrenja postelja (C45: *lahko tudi lulajo v posteljo ...)*, govornih težav (E17: *Eni imajo z govorom težave*) do tikov (F13: *Bodisi imajo tike*). Ena izmed strokovnih delavk je ravno pri enem izmed otrok zaznala, da ima vedno zamaknjeno glavo (F15: *je tudi recimo fantek, ki ima, ne vem, malo tako zamaknjeno glavo*.). Nekateri otroci so torej svoje občutke izražali (D3: *in pa izražanja*), drugi ne (D4: *oziroma neizražanja nekih občutkov*).

## 5.2 Zaščita otroka

Strokovne delavke so izražale svoje nezadovoljstvo s slovensko zakonodajo (C99: *Zdaj sama zakonodaja pa ni tako dobra, kot bi si mi želeli*, E40: *Slaba, slaba*.). Izpostavile so, da je zakonodaja s področja nasilja slaba (E41: *Na področju nasilja zelo slaba oziroma slaba*), da so v zakonodaji pomanjkljivosti (C100: *ima pomanjkljivosti*), da je že zastarela (E42: *zastarela že*.) in da bi jo bilo treba prilagoditi (E45: *Bi bilo potrebno prilagoditi*).

Nekatere strokovne delavke so povedale, da so z zakonodajo na področju zaščite otroka zadovoljne (A25: *na papirju je dovolj poskrbljeno*, B40: *Zakonodaja ni tako zelo slaba.).* Izpostavljeno je bilo, da je dobro, da je otrok žrtev nasilje že ob pričevanju nasilja nad npr. mamo ali sorojencem (D13: *ampak tudi sama zakonodaja opredeljuje, da je otrok žrtev nasilja že, če je prisoten, ko se nasilje izvaja nad neko drugo osebo*).

Tukaj so v večji meri predvsem izpostavile travmatizacijo otroka s stiki (C179: *Ta dva otroka sta bila totalno travmatizirana s tem, ko sta mogla na stik*), ker so nekateri otroci zavračali stike z očetom (F18: *Ampak jaz sem jasno povedala, da sta deklici povedali, da ne želita, glede na vse, kar je oče počel)*. Nezadovoljstvo so izrazile predvsem s tem, da se stiki velikokrat vsiljujejo (F23: *Če se odloči, da mora iti na stik, se ga mora peljati*), da se izvajajo, čeprav velja prepoved o približevanju (C103: *Ampak v času stikov pa prepoved ne velja*), in da

se stiki izvajajo, čeprav je oče izvajal nasilje nad otrokom (C105: *Lahko pa, da je tudi že bil nasilen do otroka pa vseeno ima stik, ker je to njegova pravica*.).

Izpostavile so, da se soočajo tudi s težavami pri odločanju o zaščiti otroka (A30: *kako ga zaščititi, je pa včasih težava*). Povzročitelji oziroma očetje so lahko včasih zelo vztrajni (A35: *zelo vztrajni*), močni (A34: *Tudi zelo pogosto se mi zdi, očetje znajo biti zelo močni kot povzročitelji*) in agresivni (A66: *Zelo, bom rekla kar agresivni*). Velikokrat pritiskajo na centre za socialno delo (A67: *zelo pritiskajo na centre za socialno delo*) in zahtevajo stike z otroki (F26: *To je pa potem prosjačil na centru za socialno delo in zahteval stike*).

Intervjuvanka je izjavila, da je potrebnega zelo veliko truda, da se otroka dejansko zaščiti (A41: *v praksi je kar veliko truda potrebnega, da dejansko se otroka zaščiti*). V povezavi z zaščito otroka v praksi prevladuje mnenje, da otrok ni dovolj zaščiten (C198: *a potem, ko pride do tega, pa niso zaščiteni*), da se otroka ne upošteva (C196: *in se ni prisluhnilo otrokom*) in osredotoča le na veljavno zakonodajo (C129: *Ker se gleda samo zakon*). Zastopanje koristi žrtve nasilja je zato oteženo (A68: *tako, da je potem težko, se mi zdi, nekako zastopati v pravi meri koristi žrtve nasilja in otrok*). Postopki, ki se izvajajo, so predolgi (B41: *po eni strani postopki predolgi*), negotovi (B42: *veliko je negotovosti*), otrok pa je zelo izpostavljen (B60: *in potem posredno otroci*), ker mora ob predaji poslušati neprimerne stvari (B61: *ker recimo poslušajo ob predaji ali kakšne take stvari, ki niso za njihova ušesa*). Po njihovem mnenju se torej zakonodaja in praksa ne ujemata (C128*: in tukaj pravo in to, kar se v resnici z ljudmi dogaja, velikokrat ne gre skupaj*) in je poudarjanje zaščitenosti otroka (C197: *Govori se, da so otroci najpomembnejši, da jih je potrebno zaščiti*) le navidezno.

Pri zaščiti otroka v sistemu je zelo pomembna tudi vloga varnih hiš, ki imajo številne naloge s področja zaščite otroka pred nasiljem. Strokovne delavke so med intervjuji navedle številne. Na prvem mestu sta omogočanje varnosti (A135: *da se povečuje njihova varnost*) s fizičnim umikom (C96: *Ja, so pomembne v smislu fizičnega umika*) in zagotavljanje zaščite (D25: *Tako, da tukaj je sigurno zaščita*). Poleg tega nudijo podporo materam (E66: *mi smo tista podpora, ki jo najbolj čutijo*) in delajo z otroki, ki pridejo z njimi (B92: *Delamo tudi z otroki*). Kot pomembne naloge naštevajo tudi zagovorništvo (A69: *Tukaj dostikrat potem vidimo svojo zagovorniško funkcijo*), svetovanje (A48: *svetujemo jim*), spremstvo (E68: *ali spremstvo*), opolnomočenje (A138: *opolnomočijo*), pisanje poročil (C201: *poročila, kaj se dogaja*), opozarjanje (A73: *ko opozarjamo na kakšno škodo, ki se dogaja otrokom*) in veliko drugega. Varne hiše tudi usmerjajo uporabnice (A49: *jih usmerjamo, kako v bistvu urediti pravno varnost otroka*), se povezujejo z različnimi institucijami (A58: *se povezujejo s centri za socialno delo*,

A59: *sodišči*) in jim pošiljajo obvestila (C226: *na sodišče*). Strokovne delavke so poudarile, da so otroci v varni hiši večinoma nastanjeni v akutnem obdobju (A99: *Ja, je pa res, da je to mogoče akutno obdobje*) in da je bivanje tam precej kratkotrajno (A140: *je relativno kratko obdobje, ko so pri nas*). Otroci ob zapustitvi domačega okolja doživljajo stisko (A115: *stiska je zagotovo pri vsakem, ki mora zapustiti svoje okolje*) in hkrati tudi ob prihodu v novo okolje (A116: *in se nastanit nekje drugje*). Morajo se prilagoditi novemu okolju (A101: *mislim ponavadi gre za prilagoditev na bivanje v varni hiši najprej*), vzpostaviti nove odnose (A102: *neka vzpostavitev nekih novih odnosov*), se prilagoditi drugim stanovalcem varne hiše (D56: *No zdaj seveda je odvisno od vseh stanovalcev, ki so noter*). Strokovne delavke so izjavile, da je bivanje v varni hiši precej vsakodnevno, otroci se vključujejo v vrtec (A104: *neke vključitve, kadar je potrebno, recimo v vrtec*) in šolo (D32: *potem pa itak se mora otrok vključiti v šolo.).* Nekatere so povedale, da pride v času bivanja v varni hiši tudi do konfliktov (B209: *ker so konflikti*), ampak v večji meri ni težav (D57: *ampak večinoma ni nekih težav*), otroci imajo dobre odnose (D55: *Tukaj zdaj naše izkušnje so, da se kar zelo dobro ujamejo več ali manj*.) in si delijo izkušnje (D59: *Tudi si podelijo te svoje izkušnje*).

Sogovornice so med pogovorom navajale tudi pomen drugih institucij in strokovnjakov pri zaščiti otroka z izkušnjo nasilja. Velikokrat so omenjale center za socialno delo kot pomembno institucijo (C203: *Recimo tu tudi veliko vlogo igra center),* ker sodeluje z žrtvijo in povzročiteljem (A62: *ker centri za socialno delo pogosto delajo z obema, se pravi z žrtvijo in povzročiteljem nasilja*) in nadzoruje stike (D16: *Zdaj tudi včasih so, večinoma to sicer v teh primerih, stiki pod nadzorom centra za socialno delo*). Hkrati pa so izrazile tudi nezadovoljstvo, ker se dogaja, da vztrajajo s stiki (F17: *Center za socialno delo se je striktno držal zakonodaje v smislu, da ima oče pravico do stikov*) in so razlike med posameznimi centri velike (C209: *je bil en drug center in je čisto drugače ravnal.).* Zato strokovne delavke velikokrat opozarjajo (D27*: Opozarjamo center za socialno delo, ki je pristojen za skrb za otroka*) in pišejo poročila (C201: *poročila, kaj se dogaja*.). Glede sodišč so izpostavile, da se ne upoštevajo otrokove koristi (C101: *Recimo, ko pridejo stvari na sodišče, se tukaj v resnici ne glede na otrokovo korist.),* sodni postopki so predolgi (E117: *Sodni te postopki se dolgo vlečejo*), uporablja se pojem odtujenosti (C126: *se uporablja ta izraz odtujenosti, ki se ga na sodišču zelo uporablja še vedno*), sodniki se osredotočajo le na zakon (C133: *Saj razumem, morajo se držati zakona, ker drugače ne morejo odločat*), hkrati jih je strah pred neuspešnostjo (C131: *Sodniki se včasih bojijo, da bodo neuspešni*) in slabo oceno (C132: *pa da bodo kakšni primeri, da bodo ocenjeni za slabo*). Velikokrat zahtevajo tudi, da se izvajajo stiki (C180: *ker je sodišče to zahtevalo*.).

Strokovne delavke so poudarile pomen odvetnice, ki mame in otroke zastopa (C232: *Najboljše odvetniku, ki zastopa*.) in je zelo odzivna (C188: *odzivna*) ter hitra (C187: *Odvetnica je bila res hitra*). Pomembna jim je tudi vloga zagovornika (D106: da se *obrnejo na zagovornika*) in varuha človekovih pravic (D107: *na varuha človekovih pravic, kjer sodelujejo ti zagovorniki*.). To jim omogoča, da otroka vključijo v obravnavo (D108: *Tako, da so otroci vključeni tam v obravnavo*), hkrati pa dobijo nepristransko pomoč strokovnjaka (D110: *Nepristranskost strokovnjaka),* ki je za to usposobljen (D109: *Izražanje otroka s pomočjo usposobljenega strokovnjaka*).

### 5.3 Na razumevanju travme utemeljen pristop

V povezavi s poznavanjem pristopa so nekatere strokovne delavke izjavile, da so že slišale za pristop (A77: *Sem že slišala, ja*) in da imajo nekaj znanja o tem (B65: *Mislim, imamo nekaj znanja v zvezi s tem*). Načeloma so seznanjene s tematiko travme (B67: *Poznam koncept travme*, E102: *Smo slišale o travmi*) ali predvidevajo, kaj pristop pomeni (A75: *Približno predvidevam, kaj naj bi to pomenilo*). V večji meri pa pristopa ne poznajo (A76: *čeprav ne vem natančno, bom rekla*, B64: *Ne, na ta način ne poznam*, F45: *Zdaj jaz iskreno povem, da tega ne poznam*), nimajo znanja o tem (B66: *ampak prav iz tega koncepta ven pa ne*.) in ne uporabljajo tega izraza (C138: *s tem, da se ta izraz ni uporabljal*).

Pri delu s travmo strokovne delavke uporabljajo predvsem lastno znanje (D44: *in tako, kar lahko s svojim znanjem*) in izkušnje (D45: *in izkušnjami*). Svoje delo ocenjujejo kot bolj površinsko (D40: *jaz ocenjujem, da se mi tega lotevamo bolj površinsko*), saj je delo s travmo zelo zahtevno (D38: *Zdaj glede na to, da je tukaj vseeno sama travma*) in zahteva specifična znanja (D39: *in delo z otroki zahteva zelo specifična znanja*). Posledično imajo občutek nestrokovnosti (D116: *Moram zdaj reči, da se mi res ne čutimo kot neki hudi strokovnjaki na tem področju ...*) in se raje umaknejo (D116: *... in se včasih raje umakneš, kot da bi neko škodo naredil.).* Če gre pri otroku za hudo travmo, tega strokovne delavke na obravnavajo same (C153: *Je pa res, da če so neke hude travme, mi ne odpiramo tega.).*

Sogovornice so pri vprašanju o izobraževanjih izrazile, da imajo izobraževanja omogočena (C139: *Izobraževanja imam pa ja, imamo izobraževanja,* F51*: Devet izobraževanj v preteklem letu*) tudi na temo travme (C149: *velikokrat je ta travma*). Teme, ki so jih obravnavali na izobraževanjih, so tudi tehnike obvladovanja travme (C152: *različne tehnike, kako obvladovati to zadevo*), načini pomoči (C151: *kako si pomagati*) in načini prepoznavanja travme (C150: *kako prepoznati travmo*), vendar so cene velikokrat previsoke (C142: *Včasih pa so cene tako*

*visoke*), financ za izobraževanje pa primanjkuje (A81: *zdaj pa veste, kako je s financami, ni predvidenih financ za to).* Udeležujejo se tudi brezplačnih izobraževanj (A83: *večinoma brezplačnega*). Povedale so, da izobraževanj o na razumevanju travme utemeljenem pristopu nimajo (D37: *Nismo še imeli, ne*, F48: *na žalost pa ne na to temo, kar ste omenila*). Nekatere so povedale, da je trenutno pomanjkanje izobraževanj (A79: *Trenutno ne*) in da so se v preteklosti veliko izobraževale (A80: *Eno obdobje smo se kar precej izobraževali*). Povedale so, da niso usposobljene za uporabo pristopa (A85: *Tako, da ne, moram reči, da nisem usposobljena v to smer*) in da imajo željo po bolj sistematičnem izobraževanju (A128: *Jaz mislim, da bi bilo mogoče še malo bolj sistematično iti skozi te zadeve*).

Čeprav pristopa v večji meri ne uporabljajo, vseeno na nesistematičen način opravljajo svoje delo po načelih pristopa (A126: *ne tako dosti sistematično, ampak iz načina delovanja ne vem, našega načina dela*) oziroma delujejo po načelih pristopa (A125: *To vse počnemo ja*, B71: *Na ta način, ja*, C136: *No vse to delamo*).

Strokovne delavke menijo, da je na razumevanju travme utemeljen pristop uporaben (E104: *Ja, ja absolutno.),* a v slovenskih varnih hišah ni implementiran na sistematičen način (B69: *da bi bilo na ta način implementirano prav s tem izrazom*.). Ena izmed strokovnih delavk je opozorila, da bi bilo treba pri implementaciji pristopa pregledati strokovno izrazoslovje (B72: *če bi se to na ta način poskušalo implementirat, bi bilo treba to strokovno izrazoslovje pregledati*), saj je psihološko, terapevtsko naravnano (B73: *Ne sme biti preveč psihološko, terapevtsko naravnano*.)

## 5.4 Metode podpore in pomoči otrokom

Strokovne delavke svoje delo z otroki opredeljujejo kot posredno (D5: *Zdaj mi v bistvu tako z otroki delamo bolj posredno*) in nepoglobljeno (A86: *poglobljeno z otroki ne delamo*). Otrokom in mamam nudijo svetovanje (A87: *Mi delamo predvsem svetovalno*), se z njimi pogovarjajo (F43: *da imamo te pogovore*), opazujejo (A122: *poskušamo opazovat otroka*), nudijo podporo (D41: *Seveda neka podpora*), jim poskušajo prisluhniti (A142: *ga poskušamo slišati, kaj želi*) in vzpostaviti odnos (F42: *To v bistvu ta naš odnos z njimi*). Če opazijo, da otrok potrebuje dodatno podporo (B95: *Če pa se oceni, da rabijo še kakšno dodatno strokovno pomoč*), pa jih usmerjajo (B96: *jih pa potem vedno usmerimo nekam.),* predvsem k psihologom (A91: *ali kakšnim psihologom kliničnim*) in drugim strokovnjakom (D47: *in druge strokovnjake*). V sklopu varnih hiš strokovne delavke z otroki izvajajo tudi različne aktivnosti (B112: *Na različne načine),* kot so terapije s psom (B111: *Ki v okviru tega društva izvaja*

*terapijo s pomočjo psa*), sprehodi (B116: *na kakšne sprehode*), kuharske delavnice (E79: *Kakšne kuharske delavnice*). Na voljo imajo tudi pomoč prostovoljcev (A155: *To so prostovoljke naše, ki so šle skozi usposabljanje*). Za strokovne delavke je nudenje podpore in pomoči tudi težko, ker je delo zelo intenzivno (E57: *in je kar, bom rekla kar intenzivno.),* obsežno (E56: *Tako, da je res kar veliko dela*) in primeri tako kompleksni (E9: *je tako kompleksna zadeva pri naših uporabnicah*).

Pri vprašanju o uporabi igre pri delu z otroki je večina intervjuvank izjavila, da uporabljajo igro kot metodo podpore in pomoči otroku (B119: *Igro zelo veliko uporabljamo*). Pri igranju uporabljajo običajne igrače (A169: *običajne igrače*), terapevtske karte (B105: *Potem so to razne terapevtske karte*), družabne igre (B107: *družabnih iger.),* lutke (C65: *te lutke*), živali (C64: *imamo različne živalice, ki jih lahko damo na roko)* in največkrat poudarjen peskovnik (D124: *Se mu prav reče terapevtski peskovnik*, E19: *je zelo razbremenilen peskovnik*), na temo katerega so imeli tudi izobraževanje (D122: *eno pa na temo peskovnika*). Strokovne delavke so zaznale, da se lahko otrok izraža skozi igro (C68: *včasih pa tudi kaj ven pride*) in govori o svoji stiski (C70: *pripovedovati njihove stiske*). Prav tako je to način, da se otroku približajo (C85: *... da se jim približaš na ta način*), da začutijo varnost (D86: *da oni začutijo varnost*), toplino (C87: *toplino*) in sprejetost (C88: *sprejetost*).

Razkrile so tudi, da gledališče in igranje vlog pri podpori otrok uporabljajo manj pogosto (B120: *Gledališče in vloge manj*) ter da to delajo predvsem s starejšimi (A168: *Igranje vlog včasih ja, tudi s kakšnimi večjimi predvsem, ne vem najstniki, ne vem starejšimi*).

Ko govorimo o umetnosti kot uporabni metodi pri delu z otroki s travmo, je pomembno poudariti, da so strokovne delavke omenjale predvsem glasbo (C72: *glasba*), ples (C73: *ples*), petje (C79: *pojemo*.), branje knjig tudi na tematiko čustev (B103: *Potem pa so še kakšne knjigice na določene tematike čustev*) in tematiko izgube (B104: *ali izgub kar koli že*.). V varnih hišah so otrokom in mamam ponujali tudi glasbeno terapijo (F37: *Nudimo jim tudi glasbeno terapijo v sklopu programa*). Pri delu zaznavajo, da otroci uživajo v umetnosti (C80: *To imajo otroci strašno radi)* in da na njih deluje razbremenilno (C81: *In to na njih deluje razbremenilno*).

Metode, ki jih še uporabljajo pri delu, so ustvarjalne metode. Večina je omenjala, da z otroki rišejo (B114: *včasih kakšno risanje*) in barvajo (E85: *skozi barvanje*). Poudarile so, da se zavedajo pomembnosti uporabe ustvarjalnih metod (E74: *Ampak te ustvarjalne delavnice so super tako za otroka kot za uporabnice*). Otrok in mami lahko preusmerita pozornost (E76: *ker*

*preusmerijo*), se ne obremenjujeta z govorjenjem (E77: *niso toliko obremenjene s tem, da govorijo*) in se lažje izrazita (E75: *Takrat, kadar se kaj ustvarja, pravzaprav lažje govorijo*). Izjavile so, da so imele tudi izobraževanje na tematiko risanja (D212: *Eno je bilo na temo risanja*), a se vseeno ne čutijo dovolj usposobljene (A173: *Jaz nisem niti usposobljena na način*), da bi lahko interpretirale izraženo (A174: *tudi se mi zdi tudi ostale svetovalne delavke naše ne, da bi znale interpretirat te zadeve, ki pridejo ven*). Svoje delo opredelijo bolj kot laično (A175: *bolj tako, bom rekla, na laičnem nivoju*). Pri izvajanju ustvarjalnih aktivnosti imajo predvsem težave pri sestavljanju skupin (E71: *Se pravi, treba pa je tudi ekipo pridobiti, da je prisotna*) in s časom (E73: *Določimo neki datum*).

## 5.5 Preprečevanje travme, povzročene v sistemu zaščite otrok

Strokovne delavke se zavedajo ponovne travmatizacije otroka v sistemu zaščite (A196: *čeprav jaz mislim, da je tudi možno, sigurno*, D61: *Zdaj sistem pa tako, kot sem že prej omenila, tukaj pa je neka dodatna travma*). Zavedajo se, da se to pojavlja znotraj sistema (B135: *Takrat jaz menim, da se vsekakor ponovi pri otrocih to na neki način*). Ponovno travmatizacijo otroka v varnih hišah opredelijo kot nenamerno (A178: *jaz mislim, da je možno, da kdaj, ne vem, nehote, nezavedno mogoče travmatiziramo otroka*). Otroka se lahko dodatno travmatizira na različne načine. Vprašanke kot razloge predvsem naštevajo spraševanje otroka (A179: *s tem, ko ga, ne vem, sprašujemo*), druge stanovalce varne hiše (A180: *morda kdo drug od stanovalcev varne hiše),* neustrezne prakse institucij (A194: *Bolj pogosto slišimo o tem na sodiščih, A195: Na centrih za socialno delo),* večanje zaščitnih ukrepov (B130: *in potem moramo povečati zaščitne ukrepe*) in omejevanje (B131: *kar pomeni, da morata ostati mama in otrok v hiši*, B132: *Ne smejo v trgovino*), spregledanje in neustrezno izražanje strokovnih delavk (A193: *še se zgodi, da žal spregledaš kaj ali narobe rečeš*), vsiljevanje stikov (D62: *ko se nekje res sili otroke v stike, ko ne želijo.),* postopke (E116: *nekaterim je zelo težko skozi vse te postopke, skozi vse to pridet*).

Strokovne delavke se trudijo izogibati ponovni travmatizaciji otrok v varni hiši (A177: *poskušamo se temu izognit, seveda*) in jo aktivno preprečevati (A183: *če je le mogoče, ponovno ne travmatizirat otroka*). Ena izmed strokovnih delavk je izjavila, da meni, da do ponovne travmatizacije otroka ne pride v varnih hiš ah(B146: *Jaz ne bi rekla, da je to zaradi tega, ker so v varni hiši*). Varne hiše opredelijo kot občutljive na preprečevanje ponovne travmatizacije (D87: *Mislim, ja*), o tem se tudi veliko pogovarjajo (D88: *o tem se veliko pogovarjamo*.). V eni izmed varnih hiš so imeli tudi izobraževanje na temo preprečevanja ponovne travmatizacije

otroka v sistemu zaščite (D120: *Mi smo imeli izobraževanje na to temo*). Na vprašanje o načinih preprečevanja travme so naštevale veliko strategij, ki jih uporabljajo med delom z otroki. Poudarile so ustrezno sodelovanje z otrokom (A185: *na vsak način poskusit otroka obravnavat na v redu način*), senzibilnost (A182: *v varni hiši poskusimo biti senzibilne*), čuječnost (A186: *čuječe do otroka*), izogibanje spraševanju (A189: *Ga spraševat*), nesiljenje v otroka (B80: *nikoli ne silimo v nekakšne aktivnosti, B81: niti ne v to, da bi kakšne zadeve razlagali*), sodelovanje s psihologi (D94: *Sodeluje zdaj res*), omogočanje terapije (D97: *smo mu tudi mi zdaj omogočili nekaj ur terapije*), nudenje varnega okolja (B147: *ker mislim, da jim je to vseeno eno varno okolje*), sledenje otroku in njegovi pripravljenosti (A191: *koliko je on pripravljen povedat*) in upoštevanje otrokovega glasu (D105: *tudi glas otroka*). Za preprečitev ponovne travmatizacije poskrbijo tudi tako, da otroka potolažijo (B161: *Ja, včasih jih potolažiš*) in mu pojasnijo (B161: *jim še kaj pojasniš*), kar je potrebno.

# 6 Razprava

V tem poglavju bom odgovorila na prej zastavljena raziskovalna vprašanja, na osnovi ugotovitev oziroma rezultatov raziskovanja in teoretskih izhodišč, ki jih bom med seboj tudi povezala.

## 6.1 Razumevanje travme

V nadaljevanju se bom najprej osredotočila na razumevanje travmatičnih izkušenj ter razvojne kompleksne travme pri otroku, nato pa še na načine zaznavanja in interpretiranja različnih oblik travmatičnih izkušenj pri otroku, ki skupaj z mamo pride v varno hišo.

Rezultati so pokazali, da strokovne delavke, ki so zaposlene v varnih hišah, travmo razumejo ter opredeljujejo kot enkraten ali ponavljajoč se dogodek, ki je za otroka travmatičen in neugoden. Tudi SAMHSA (2014, str. 7) navaja, da je lahko travma en dogodek ali niz dogodkov oziroma okoliščin. Oseba ta dogodek ali niz dogodkov doživi kot škodljivega, nevarnega ter ima zanj različne posledice. Strokovne delavke so navajale, da so za otroka travmatična izkušnja lahko različni dogodki. Po mnenju avtorjev Lyons, Whyte, Stephens in Townsend (2020, str. 3) se travma oblikuje, ker otrok doživi dogodke, ki se nikakor ne bi smeli zgoditi (nasilje, zloraba), ali pa čuti pomanjkanje nečesa, kar je pomembno za njegov razvoj. Predvsem so strokovne delavke poudarile neposredno izpostavljenost in pričanje nasilju, kar naslavlja tudi Zakon o preprečevanju nasilja (2008), ki v 4. členu poudarja, da je neposredno izpostavljen otrok, ki biva v okolju, v katerem se nasilje odvija, vsekakor žrtev. S tem se strinjajo tudi Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 16–17), ki trdijo, da otrok kot opazovalec, ki je posredno izpostavljen nasilju nad bližnjo osebo, utrpi škodo. Strokovne delavke so naštevale različne oblike nasilja, ki ga lahko otrok doživi, od psihičnega, spolnega, preko fizičnega, ekonomskega do zanemarjanja. Tudi avtorice Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017, str. 16) naštevajo različne oblike nasilja, ki jih lahko otrok doživi: psihično, fizično, spolno, ekonomsko, zanemarjanje, izkoriščanje in neodgovorno ravnanje z otrokom. Kot travmatično izkušnjo so opredelile tudi to, da je moral otrok mamo ščititi pred očetom, se prilagajati njegovim zahtevam, bežati od doma, prejemati grožnje ali biti prisoten pri uživanju različnih substanc. Prav tako je bilo za otroka travmatično, če je doma čutil napetost in zaznaval slab odnos ter komunikacijo med staršema. Poleg nasilja so kot travmo navajale tudi izkušnjo vojne, lakote, prometne in naravne nesreče. Strokovne delavke so izpostavile, da se vsak otrok sooča s travmo na svoj, individualen način ter da se te strategije soočanja med otroki razlikujejo. Tudi SAMHSA (2014, str. 8) navaja, da je posameznikovo doživljanje dogodka pomembno pri

ugotavljanju, ali je bil neki dogodek zanj travmatičen ali ne. Vsak posameznik lahko neki dogodek doživi na drugačen način in tisto, kar je za nekoga travmatično, za drugega morda ni. Intervjuvanke so izpostavile opažanja, v katerih so ugotovile, da se nekateri otroci s travmatično izkušnjo soočajo tako, da izvajajo različne dejavnosti, od risanja in igranja, nekateri tudi uživajo v moči, ki jo dobijo preko poosebitve z risanimi superjunaki. Nekateri otroci imajo večje težave pri regulaciji čustev in se vključujejo v konflikte. Poleg individualne perspektive posameznika, ki jo je opisovala tudi SAMHSA, lahko na doživljanje travme vplivajo tudi druge okoliščine, kot so odnos z materjo in trajanje ter intenziteta nasilja, ki ga je otrok doživel.

Lyons, Whyte, Stephens in Townsend (2020, str. 5) opredeljujejo razvojno kompleksno travmo kot travmo ali izgubo, ki se ponavlja in se zgodi znotraj otroku pomembnih odnosov, v večini primerov v času zgodnjega otroštva. Strokovne delavke razvojno kompleksno travmo zaznavajo kot skupek različnih posledic pri otroku. Rezultati so pokazali, da tega pojma pogosto ne uporabljajo pri delu v varni hiši, a se zavedajo, da takšna travma povzroča težave na številnih področjih otrokovega življenja in nastane zaradi težkih okoliščin, v katerih se je otrok znašel. Lyons, Whyte, Stephens in Townsend (2020, str. 7) naštevajo sedem področij vpliva razvojno kompleksne travme. Ta področja so senzorični razvoj, disociacija, navezanost, uravnavanje čustev, vedenje, razvoj samopodobe, identitete in kognicija. Tudi strokovne delavke opažajo, da imajo otroci lahko izrazite težave, ki vplivajo na njihovo trenutno življenje in tudi prihodnost. Nekateri so pretirano navezani na mamo in premalo samostojni. Pojavljajo se tudi težave v razvoju in vedenjske težave, na kar so v varni hiši pozorne.

Z rezultati je prikazano, da strokovne delavke vsekakor zaznavajo travmo pri otroku in da znajo tudi interpretirati različne vedenjske vzorce ter znake. Med delom z otroki so opažale različne posledice, do katerih pride zaradi travmatičnih izkušenj. Predvsem so poudarjale čustveno in vedenjsko raven. SAMHSA (2014, str. 8) izpostavlja, da ima izpostavljenost dogodkom, ki so travmatični, posledice, ki se lahko pojavijo takoj po dogodku ali kasneje. Te posledice lahko trajajo daljše časovno obdobje, lahko pa so tudi kratkotrajne in jih oseba sploh ne poveže s travmo, ki jo je doživela. Kleber (2019, str. 3) izpostavi, da vsi, ki so doživeli travmatičen dogodek ali dogodke, ne razvijejo resnih težav v duševnem zdravju, vendar se vseeno lahko pojavijo določene stiske. Tudi SAMHSA (2014, str. 8) poudari, da travmatičen dogodek vpliva na zdravje in počutje posameznika. Pri nekaterih otrocih so strokovne delavke zaznale, da so bolj zaprti, zadržani, se umikajo, čutijo strah, se ne pogovarjajo ali vzpostavljajo odnosov v varni hiši. Kleber (2019, str. 3) poudari, da so lahko nekateri posamezniki po travmatični izkušnji popolnoma odreveneli, jih je strah, da se bo dogodek ponovil, ne čutijo

varnosti in so vedno pozorne na morebitno nevarnost v svoji okolici. Intervjuvanke so pri delu z otroki izkusile tudi napade, saj so imeli nekateri otroci velike izbruhe jeze, se metali, vpili in brcali. Center za zdravje otroka in družine (ang. *The Center of Child and Family Health*) (Center for Child & Family Health, 2010, str. 10–11) navaja, da se pri otrocih vsekakor lahko pojavi agresija, ki je prisotna predvsem pri otrocih od šestega do dvanajstega leta. Otroci so agresivni do živali, bratov in sester, sovrstnikov in se izražajo na način, ki je bolj značilen za odrasle osebe. Tudi avtorji Lalonde, Tabibi in Baker (2020, str. 2) omenjajo konflikte z drugimi in razdražljivo vedenje. Otroci so kazali različne občutke, ki so jih doživljali po doživetem nasilju. Rezultati so prikazali predvsem občutke strahu, sramu in lastne krivde. SAMHSA (2014, str. 8) piše tudi o omenjenih občutkih. Travmatično izkušnjo spremljajo občutki sramu, krivde, ponižanosti in izdaje. Poleg vedenjske in čustvene simptomatike so strokovne delavke govorile tudi o vplivu travme na telo in vsakodnevne funkcije. Otroci imajo težave s spanjem, mokrijo posteljo, ne vzpostavljajo očesnega stika, imajo govorne težave in tike. Tudi Kleber (2019, str. 3) omenja pojav težav s spanjem, velikokrat imajo nočne more. Predvsem se pri novorojenčkih in dojenčkih travma izraža bolj na telesni ravni, o čemer piše tudi CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 10–11), saj tako majhni otroci še nimajo sposobnosti verbalne komunikacije. Pri dojenčkih so tudi prisotne težave s spanjem, prehranjevanjem, pomirjanjem in osnovnimi telesnimi funkcijami (npr. prebavne težave).

## 6.2 Zaščita otroka

V tem poglavju se bom osredotočila na zaščito otroka znotraj sistema, predvsem na zaščito z vidika zakonodaje in vloge varnih hiš ter drugih institucij in strokovnjakov.

Rezultati so pokazali, da strokovne delavke v večini niso zadovoljne s slovensko zakonodajo, saj zaznavajo določene pomanjkljivosti in menijo, da bi jo bilo treba še izboljšati, saj je že zastarela. Menijo, da je zakonodaja s področja nasilja slaba. Po drugi strani so nekatere vseeno izrazile tudi zadovoljstvo, saj menijo, da je v teoriji z zakonodajo za otrokove koristi dovolj poskrbljeno. Predvsem so izpostavile Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008), ki naslavlja tudi problematiko otrokovega pričanja nasilnemu dejanju. Nezadovoljstvo so v večji meri izražale glede stikov, ki se izvajajo, čeprav je otrok utrpel nasilje ali velja prepoved o približevanju, hkrati pa so povzročitelji nasilja tisti, ki te stike velikokrat tudi zahtevajo in zlorabljajo svojo moč. Hkrati menijo, da se otroka v praksi ne zaščiti dovolj, da se zakonodaja postavlja pred otroka in da se ne ujema s tistim, kar se počne v praksi. Zidar (2020, str. 245) poudari, da otrokove pravice ne zajemajo le zaščite pred nasiljem in izkoriščanjem, ampak da

je otrok tudi dovolj zaščiten, da se lahko razvija in napreduje. Glede zaščite otroka so izrazile mnenje, da je v praksi zelo otežena, ker so postopki tako dolgi, negotovi in se otroka izpostavlja dodatnim stiskam.

Kot pomembnejšo vlogo varne hiše so strokovne delavke poudarile predvsem omogočanje varnosti in zaščite mami in otroku. Arnell in Thunberg (2023, str. 11) opredelita ravno varovanje otroka pred nasiljem kot najpomembnejši vidik varne hiše za žrtve nasilja v družini.

Tudi Društvo za nenasilno komunikacijo (b. d.) piše o omogočanju varnega okolja stanovalkam in stanovalcem. Côté (2022, str. 15) pa piše o varnih hišah za žrtve nasilja, v katerih je pomemben širši kontekst dojemanja nasilja, ki omogoča, da zaposleni žrtve ustrezno podprejo. Poleg podpore so strokovne delavke izpostavile še druge funkcije, kot so zagotovo zagovorništvo, svetovanje, spremstvo, opolnomočenje, opozarjanje in pisanje poročil. Tudi Društvo za nenasilno komunikacijo (b. d.) je zapisalo, da varna hiša poleg varnosti nudi psihosocialno pomoč in socialno zagovorništvo. Čeprav je bivanje otrok v varni hiši v večini primerov kratkotrajno in so tam nastanjeni v akutnem obdobju, otroci vseeno doživljajo stisko, ker zapuščajo domače okolje in prihajajo v novega, izpostavljajo strokovne delavke. S tem se ujema tudi stališče Arnella in Thunberga (2023, str. 11), ki pravita, da življenje otroka v varni hiši ni lahko, saj zapušča svoje staro življenje, dom in bližnje ter je primoran spoznavati nove ljudi. Pravijo, da so težave redke in da je življenje v varni hiši precej vsakodnevno, a včasih pride tudi do težav in konfliktov.

Zaščita otroka znotraj drugih institucij in strokovnjakov je za strokovne delavke prav tako zelo pomembna pri njihovem delu. Predvsem poudarjajo pomen centrov za socialno delo, glede katerega izražajo nezadovoljstvo, saj velikokrat vztrajajo s stiki, ki otroku niso koristni. Prisotne so velike razlike v delovanju različnih centrov. Nezadovoljne so tudi s postopki sodišč, ker se ne upoštevajo otrokove koristi, uporablja se pojem odtujenosti, sodniki se osredotočajo le na zakone, strah jih je slabe ocene in neuspešnosti, sodni postopki pa so predolgi. Vsekakor menijo, da bi bil potreben boljši pristop. Zadovoljne so predvsem s pomočjo odvetnice, ki je hitra, odzivna in zastopa koristi mame in otroka, ter tudi z zagovorniki in varuhom človekovih pravic, ki lahko otroke vključijo v obravnavo in dobijo nepristranskost ter pomoč usposobljenega strokovnjaka.

## 6.3 Na razumevanju travme utemeljen pristop

V poglavju, ki se nanaša na pristop, utemeljen na razumevanju travme, bom predstavila seznanjenost strokovnih delavk s pristopom, njihovo usposobljenost, uporabo principov in načel pristopa pri delu ter implementiranost pristopa v slovenskih varnih hišah.

Rezultati raziskovanja so pokazali, da strokovne delavke, ki delajo v varni hiši, v večji meri ne poznajo na razumevanju travme utemeljenega pristopa in nimajo veliko znanja o tem. Tudi pri delu ne uporabljajo tega izraza. Nekatere so le slišale, da pristop obstaja, in predvidevajo, kaj naj bi pomenil. Seznanjene pa so s tematiko travme. SAMHSA (2014, str. 7) je z oblikovanjem koncepta na razumevanju travme utemeljenega pristopa želela zagotoviti okvir, ki bi bil uporaben za podporo ljudem. Avtorji Champine, Hoffman, Matlin, Stambler in Tebes (2022, str. 1) opisujejo, kako lahko travma negativno vpliva na človeka na različnih ravneh njegovega življenja in bi bile storitve na travmi utemeljenega pristopa tisto, kar bi lahko zmanjšalo ali celo preprečilo nastanek nekaterih posledic travmatične izkušnje.

Poudarile so, da je njihovo delo s travmo bolj površinsko in laično. Torej, uporabljajo predvsem lastne izkušnje in lastno znanje pri nudenju podpore in pomoči otroku. Strokovne delavke imajo občutek nestrokovnosti za delo s travmo, saj je zanje delo s travmo zelo zahtevno in zahteva specifična znanja. Zato se raje umaknejo, kot da bi povzročale škodo otroku. V večini primerov, če zaznajo resne posledice travmatične izkušnje in stiske, otroka usmerijo drugam in tega ne odpirajo same.

V večini varnih hiš imajo omogočena izobraževanja, ki se jih strokovne delavke udeležujejo. Tudi Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) v 10. členu navaja, da se morajo strokovne delavke in delavci stalno izobraževati, usposabljati in izpopolnjevati s področja nasilja, kar jim morajo zagotoviti odgovorne osebe. Izobraževanja, ki jih imajo na voljo, so tudi na temo travme. Teme, ki so jih naslavljali na izobraževanjih, so načini prepoznavanja travme, načini pomoči in tehnike obvladovanja travme. Tako so nekatera načela na razumevanju travme utemeljenega pristopa vključena v izobraževanja, ki so jih obiskovale. A rezultati so pokazali, da konkretnih oziroma specifičnih izobraževanj na temo na razumevanju travme utemeljenega pristopa niso imele in da se ne počutijo usposobljene za to. Pojasnile so, da jih pri izobraževanjih predvsem motijo cene, ki so zelo visoke. Trenutno je tudi pomanjkanje financ, ki so bile za to namenjene. Vendar se udeležujejo tudi izobraževanj, ki so brezplačna. Nekatere strokovne delavke so povedale, da izobraževanj primanjkuje in da jih je

bilo v preteklosti veliko več kot zdaj ter da imajo veliko željo, da bi se lahko bolj sistematično izobraževale o uporabi na razumevanju travme utemeljenega pristopa.

Glede uporabe načel in principov na razumevanju travme utemeljenega pristopa strokovne delavke svoje delo opravljajo v skladu s principi in načeli pristopa, le da to poteka na bolj nesistematičen način. SAMHSA (2014, str. 9) našteva štiri ključne predpostavke pristopa: poznati travmo, prepoznati travmo, se odzvati in se upirati ponovni travmatizaciji, ter šest ključnih načel: varnost, zaupnost in preglednost, vrstniško podporo, sodelovanje in vzajemnost, opolnomočenje, glas in izbiro ter kulturne, zgodovinske in spolne tematike. Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 12) izpostavi ravno pomembnost zavedanja strokovnjakov, ki delajo z otroki, o travmatičnem vplivu, da lahko sploh travmo prepoznajo in se ustrezno odzovejo.

Čeprav na razumevanju travme utemeljen pristop ni sistematično implementiran v slovenskih varnih hišah, strokovne delavke menijo, da so varne hiše kot organizacija, ki nudi zaščito otrokom v primerih nasilja, vsekakor občutljive na tematiko travme in da jo naslavljajo. SAMHSA (2014, str. 9) organizacijo, ki uporablja in deluje po pristopu, ki temelji na razumevanju travme, opredeli kot organizacijo, ki se zaveda vpliva travme, je o njej obveščena, zna prepoznati znake pri vseh udeleženih, izvaja potrebne prakse in postopke, ki spodbujajo možne poti za okrevanje, ter preprečuje, da bi se v organizaciji travma ponovila. Blanch (2012, str. 3) meni, da je na razumevanju travme utemeljen pristop zelo močan okvir za reševanje socialnih problemov. Strokovne delavke so pokazale odprtost in zanimanje za implementacijo na razumevanju travme utemeljenega pristopa v varnih hišah, v katerih so zaposlene, in ga zaznavajo kot nekaj potencialno uporabnega pri delu z otroki. Dobre prakse uporabe pristopa se že odvijajo v tujini, o čemer govorijo tudi van der Hoeven, Widdershoven, Duin, Hein in Lindauer (2022), ki opisujejo program na Nizozemskem »Čas je za želvo Tony« (ang. *»Time for Tony the Turtle«*), ki je namenjen mamam in otrokom.

## 6.4 Metode podpore in pomoči otrokom

V nadaljevanju predstavim metode strokovnih delavk pri delu z otroki, predvsem uporabo igre in ustvarjalnih tehnik.

Rezultati prikazujejo, da strokovne delavke svoje delo z otroki doživljajo bolj kot posredno in nepoglobljeno. V sklopu varne hiše otrokom na različne načine nudijo podporo in pomoč. Otrokom in mamam nudijo svetovanje, se z njimi pogovarjajo, jim nudijo podporo, jih poslušajo in z njimi vzpostavljajo odnos. Večina strokovnih delavk pa je omenila, da če opazijo,

da otrok doživlja večjo stisko, ga usmerijo naprej k strokovnjaku, ki je za to bolj usposobljen. V večini primerov je to klinični psiholog. V varni hiši izvajajo različne prostočasne aktivnosti od pohodov in sprehodov do kuharskih delavnic in terapije s psom. Pri izvajanju aktivnosti jim pomagajo tudi prostovoljke, ki so za to usposobljene.

Ena izmed metod, ki jo v veliki meri uporabljajo, je igra, ki so jo velikokrat izpostavile. Woollett, Bandeira in Harcher (2020, str. 14) menijo, da se lahko otroke podpira in se jim nudi pomoč tudi na neverbalen način, kar lahko pomaga pri zmanjševanju simptomov travme. Tudi avtorica Malone (2019, str. 27) meni, da se lahko otroka zaščiti in opolnomoči skozi metode igralne terapije, ki ne temeljijo le na pogovarjanju o negativnih izkušnjah. Med igranjem z otroki strokovne delavke pogosto uporabljajo običajne igrače, živali, terapevtske karte, peskovnik, o katerem so imele tudi izobraževanje, in lutke. Levine in Kline (2008, str. 78–83) pišeta o uporabnosti lutk med igranjem z otrokom. S pomočjo lutk lahko otrok na eni strani uprizori travmatični dogodek, ki se mu je zgodil, se sooči s strahom, ki ga doživlja, in stiske tudi rešuje. Na drugi strani se lahko vživi v nekoga drugega in oddalji od težav, s katerimi se sooča v resničnem življenju. Tudi Krystyniak (2020, str. 26) meni, da so lutke lahko dober pripomoček pri predelavi travme, saj so priložnost za igro, učenje, komunikacijo, raziskovanje in samoizražanje. To so skozi pogovor potrdile tudi strokovne delavke, ki so povedale, da igro dojemajo kot precej uporabno pri delu z otroki, saj se lahko otrok na ta način izraža in govori o stiski, ki jo doživlja. Igranje je tudi čas, ko se lahko otrok in strokovna delavka povežeta, saj otrokom nudi občutek varnosti, bližine, topline in sprejetosti. Rezultati so prikazali, da sta najmanj uporabljeni obliki igre v varnih hišah igranje vlog in gledališka igra, ki so ju strokovne delavke izvajale z otroki bolj redko in le s starejšimi. A avtorji Keiller idr. (2023, str. 1) menijo, da je gledališče zelo uporabno pri reševanju duševnih stisk otrok in mladostnikov. V primerjavi z gledališko igro so veliko pogosteje z otroki uporabljale glasbo, ples in petje kot metodo dela. Izpostavile so tudi glasbeno terapijo, ki so jo izvajale individualno ter tudi z otrokom in mamo skupaj. Z otroki so skupaj tudi brali knjige na tematiko čustev in izgube.

Tudi ustvarjalne metode so nekaj, kar v praksi strokovne delavke pogosto uporabljajo. Tudi Levine in Kline (2008, str. 84–89) gledata na ustvarjanje kot na uporabno metodo predelovanja travme. Med uporabne ustvarjalne tehnike avtorja vključujeta glino in plastelin, risanje ter slikanje s prsti. Menita, da se lahko otrok z ustvarjalnimi tehnikami sprošča, rešuje težave, gradi močan občutek samega sebe, se pomiri, usmeri pozornost, na neverbalen način uprizori travmatičen dogodek, uporabi lastne vire in krepi svojo odpornost ter moč. Podobna opažanja so izpostavile tudi strokovne delavke, ki so povedale, da se med ustvarjanjem otrok lažje izrazi,

ne obremenjuje se z govorjenjem in preusmeri svojo pozornost. Tudi Shukla, Ghoudhari, Gaidhane in Quazi Syed (2022, str. 1) povedo, da umetniška terapija pomaga otrokom, da se svobodno izrazijo, kar lahko pomaga pri lažjem okrevanju. Otrokom strokovne delavke omogočajo, da lahko ustvarjajo na različne načine, najpogosteje rišejo in barvajo. Svoje delo tudi na tem področju označijo kot bolj laično kot strokovno, ker se ne čutijo dovolj usposobljene za to, da bi interpretirale čustva v povezavi s travmo, ki se lahko izrazijo v času ustvarjanja, čeprav so imele tudi izobraževanje, ki je bilo na temo risanja.

### 6.5 Preprečevanje travme, povzročene v sistemu zaščite otrok

V nadaljevanju se bom osredotočila na pojav ponovne travmatizacije otroka v sistemu zaščite, razloge, zaradi katerih do tega pride, in načine, ki jih strokovne delavke uporabljajo pri delu, da bi ponovno travmatizacijo zmanjšale oziroma preprečile. Leskošek, Kodele in Mešl (2024, str. 220) poudarjata pomembnost vloge strokovnih delavk pri preprečevanju sekundarne travmatizacije med postopkom.

Strokovne delavke se zavedajo, da v sistemu zaščite prihaja do pojava ponovne travmatizacije otroka. Travmatizacijo otroka v varnih hišah označijo kot bolj nenamerno, a se zavedajo, da se to znotraj sistema dogaja. SAMHSA (2017, str. 3) opisuje različne znake, ki kažejo na pojav ponovne travme. Ti znaki lahko zajemajo otrokovo mišljenje, telesno simptomatiko, vedenjske vzorce in tudi čustvovanje. Otroci, ki doživljajo ponovno travmatizacijo, pogosto težje nadzorujejo svoja čustva in se tudi težje pomirijo, saj nimajo občutka varnosti.

Otrok se v sistemu zaščite dodatno travmatizira s spraševanjem, neustreznimi praksami, omejevanjem, neustreznim izražanjem, vsiljevanjem stikov in s postopki. Do ponovne travmatizacije lahko pride tudi v odnosih z drugimi stanovalci, ki bivajo v varni hiši. Leskošek, Kodele in Mešl (2024, str. 227) so predvsem poudarile pomanjkljivosti, ki se dogajajo znotraj sodišča in praks, ki se tam odvijajo. Sodni postopki so lahko zelo neprijetni, saj morajo biti otroci marsikdaj v prisotnosti povzročitelja nasilja, a o tem niso predhodno obveščeni, prav tako se jim zadeve ne pojasnijo dovolj vnaprej ali nimajo informacij, kaj se dogaja po pričanju.

Otrok se v sistemu zaščite dodatno travmatizira s spraševanjem, neustreznimi praksami, z omejevanjem, neustreznim izražanjem, vsiljevanjem stikov in s postopki. Do ponovne travmatizacije lahko pride tudi v odnosih z drugimi stanovalci, ki bivajo v varni hiši. Škotsko izobraževanje (Education Scotland, b. d., str. 2–3) opozarja, da lahko do ponovne travmatizacije otroka pride zaradi neustreznih odnosov strokovnjakov do travme, okolja, v katerem se otrok

ne počuti varnega, ker je primoran vedno znova govoriti o tem, kar se mu je zgodilo, ker se otroka krivi, obsoja ali pa mu strokovnjaki ne verjamejo. Otroku lahko škodujejo tudi dolge čakalne vrste in zapleteni procesi, skozi katere mora iti, da bi pridobil potrebno podporo.

Varne hiše so občutljive na pojav ponovne travmatizacije, o kateri se znotraj varne hiše tudi pogovarjajo. CCFH (Center for Child & Family Health, 2010, str. 15) izpostavi, kako pomembna je vloga zaposlenih v varnih hišah za ženske in otroke, žrtve nasilja, ker so ravno strokovne delavke morda tiste, ki z otrokom preživijo največ časa.

S svojim delovanjem se strokovne delavke trudijo preprečiti, da bi prišlo do ponovne travmatizacije otroka. Poskušajo biti čuječe in senzibilne pri delu. Poudarjajo, da je pri preprečevanju ponovne travmatizacije pomembno, da se v otroka ne sili in da se upošteva njegova pripravljenost. Prav tako upoštevajo otrokov glas in mu nudijo okolje, v katerem se lahko počuti varnega. Če opazijo, da ima otrok večjo stisko, mu omogočajo dodatno strokovna pomoč in ga usmerijo k psihologu. Seveda ga tudi same potolažijo in mu razložijo, kar potrebuje.

# 7 Sklepi

V tem poglavju navajam sklepe, ki so bili oblikovani na osnovi rezultatov raziskovanja.

- Strokovne delavke, zaposlene v varnih hišah, ki sem jih intervjuvala, zaznavajo nasilje v družini kot travmatično izkušnjo ter travmo kot pojav dobro razumejo.
- Njihovo poznavanje razvojne kompleksne travme je slabo, saj tudi v sklopu dela v varnih hišah tega pojma ne uporabljajo.
- Strokovne delavke zelo dobro zaznavajo in interpretirajo pojav travme pri otrocih. Prepoznati znajo številne znake oziroma simptome, ki se pojavljajo tako na čustveni, vedenjski kot na socialni in telesni ravni.
- Intervjuvanke v večini niso zadovoljne z zaščito otrok v primerih nasilja, kot jo ureja slovenska zakonodaja. Menijo, da se zakonodaja in praksa ne ujemata ter da so še vedno prisotne pomanjkljivosti. Otrok z zakonodajo in v praksi ni dovolj zaščiten ter se ga izpostavlja. Nezadovoljstvo izražajo z ravnanji centrov za socialno delo in sodišč, predvsem glede siljenja v stike s povzročitelji nasilja, kar bi bilo treba z zakonodajo drugače nasloviti, in predolgih postopkov.
- Zadovoljne so s pomočjo, ki jo nudijo odvetnice in zagovorniki otrok pri Varuhu človekovih pravic.
- Strokovne delavke varne hiše označijo kot zelo pomemben vidik zaščite otroka, ki poleg fizičnega umika, zaščite in varnosti nudi tudi druge načine podpore in pomoči žrtvam nasilja. V varnih hišah mamam in otrokom nudijo svetovanje, zagovorništvo, spremstvo, izvajajo delavnice in različne druge aktivnosti.
- Na razumevanju travme utemeljenega pristopa intervjuvanke ne poznajo. V sklopu dela tega izraza ne uporabljajo in se o tem tudi ne izobražujejo. Imajo pa nekaj znanja o travmi, zato predvidevajo, kaj pristop pomeni.
- Čeprav ne poznajo na razumevanju travme utemeljenega pristopa, v svojem delovanju vključujejo principe na razumevanju travme utemeljenega pristopa. Uporabljajo in upoštevajo glavne predpostavke in načela pristopa, saj se v večji meri ujemajo s koncepti, ki so se jih naučile v času izobraževanja.
- Na razumevanju travme utemeljen pristop ni implementiran v slovenskih varnih hišah na sistemski ravni. Varne hiše strokovnim delavkam ne ponujajo usposabljanja za uporabo pristopa pri delu. Kljub temu se travma kot tematika v varnih hišah vseeno naslavlja in so varne hiše na pojav travme pri otrocih z izkušnjo nasilja občutljive.

- Strokovne delavke se ne počutijo dovolj usposobljene in kompetentne, da bi delale z otroki, ki doživljajo travmo. Otroke, ki imajo večje stiske, usmerjajo k drugim strokovnjakom, npr. kliničnim psihologom. Ne želijo delati škode in se raje umaknejo.
- Pri delu z otroki veliko uporabljajo igro in ustvarjalne tehnike ter se zavedajo njihovega pomena za otroštvo in zdrav razvoj otrok. Zavedajo se tudi uporabnosti igre in ustvarjanja pri podpori otrok, ki se soočajo s travmo. Kljub uporabi se ne čutijo dovolj kompetentne in usposobljene, predvsem za interpretacijo tistega, kar otrok izrazi.
- Strokovne delavke poznajo koncept ponovne travmatizacije otroka v sistemu zaščite in se zavedajo, da lahko do tega pride na različne načine, kot so spraševanje otroka, neustrezno izražanje, siljenje v stike s povzročiteljem nasilja in postopki. Menijo, da do ponovne travmatizacije pogosteje pride na centrih za socialno delo in sodiščih kot v varnih hišah.
- Varne hiše so občutljive na preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v sistemu zaščite, kar počnejo na različne načine, kot so nudenje varnega okolja, upoštevanje otrokovega glasu in pripravljenosti, čuječnost, senzibilnost in usmerjanje v strokovno pomoč.

# 8 Predlogi

Na osnovi sklepov predlagam:

- Izobraževanja za strokovne delavke v varnih hišah o razvojni kompleksni travmi, vplivu travme na otroka, prepoznavanju znakov in simptomov travme pri otroku, ustreznem odzivanju na travmo in ustreznih metodah podpore in pomoči.
- Organizirano sistemsko implementacijo na razumevanju travme utemeljenega pristopa v slovenskih varnih hišah ter usposabljanja in izobraževanja strokovnih delavk o na razumevanju travme utemeljenem pristopu in njegovih konceptih.
- Izobraževanja za strokovne delavke v varnih hišah o uporabi različnih ustvarjalnih tehnik in iger pri delu z otroki z namenom predelovanja travme med bivanjem v varni hiši.
- Izvajanje igralne terapije za otroke v varnih hišah z namenom ustreznega predelovanja travmatične izkušnje.
- Bolj usklajeno sodelovanje med različnimi institucijami (npr. redno medsebojno obveščanje, multidisciplinarni timi), katerih skupni cilj je zaščita otroka.
- Zaradi nezadovoljstva strokovnih delavk glede stikov s povzročitelji nasilja in postopkov predlagam, da se stiki v času prepovedi približevanja ne izvajajo, saj se na takšen način ogrožata mati in otrok, prav tako bi bilo treba skrajšati postopke, ki so predolgi in obremenjujoči za otroka, ki je v ranljivem položaju.
- Ozaveščanje varnih hiš in vseh zaposlenih o prisotnosti travme pri otrocih, ki imajo izkušnjo nasilja v družini.
- Izvajanje različnih delavnic na tematiko predelovanja travme za mame in otroke med bivanjem v varni hiši.
- V varnih hišah naj se zaposli oseba, ki je posebej usposobljena za delo z otroki, ki imajo simptome travme, da lahko dobijo ustrezno podporo in pomoč že znotraj varne hiše brez napotitve k zunanjim strokovnjakom.

# 9 Uporabljena literatura


Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., & Sušnik, A. (2017). Zanemarjanje otroka in nasilje nad otrokom. V T. Hrovat (ur.), *Nasilje nad otroki: strokovne smerice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje* (str. 18–21). Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 8. 11. 2023 s https://www.drustvo-dnk.si/images/publikacije/2017-smernice_otroci.pdf

Arnell, L., & Thunberg, S. (2023). Young Children's Lives at Domestic Violence Shelters: Mothers' Perspectives on Their Children's Experiences. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 1–12.

Blanch, A. (2012). *SAMHSA's National Center for Trauma-Informed Care* [pdf]. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://www.nasmhpd.org/sites/default/files/NCTIC_Marketing_Brochure_FINAL(2).pdf

Bruno, L. (2022). Economic Abuse From Child and Youth Perspectives: A Review of the Literature. *Social Inclusion*, *10*(4), 29–38. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/5396/2686

Center for Child & Family Health. (2010). *The needs of children in domestic violence shelters* [pdf]. Pridobljeno 27. 7. 2024 s https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/resource-guide/the_needs_of_children_in_domestic_violence_shelters.pdf

Champine, R. B., Hoffman, E. E., Matlin, S. L., Stambler, M. J., & Kraemer Tebes, J. (2022). »What Does it Mean to be Trauma-Informed?«: A mixed-Methods Study of a Trauma-Informed Community Initiative. *Journal of Child and Family Studies*, *31*, 459–472. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8736308/

Côté, I. (2022). Children in domestic violence shelters: Does the feminist perspective collapse? *Journal of Social Work (London, England)*, *22*(2), 422–439. Pridobljeno 13. 11. 2023 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8777316/

Cruz, D., Lichten, M., Berg, K., & George, P. (2022). Developmental trauma: Conceptual framework, associated risks and comorbidities, and evaluation and treatment. *Front Psychiatry*, *13*, 8000687. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9352895/

*Deklaracija o pravicah otrok* [doc]. (1959). Pridobljeno 14. 11. 2023 s https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/PRAVNE_PODLAGE/Mednarodne_konvencije_-_OZN/Konvencija_o_otrokovih_pravicah/ Deklaracija_o_otrokovih_pravicah.doc

D'Elia, D., Carpinelli, L., & Savarese, G. (2022). Post-Traumatic Play in Child Victims of Adverse Childhood Experiences: A Pilot Study with the MCAST - Manchester Child Attachment Story Task and the Coding of PTCP Markers. *Children, 9*(12), 1991. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9776711/

Društvo za nenasilno komunikacijo. (b. d.). *Varna hiša za ženske in otroke, žrtve nasilja.* Pridobljeno 21. 12. 2023 s https://www.drustvo-dnk.si/dozivljate-nasilje/varna-hisa.html

Društvo življenje brez nasilja. (b. d.). *Varna hiša.* Pridobljeno 16. 10. 2024 s https://varnahisanovomesto.si/varna-hisa/

*Družinski zakonik (DZ).* (2019). Ur. l. RS 15/17.

Dubowitz, H. (2013). Neglect in Children. *Pediatric Annals, 42*(4), 73–77. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4288037/

Dworkin, E. R. (2020). Risk for mental disorders associated with sexual assault: A meta-analysis. *Trauma Violence Abuse*, *21*(5), 1011–1028. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6707905/#:~:text=A%20recent%20meta%2Danalysis%20found,compulsive%20conditions%20(g%20%3D%200.71)

Dworkin, E. R., Menon, S. V., Bystrynski, J., & Allen, N. E. (2017). Sexual assault victimization and psychopathology: A review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 56*, 65–81. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5576571/

Education Scotland. (b. d.). *Domestic abuse- and trauma-informed practice: companion document* [pdf]. Pridobljeno 16. 10. 2024 s https://education.gov.scot/media/kwilejb4/da-trauma-companion-pack.pdf

Fagan, A. A. (2020). Adverse Childhood Experiences and Adolescent Exposure to Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, *37*(3–4), 1708–1731. Pridobljeno 14. 11. 2023 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260520926310?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many

of the leading causes of death in adults. The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of preventive medicine*, *14*(4), 245–258. Pridobljeno 13. 11. 2023 s https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(98)00017-8/fulltext

Hashimi Malone, L. (2019). A Time to Play: A Literature Review on Trauma- Informed Child Play and Expressive Arts Therapy Approaches for Low-Income Children. *Expressive Therapies Capstone Theses, 158*. Pridobljeno 16. 10. 2024 s https://digitalcommons.lesley.edu/expressive_theses/158/

Hornor, G. (2005). Physical abuse: Recognition and reporting. *Journal of Pediatric Health Care*, *19*(1), 4–11. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://www.jpedhc.org/article/S0891-5245(04)00173-7/fulltext

Jafarzade, M., Mohammadpanah Ardakan, A., & Rezapour Mir Saleh, Y. (2023). The Effectiveness of Play Therapy Combined With a Trauma-focused Cognitive Behavioral Therapy on Trauma Symtoms and the Loneliness Feeling. *Yournal of Practice in Clinical Psychology, 11*(3), 211–222. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://jpcp.uswr.ac.ir/article-1-858-en.pdf

Jiang, L., Alizadeh, F., & Cui, W. (2023). Effectiveness of Drama-Based Intervention in Improving Mental Health and Well-Being: A Systematic Review and Meta-Analysis during the COVID-19 Pandemic and Post-Pandemic Period. *Healthcare*, *11*(6), 839. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10048456/

*Kazenski zakonik (KZ-1).* (2008). Ur. l. RS 50/12.

Keiller, E., Tjasink, M., Bourne, J., Ougrin, D., Carr, C. E., & Lau, J. Y. F. (2023). A systematic review of dramatherapy interventions used to alleviate emotional distress and support the well-being of children and young people aged 8-18 years old. *JCPP Advances, 3*(3), e12145. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10501692/

Kleber, R. J. (2019). Trauma and Public Mental Health: A Focused Review. *Front Psychiatry, 10*(451), 1–6. Pridobljeno 11. 12. 2023 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6603306/

*Konvencija o otrokovih pravicah.* (1989). Pridobljeno 14. 11. 2023 s https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah/

Krystyniak, J. (2020). The Use of Dolls and Figures in Therapy: A Literature Review. *Expressive Therapies Capstone Theses*, *321*. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://digitalcommons.lesley.edu/expressive_theses/321/

Kuhar, M., & Zager Kocjan, G. (2020). Konglomerat travme: obremenjujoče izkušnje v otroštvu in njihovo socialno-demografsko ozadje. *Teorija in praksa, 57*(2)*,* 509–526. Pridobljeno 11. 11. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-INH205Z7/?query=%27keywords%3Dkonglomerat%27&pageSize=25

Kuhar, M., Jeriček Klanšček, H., Zager Kocjan, G., Hočevar, A., Drglin, Z., & Mešl, N. (2020). *Obremenjujoče izkušnje v otroštvu in posledice v odraslosti* [pdf]. Pridobljeno 8. 11. 2023 s https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/oio_v_otrostvu_in_posledice_v_odraslosti_-_kratka_strokovna_publikacija_2020_hq.pdf

Lalonde, D., Tabibi, J., & Baker, L. (2020). *Trauma- and Violence Informed Approaches: Supporting Children Exposed to Intimate Partner Violence* [pdf]. Pridobljeno 16. 10. 2024 s trauma and violence informed - intimate partner violence.pdf

Mešl, N., & Drobnič Radobuljac, M. (2024). Otrok z izkušnjo travme v postopkih zaščite. V Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 202–236) [pdf]. Pridobljeno 17. 10. 2024 s https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/view/590/959/9808

Levine, P. A., & Kline, M. (2008). *Skupaj premagujemo travme in stres – Kako pri otrocih krepimo samozavest in psihično odpornost.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Lyons, S., Whyte, K., Stephens, R., & Townsend, H. (2020). *Developmental Trauma Close up* [pdf]. Pridobljeno 13. 12. 2023 s https://beaconhouse.org.uk/wp-content/uploads/2020/02/Developmental-Trauma-Close-Up-Revised-Jan-2020.pdf

Macauley, C. (2011). Peer Support and Trauma Recovery. *The Journal of ERW and Mine Action, 15*(1), 1–2. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://commons.lib.jmu.edu/cisr-journal/vol15/iss1/6/

Mehta, D., Kelly, A. B., Laurens, K. R., Haslam, D., Williams, K. E., Walsh, K., Baker, P. R., A., Carter, H. E., Khawaja, N. G., Zelenko, O., & Mathews, B. (2023). Child Maltreatment and Long-Term Physical and Mental Health Outcomes: An Exploration of Biopsychosocial Determinants and Implications for Prevention. *Child Psychiatry Hum Dev*, *54*(2), 421–435. Pridobljeno 1. 6. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8480117/

Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: načrtovanje raziskave.* Skripta, UL, Fakulteta za socialno delo.

Moylan, C. A., Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E. A., Herrenkohl, R. C., & Russo, M. J. (2010). The Effects of Child Abuse and Exposure to Domestic Violence on Adolescent Internalizing and Externalizing Behavior Problems. *The Journal of Family Violence*, *25*(1), 53–63. Pridobljeno 5. 11. 2024 s https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2872483/

Paverill, M., Rosen, M., L., Lurie, L., A., Sambrook, K., A., Sheridan, M., A., & McLaughlin, K., A. (2023). Childhood trauma and brain structure in children and adolescents. *Dev Cogn Neuosci*, *59*, 101180. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9800267/

Poole, N., Urquhart, C., Jasiura, F., Smilie., D., & Schmidt, R. (2013). *Trauma–Informed Practice Guide* [pdf]. Pridobljeno 9. 4. 2022 s https://www.researchgate.net/profile/Nancy-Poole/publication/280626594_Trauma_Informed_Practice_Guide/links/55bfdf8f08aec0e5f4476b29/Trauma-Informed-Practice-Guide.pdf?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

Rizvi, S. F., & Najam, N. (2014). Parental Psychological Abuse toward children and Mental Health Problems in adolescence. *Pakistan Journal of Medical Sciences, 30*(2), 256–260. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3998989/

SAMHSA's Trauma and Justice Strategic Initiative. (2014). *Samhsa's Concept of Trauma and Guidance for Trauma-Informed Approach* [pdf]. Pridobljeno 8. 11. 2023 s https://store.samhsa.gov/sites/default/files/sma14-4884.pdf

SAMHSA. (2017). *Tips for Survivors of a Disaster of Other Traumatic Event: coping with retraumatization* [pdf]. Pridobljeno 16. 10. 2024 s https://store.samhsa.gov/sites/default/files/sma17-5047.pdf

Shukla, A., Choudhari, S. G., Gaidhane, A. M., & Quazi Syed, Z. (2022). Role of Art Therapy in the Promotion of Mental Health: A Critical Review. *Cureus*, *14*(8), e28026. Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9472646/

Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (b. d.). *Varne hiše.* Pridobljeno 21. 12. 2023 s https://www.scsd.si/centri-za-socialno-delo/varne-hise/

Sullivan, C. M., Goodman, L. A, Virden, T., Strom, J., & Ramirez, R. (2018). Evaluation of the effects of receiving trauma-informed practices on domestic violence shelter residents. *American Journal of Orthopsychiatry, 88*(5), 563–570. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://psycnet.apa.org/record/2017-35245-001

The National Child Traumatic Stress Network. (b. d.). *What is a Trauma-Informed Child and Family Sevice System?* [pdf]. Pridobljeno 20. 12. 2023 s https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/what_is_a_trauma_informed_child_family_service_system.pdf

Trauma. (2018). V *APA Dictionary of Psychology.* Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://dictionary.apa.org/trauma

Trauma. (b. d.). V *Cambridge Dictionary.* Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trauma

*Ustava Republike Slovenije (URS).* (1991). Ur. l. RS 33/91-I.

Van der Hoeven, M. L., Widdershoven, G. A., M., van Duin, E. M., Hein, I. M., & Lindauer, R. J. L. (2022). A resilience enhancing trauma-informed program for children and mothers in domestic violence shelters: A qualitative study. *Child & Family Social Work, 28*(2), 515–526. Pridobljeno 11. 11. 2023 s https://o nlinelibrary.wil ey.com/doi/full/10.1111/cfs.12981

Van der Kolk, B., A. (2014). *Telo si vse zapomni – možgani, um in telo pri zdravljenju travme.* Ljubljana: V.B.Z.

Varuh človekovih pravic (b. d.). *Kdaj in kako do zagovornika?* Pridobljeno 30. 5. 2024 s https://www.varuh-rs.si/nc/o-varuhu/organizacijske-enote-in-svet-varuha/zagovornistvo-otrok/levi-meni/kdaj-in-kako-do-zagovornika/?categories=127

Wallace, C. (2020). *An overview of Trauma-Informed Approaches (TIA)* [pdf]. Pridobljeno 29. 5. 2024 s https://cascadewales.org/wp-content/uploads/sites/3/2020/11/Information-sheet-on-TIA_CASCADE-2.pdf

Wood, L., McGiffert, M., Fusco, R. A., & Kulkarni, S. (2022). »The Propellers of My Life« The Impact of Domestic Violence Transitional Housing on Parents and Children. *Child and Adolescent Social Work Journal, 24*(1–15). Pridobljeno 11. 11. 2023 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8785383/

Woollett, N., Bandeira, M., & Hatcher, A. (2020). Trauma-informed art and play therapy: Pilot study outcomes for children and mothers in domestic violence shelters in the United States and South Africa. *Child Abuse Negl.*, *107*, 104564. Pridobljeno 16. 10. 2024 s https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7494566/

*Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND).* (2008). Ur. l. RS 16/08.

*Zakon o varuhu človekovih pravic* (1994). Ur. l. RS. 69/17.

Zidar, R. (2020). Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji. *Socialno delo*, *59*(2/3), 245–250. Pridobljeno 20. 4. 2022 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/12_Zidar.pdf/2020062408364588/

# 10 Priloge

## 10.1 Priloga A: Vodilo za intervju

**Demografski podatki:**

Koliko ste stari?

Kaj ste po izobrazbi?

Kje ste trenutno zaposleni?

Koliko časa že opravljate vaše delo?

*Zaščita otroka in razumevanje travme*

1. Kaj je za vas travma, kako bi jo vi opredelili? Kako vi razumete travmo pri otroku? Kako bi vi opredelili kompleksno razvojno travmo pri otrocih?
2. Kako vi kot strokovna delavka zaznavate in interpretirate različne oblike travmatičnih izkušenj pri otrocih? Kako, po katerih znakih prepoznavate travmo, pri otrocih, ki pridejo skupaj z mamami v varno hišo?
3. Kakšno je vaše mnenje o zaščiti otroka v kontekstu slovenske zakonodaje? Kako pomembna se vam zdi vloga varnih hiš pri zaščiti otroka?

*Na razumevanju travme utemeljen pristop na področju zaščite otrok*

1. Ali poznate na razumevanju travme utemeljen pristop na področju zaščite otrok?
2. Ali varna hiša v kateri ste zaposleni deluje po na razumevanju travme utemeljenem pristopu na področju zaščite otrok? Ali imate na voljo izobraževanja ali usposabljanja?
3. Koliko vi in varna hiša v kateri ste zaposleni sploh uporabljate in delujete po principih in načelih tega pristopa v procesih podpore in pomoči otrokom? Na razumevanju travme utemeljen pristop ima štiri ključne predpostavke: spoznati, prepoznati, odzvati se in upirati se ponovni travmatizaciji. Načela po katerih ta pristop deluje so: varnost, zanesljivost in preglednost, vrstniška podpora, sodelovanje in vzajemnost, opolnomočenje, glas in izbira ter vprašanje kulture, zgodovine in spola.
4. Kako vi razumete na razumevanju travme utemeljen pristop in kaj za vas predstavlja? Ali menite, da je implementacija takšnega pristopa v slovenskih varnih hišah sploh mogoča, pričakovana in uporabna?

*Metode pomoči in podpore otroka*

1. Kako vi omogočate krepitev odpornosti otroka z izkušnjo življenja v družini, kjer je nasilje? Katere metode uporabljate pri delu z otroki tovrstno izkušnjo?
2. Koliko uporabljate igro pri podpori in pomoči otrokom z izkušnjo travme? Ali uporabljate igrače in lutke v sklopu igre? Ali v varni hiši izvajate gledališke dejavnosti in igranje vlog?
3. Ali z otroki izvajate ustvarjalne aktivnosti kot eden načinov podpore pri premagovanju travme?
4. Kakšno je vaše mnenje glede uporabe igre in ustvarjalnih tehnik pri delu z otroki, ki bivajo v varni hiši? Kako uporabne in učinkovite se vam zdijo takšne metode?

*Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok*

1. Kako bi vi opredelili koncept ponovne travmatizacije? Ali mislite, da tekom bivanja otroka v varni hiši lahko pride do ponovne travmatizacije in zakaj?
2. Kako vi kot strokovna delavka vplivate na preprečitev ponovne travmatizacije otroka? Kaj vi manite, da je najbolj učinkovito in uporabno pri preprečevanju ponovne travmatizacije?
3. Ali je varna hiša v kateri delujete občutljiva na preprečevanje dodatne oz. ponovne travmatizacije otroka?

## 10.2 Priloga B: Odprto kodiranje

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| A1 | travma v bistvu je neko travmatično, neugodno doživljanje otroka, mladostnika tudi odraslega | Travmatično in neugodno doživljanje | Pojmovanje travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A2 | po preživetem nasilju | Travma po preživetem nasilju | Čas pojava travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A3 | po nečem kar se mu je negativnega zgodilo | Travma po negativni izkušnji | Čas pojava travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A4 | se odraža v ne vem, v doživljanju, vedenju tega otroka, ženske | Odraz v doživljanju in vedenju | | Posledice travme | Razumevanje travme |
| A5 | Zelo veliko ga ne uporabljamo | Neuporaba pojma | Nepoznavanje kompleksno razvojne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A6 | gre za posledice, za nek skup vseh bom rekla posledic verjetno pri otroku | Skupek posledic pri otroku | Opredelitev kompleksno razvojne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A7 | verjetno vplivajo na razvoj otroka | Težave v razvoju | Opredelitev kompleksno razvojne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A8 | Neke take težke okoliščine | Težke okoliščine | Okoliščine kompleksno razvojne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A9 | ki so delovale na otroka | Učinek težkih okoliščin na otroka | Posledice kompleksno razvojne travme | Razvojno kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A10 | in imajo posledice zdaj za njegovo življenje | Življenjske posledice | Posledice kompleksno razvojne travme | Razvojno kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A11 | ali tudi za njegovo bodoče življenje | Posledice za bodoče življenje | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| A12 | Videti je recimo na dva načina | Dva načina prikazovanja | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A13 | Zdaj so lahko to čustvene | Čustvene posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A14 | ali pa vedenjske posledice | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A15 | so zelo prestrašeni | Strah | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A16 | zelo zadržani | Zadržanost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A17 | ali kakšni reagirajo z izbruhi jeze | Izbruhi jeze | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A18 | imajo težave s spanjem | Težave s spanjem | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A19 | se agresivno vedejo | Agresivno vedenje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A20 | zelo oklepajo starša | Oklepanje starša | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A21 | so zelo zaprti | zaprtost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A22 | ne govorijo | Neverbalnost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A23 | nenavezujejo stika | Nenavezovanje stika | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A24 | ni včasih očesnega kontakta | Odsotnost očesnega stika | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A25 | na papirju je dovolj poskrbljeno | Poskrbljeno na papirju | Zadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| A26 | Zdaj pa v praksi pa včasih to malo šepa | Pomanjkljivosti v praksi | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Udejanjanje zakonodaje | Zaščita otroka |
| A27 | vsi govorimo o tem o koristih otroka, o zaščiti otroka | Govor o koristih in zaščiti otroka | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokove koristi | Zaščita otroka |
| A28 | ampak v praksi se mi zdi pa je težko včasih izboriti se | Pomanjkljivosti v praksi | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| A29 | neka odločitev kako temu otroku pomagati | Težave pri odločanju o pomoči | | Sprejemanje odločitev | Zaščita otroka |
| A30 | kako ga zaščititi je pa včasih težavna | Težave pri odločanju o zaščiti | | Sprejemanje odločitev | Zaščita otroka |
| A31 | institucije kar težko prevzamejo | Neprevzemanje odgovornosti | | Sprejemanje odločitev | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | odgovornost za neke odločitve | institucij pri odločanju | | | |
| A32 | To se mi zdi tudi v timu ko nas je bilo več pa je kar težko reči zdaj kaj bomo, a bo šlo to skozi ali ne bo šlo skozi kar se tiče sodišča | Timska nepripričanost pri odločanju | | Sprejemanje odločitev | Zaščita otroka |
| A33 | je kar težko se mi zdi včasih to zagotovit | Otežena zagotovitev | | Sprejemanje odločitev | Zaščita otroka |
| A34 | Tudi zelo pogosto se mi zdi očetje znajo biti zelo močni kot povzročitelji | Moč očetov | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A35 | zelo vztrajni | Vztrajnost | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A36 | se sklicevati na ne vem pravice otrok in tako do otroka | Sklicevanje na pravico otroka do starša | Spoštovanje otrokovih koristi | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| A37 | čeprav je dostikrat pravica starša do otroka tukaj odzadaj, pravica starša do otroka | Pravica starša do otroka | Nespoštovan je otrokovih koristi | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| A38 | ne vidi ne vem teh škod, ki jih povzročajo s svojim vedenjem pred otrokom do partnerke | Nezavedanje škodljivega vedenja do partnerke pred otrokom | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A39 | do otroka | Nezavedanje škodljivega vedenja do otroka | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A40 | zanemarjanji | Zanemarjanje | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A41 | v praksi je kar veliko truda potrebnega, da dejansko se otroka zaščiti | Trud zaščiti otroka v praksi | Ustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| A42 | sprejme neke ukrepe | Trud pri sprejemanje ukrepov | Ustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| A43 | dejansko potem mu omogočajo neko varnost | Omogočanje varnosti | Ustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| A44 | zaščito | Omogočanje zaščite | Ustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A45 | Mi v prvi vrsti podpiramo mame , se pravi ženske z izkušnjo nasilja | Podpora mater | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A46 | da njim smo morala podpora | Moralna podpora mater | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A47 | psihološka podpora | Psihološka podpora mater | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A48 | svetujemo jim | Svetovanje materam | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A49 | jih usmerjamo kako v bistvu urediti pravno varnost otroka | Usmerjanje mater pri urejanju pravne varnosti otroka | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A50 | in zaščito otroka | Usmerjanje pri urejanju zaščite otroka | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A51 | se pravi sprožiti postopke za povečanje varnosti npr. ne vem na primer prepoved približevanja po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini | Usmerjanje pri sprožitvi postopkov za povečanje varnosti | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A52 | ureditev potem razmerij do otroka po Družinskem zakoniku se pravi velikokrat je razveza | Usmerjanje pri urejanju razmerij do otroka | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A53 | določitev stikov če so te otroku v korist oziroma take oblike stikov, ki bodo otroku v korist | Usmerjanje pri določanju stikov v otrokovo korist | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A54 | Včasih je to tudi stik pod nadzorom | Stik pod nadzorom | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| A55 | ali pa ne vem telefonski stik samo | Telefonski stik | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| A56 | ali da stika ni za eno obdobje in tako naprej | Odsotnost stika za določeno obdobje s | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| A57 | Potem je tudi naša zagovorniška funkcija napram drugim organizacijam s katerimi prihajajo naše uporabnice se pravi mame otrok v stik | Zagovorništvo | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A58 | se povezujemo s s centri za socialno delo | Povezovanje s centri za socialno delo | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A59 | sodišči | Povezovanje s sodišči | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A60 | v dogovoru z našimi uporabnicami | Povezovanje v dogovoru z uporabnicami | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A61 | in je pogosto treba tukaj kaj razlagati da na pravi način | Razlaga | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A62 | ker centri za socialno delo pogosto delajo z obema se pravi z žrtvijo in povzročiteljem nasilja | Sodelovanje centrov za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| A63 | in se mi zdi da se ta njihova slika včasih potem izkrivi | Izkrivljen pogled | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| A64 | ker slišijo zelo veliko vpliva | Vpliv | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A65 | in kakšni so zelo vztrajni | vztrajnost | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A66 | zelo bom rekla kar agresivni | Agresivnost | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A67 | zelo pritiskajo na centre za socialno delo | Pritiskanje na centre za socialno delo | Vedenje povzročitelje v nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| A68 | tako, da potem težko se mi zdi nekako zastopati v pravi meri koristi žrtve nasilja in otrok | Oteženo zastopanje koristi žrtve | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| A69 | Tukaj dostikrat potem vidimo svojo zagovorniško funkcijo | Zagovorništvo | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A70 | spremstvo na institucije | Spremstvo | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A71 | tako na ta način v bistvu vplivamo | Vplivanje | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A72 | Tudi pogosto s kakšnimi dopisi | Vplivanje z dopisi | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A73 | ko opozarjamo na kakšno škodo, ki se dogaja otrokom | Opozarjanje na škodovanje otroku | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A74 | kakšne nepravilne prakse | Opozarjanje na nepravilne prakse | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A74 | vedenja povzročitelja, ki so mogoče spregledana | Opozarjanje na spregledana vedenja povzročitelja | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A75 | približno predvidevam kaj naj bi to pomenilo | Predvidevanje pomena pristopa | Poznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A76 | čeprav ne vem natančno bom rekla | Nepoznavanje | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A77 | Sem že slišala ja | Informiranost | Poznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A78 | Ne, bolj ne | Odsotnost izobraževanj in usposabljanj o pristopu | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A79 | Trenutno ne. | Trenutno pomankanje izobraževanj | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A80 | eno obdobje smo se kar precej izobraževali | Pogosta izobraževanja v preteklosti | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A81 | zdaj pa veste kako je s financami, ni predvidenih financ za to | Pomankanje financ za izobraževanja | Nefinanciranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A82 | Zdaj kar uspemo | Uspešno udeleževanje | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A83 | večinoma brezplačnega | Brezplačna izobraževanja | Financiranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A84 | po lastnem interesu | Lastni interes za izobraževanja | Udeležba na predavanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A85 | Tako da ne, moram reči, da nisem usposobljena v to smer | neusposobljenost | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A86 | poglobljeno z otroki ne delamo | Nepoglobljeno delo | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A87 | Mi delamo predvsem svetovalno | Svetovanje | Svetovalno delo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A88 | pogovarjamo tako dosti bom rekla na bazičnem nivoju | Bazičen pogovor | Pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A89 | Kadar ugotavljamo kakšne globje težave pri otroku ponavadi usmerjamo naprej | Usmerjanje v primeru globjih stisk | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A90 | ponavadi usmerimo potem ali v kakšne terapije | Usmeritev v terapevtsko obravnavo | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A91 | ali kakšnim psihologom, kliničnim | Usmerjanje k psihologom | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A92 | so kar težave glede tega, da je veliko premalo mest | Pomankanje prostih mest pri psihologih | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A93 | veliko premalo psihologov | Pomankanje psihologov | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A94 | Zelo dolge čakalne dobe | Dolge čakalne dobe | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A95 | mi v prvi vrsti podpiramo mamo, da ustrezno recimo z otrokom dela | Podpiranje mame pri delu z otrokom | Podpora mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| A96 | smo res za eno omejeno obdobje ob družini oziroma ob mami z otroki | Časovno omejena podpora | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A97 | Pri nas so nastanjeni približno v povprečju tri do šest mesecev | Tri do šestmesečno bivanje v varni hiši | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A98 | kar je relativno kratka doba | Kratkotrajno bivanje | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A99 | Ja je pa res, da je to mogoče akutno obdobje | Akutno obdobje | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A100 | ni nujno, da se že pokaže | Neizražanje stiske v akutnem obdobju | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A101 | mislim ponavadi gre za prilagoditev na | Prilaganje na varno hišo | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | bivanje v varni hiši najprej | | | | |
| A102 | neka vzpostavitev nekih odnosov | Vzpostavljanje novih odnosov | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A103 | nekih postopkov | Postopki | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A104 | neke vključitve kadar je potrebno, recimo v vrtec | Vključevanje v vrtec | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A105 | Tako da morda se ta stiska še niti tako ne izrazi | Neizražanje stiske v akutnem obdobju | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A106 | Ne pokaže, v tistem obdobju | Neizražanje stiske v akutnem obdobju | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A107 | če je otrok v vrtcu ga relativno malo vidimo, ali v vrtcu ali v šoli | Nevidevanje otroka, zaradi vrtca ali šole | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A108 | tekom popoldneva je to v bistvu odsoten otrok | Odsotnost otroka tekom popoldneva | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A109 | kadar smo popoldne v službi se poskusimo približat otrokom | Približevanje otroku | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A110 | na vsak način navezat stike | Navezovanje stikov | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A111 | jih poskusit in razbremenjevat | Razbremenjevanje otroka | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A112 | in podpret | Podpiranje | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A113 | in dati nek ustrezen, bom rekla odnos | Vzpostavljanje ustreznega odnosa | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A114 | in potem, če se pokaže seveda, da preboleva neko težjo obliko travme ali tako | Predelovanje težje oblike travme | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| A115 | stiska je zagotovo pri vsakem, ki mora zapustiti svoje okolje | Stiska ob zapustitvi doma | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A116 | in se nastanit nekje drugje | Stiska ob nastanitvi | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A117 | sobivat z ostalimi osebami in otroki | Sobivanje | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A118 | je kar zalogaj | Zahtevnost sobivanja | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A119 | že neko običajno funkcioniranje veliko bom rekla | Poraba energije za vsakodnevno funkcioniranje | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | ene energije pobere | | | | |
| A120 | ni enostavno | Zahtevnost | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A121 | soočanje z nekimi ne vem posledicami neugodnih življenjskih razmer, nasilja, zanemarjanja pa še dodatno lahko pripomore h temu počutju otrok | Stiska v povezavi z neugodnimi življenjskimi razmerami, nasiljem in zanemarjanjem | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| A122 | poskušamo opazovat otroka | Opazovaje otroka | Opazovanje | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A123 | ga razbremenjevat | Razbremenjevanje otroka | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A124 | v primeru, da so težje zadeve potem usmerimo naprej | Usmeritev | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A125 | To vse počnemo ja. | Delovanje po načelih pristopa | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A126 | ne tako dosti sistematično, ampak iz načina delovanja ne vem, našega načina dela | Nesistematično delovanje po načelih pristopa | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A127 | mislim, da je to vse zajeto v našem pristopu ja | Zajetost načel v pristopu | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A128 | Jaz mislim, da bi bilo, mogoče še malo bolj sistematično iti skozi te zadeve | Želja po sistematičnem izobraževanju | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| A129 | Kakšni manj, redko kateri več | Kratkotrajno bivanje | Čas bivanja v varni hiši | Bivanje v varni hiši | Zaščita otroka |
| A130 | Ponavadi so nastanjeni v varni hiši to akutno obdobje po umiku | Akutno obdobje | Čas bivanja v varni hiši | Bivanje v varni hiši | Zaščita otroka |
| A131 | oziroma morda, če se umaknejo najprej v krizni center | Prvotni umik v krizni center | Krizni centri | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| A132 | kjer so lahko tri tedne do enega meseca | Tritedensko do enomesečno bivanje v kriznem centru | Krizni center | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A133 | potem pridejo ponavadi v varno hišo | Prihod v varno hišo | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A134 | toliko, da se sprožijo postopki za njihovo zaščito | Sprožitev postopkov za zaščito | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A135 | da se povečuje njihova varnost | Povečanje varnosti | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A136 | da se uredi te stike z drugim staršem | Urejanje stikov | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A137 | da si nekako majčken opomorejo | Počitek | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A138 | opolnomočijo | Opolnomočenje | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A139 | potem pa v bistvu gredo v dosti običajno obliko bivanja se pravi ali najem kadar je to možno ali materinski dom | Selitev v običajno okolje po varni hiši | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A140 | je relativno kratko obdobje ko so pri nas | Kratkotrajno bivanje | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| A141 | Skozi pogovor | Pogovarjanje | Pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A142 | ga poskušamo slišati kaj želi | Prisluhniti željam otroka | Poslušanje | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A143 | kaj ima rad | Prisluhniti interesom otroka | Poslušanje | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A144 | Kaj mu je pomembno | Prisluhniti tistem kar je otroku pomembno | Poslušanje | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A145 | Ga zelo podpret v tem, da se izrazi | Podpora pri izražanju | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A146 | da nekje ve kaj je | Podpora pri zavedanju samega sebe | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A147 | kaj je doživel | Podpora pri zavedanju lastnih doživetij | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A148 | da so njegova čustva v redu kakršnakoli že so tako pozitivna kot negativna, tako prijetna kot neprijetna | Podpora pri sprejemanju čustev | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A149 | da ga poskusimo kot osebnost zelo razumet | Razumevanje | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A150 | podpret | Podpiranje | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A151 | skozi igro | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| A152 | pogovor | Pogovarjanje | pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A153 | imamo tudi druženje z otroki | Druženje | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A154 | tako, da imajo izkušnjo še z nekatero drugo odraslo osebo | Pozitivna izkušnja z odraslo osebo | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A155 | To so prostovoljke naše, ki so šle skozi usposabljanje | Usposobljene prostovoljke | Prostovoljstvo | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A156 | tako, da so bolj senzibilne | Senzibilne prostovoljke | Prostovoljstvo | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A157 | da znajo se približat otroku | Približanje otroku | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A158 | da v bistvu tudi normaliziramo nekatere stvari recimo kaj se mu dogaja | Normalizacija doživetega | Podpora | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A159 | da ne vem opozorimo potem tudi starša, se pravi mamo, ki je ob njemu | Opozarjanje mame | Podpora | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A160 | da mogoče tudi iščeva načine kako ga na pravi način podpret, otroka, a bi potreboval še kaj dodatnega | Podpiranje | Podpora | Načini dela z otokom | Metode podpore in pomoči |
| A161 | In ko se izkaže, da bi bila potrebna še kakšna, bom rekla širša podpora ali globja podpora tako bolj strokovna no takrat usmerimo naprej | Usmerjanje v primeru globjih stisk | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| A162 | v okviru našega društva deluje ena svetovalna delavka oziroma dve celo | Delovanje svetovalnih delavk | Svetovalno delo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A163 | delata z otroki, ki so doživljali nasilje tudi svetovalno | Svetovanje | Svetovalno delo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A164 | tako, da starši jih pripeljejo kot na neko obravnavo | Obravnava otroka | Svetovalno delo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A165 | nek pogovor s svetovanjem | Svetovalni pogovor | Svetovalno delo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A166 | v bistvu poglobljeno | Poglobljen pogovor | Pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A167 | tudi že skoraj na meji terapevtskega dela z njimi | Terapevtsko delo | Svetovalno delo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| A168 | Igranje vlog včasih ja tudi s kakšnimi večjimi predvsem ne vem najstniki, ne vem starejšimi otroki | Igranje vlog s starejšimi otroki | | Gledališče in igranje vlog | Metode podpore in pomoči |
| A169 | običajne igrače | Običajne igrače | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| A170 | knjige | Knjige | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| A171 | Pomoje, da ja. | Zavedanje pomembnosti uporabe ustvarjalnih metod | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| A172 | Je možno, da ima nek učinek, če se ga zna na pravi način implementirat, razbrat | Učinek ustvarjalnih metod | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| A173 | Jaz nisem niti usposobljena na način | Neusposobljenost | Neusposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| A174 | tudi se mi zdi tudi ostale svetovalke naše ne, da bi znale interpretirat te zadeve, ki pridejo ven. | Neusposobljenost za interpretacijo izraženega | Neusposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| A175 | bolj tako bom rekla na laičnem nivoju | Laično delo | Neusposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A176 | z neko empatijo | Delo z empatijo | Neusposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| A177 | poskušamo se temu izognit seveda | Izogibanje ponovni travmatizaciji | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A178 | jaz mislim, da je možno, da kdaj ne vem nehote, nezavedno mogoče travmatiziramo otroka | Nenamerna travmatizacija otroka | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A179 | s tem ko ga ne vem sprašujemo | Spraševanje otroka | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A180 | morda kdo drug od stanovalcev varne hiše | Travmatizacija s strani stanovalcev varne hiše | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A181 | v kakšnih drugih odnosih | Travmatizacija v odnosih | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A182 | v varni hiši poskusimo biti senzibilne | Senzibilnost | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A183 | če je le mogoče ponovno ne travmatizirat otroka | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A184 | jaz verjamem, da se kdaj pa nehote žal zgodi kaj takega | Nenamerna travmatizacija otroka | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A185 | na vsak način poskusit otroka obravnavat na v redu način | Ustrezna obravnava | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A186 | čuječe do otroka. | Čuječnost | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A187 | ga ne spravljat v neko stisko z nekimi vprašanji, če ni na to pripravljen | Izogibanje občutljivim vprašanjem | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A188 | zelo v otroka rinit | Izogibanje drezanju v otroka | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A189 | ga spraševat | Izogibanje spraševanju | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A190 | predvsem sledit njemu | Sledenje otroku | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A191 | koliko je on pripravljen povedat | Sledenje pripravljenosti otroka | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A192 | se mi zdi, da moramo biti ves čas pozorni na to | Pozornost | Načini peprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A193 | še se zgodi, da žal spregledaš kaj ali narobe rečeš | Spregledanje in neustrezno izražanje strokovnih delavk | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A194 | Bolj pogosto slišimo o tem na sodiščih | Neustrezne prakse sodišč | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A195 | na centrih za socialno delo | Neustrezne prakse centrov za socialno delo | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A196 | čeprav jaz mislim, da je tudi možno, sigurno | Zavedanje ponovne travmatizacije | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A197 | Dobro je imeti znanje o tem | Pomembnost znanja o ponovni travmatizaciji | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| A198 | in to upoštevat. | Upoštevanje znanja o ponovni travmatizaciji | Upoštevanje znanja o ponovni travmatizaciji | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| B1 | Enkraten dogodek | Enkraten dogodek | Pojmovanje travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B2 | ponavljajoče se | Ponavljajoči dogodek | Pojmovanje travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B3 | ponavljajoče se nasilje doma | Ponavljajoče nasilje v domačem okolju | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B4 | če mame kdaj mislijo, da otroci niso bili neposredno izpostavljeni | Posredna izpostavljenost otroka nasilju | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B5 | tudi v teh primerih mi vidimo, da se velikokrat poznajo kakšne posledice. | Posledice neposredne izpostavljenosti nasilju | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B6 | še posebej, če so to recimo bili izpostavljeni dve, tri, štiri leta | Dolgotrajna izpostavljenost | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B7 | Potem pa so še posledice tega kar se vidi kadar so bili še neposredno izpostavljeni | Posledice neposredne izpostavljenosti nasilju | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B8 | so bili večji pa so recimo branili mame | Otrok ščitil mater | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B9 | so bili sami deležni neposrednega nasilja | Žrtve neposrednega nasilja | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B10 | teh groženj | Žrtve groženj | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B11 | ali pa so mogli bežati in tako. | Beg | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B12 | To je potem še dodatna travma | Dodatna travmatizacija | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B13 | da v bistvu so bili vsi žrtve že v tem, da so se morali prilagajati povzročitelju nasilja | Prilagajanje povzročitelju nasilja | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B14 | kdaj so smeli kdaj v kakšnem prostoru bivat | Omejevanje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B15 | kakšni so bili do mame | Odnos povzročitelja do matere | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B16 | kakšna je bila ta napetost | Napetost | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B17 | Tako, da ne glede na starost se vodi, da ta | Pretvorba dolgotrajnega stresa v travmo | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | dolg stres preide v travmo | | | | |
| B18 | ne glede na to, da imajo očete radi | Travma kljub ljubezni do očeta | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B19 | da bi vedela kaj je razvojna kompleksna travma, ne | Nepoznavanje razvojne kompleksne travme | Nepoznavanje razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B20 | Se pa vsekakor vidi, da vpliva na vsa področja. | Težave na vseh področjih otrokovega življenja | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojno kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B21 | pri nekaterih otrocih je to bolj izrazito | Izrazite težave | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B22 | pri nekaterih manj | Manj izrazite težave | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B23 | ampak se vidi, da ni res vezano na eno področje | Težave na vseh področjih otrokovega življenja | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B24 | ampak se res prepleta. | Težave na vseh področjih otrokovega življenja | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B25 | Pustimo težave, ki se tudi kasneje pojavljajo | Poznejši razvoj težav | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B26 | ampak so tudi kakšni razvojni zaostanki, ki so lahko s tem povezani. | Težave v razvoju | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B27 | Kot se vidi recimo pri tej vedenjski simptomatiki | Vedenjski simptomi | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B28 | da v bistvu nima nobenega občutka varnosti | Občutek ogroženosti | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvoja kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B29 | da na začetku ko pridejo ali so pretirano navezani na mami. | Pretirana navezanost na mami | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B30 | Ne glede na starost, bi mogli biti že dosti bolj avtonomni | Pomankanje avtonomnosti | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B31 | ampak plezajo po njej | Pretirana navezanost na mami | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B32 | je ne spustijo z oči | Pretirana navezanost na mami | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B33 | mama ne more priti h nam na razgovor niti pet minut sama. | Pretirana navezanost na mami | Posledice razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| B34 | No to potem počasi izpareva ko dobijo ta občutek varnosti. | Varnost | Naloge varnih hiš | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B35 | No potem so z njihove strani tudi bolj tako agresivni izpadi | Agresivno vedenje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B36 | ali pa je značilen en umik | Umik | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B37 | pretirana zadržanost | Zadržanost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B38 | strah. | Strah | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B39 | Na različne načine. | Različna simptomatika | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| B40 | Zakonodaja ni tako zelo slaba. | Dobra zakonodaja | Zadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| B41 | po eni strani postopki predolgi | Dolgotrajni postopki | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B42 | veliko je negotovosti | Negotovost postopkov | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B43 | vse vzame veliko časa. | Poraba časa | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B44 | Sicer to najbolj občutijo mame | Občutljivost | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B45 | in potem se to prenaša na otroke. | Prenos stiske na otroke | Odnos matere z otrokom | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B46 | včasih v kakšnih postopkih to pomaga, ker se mame v tem času malce bolj okrepijo | Prednost dolgih postopkov | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B47 | in potem vseeno drugače nastopajo na sodiščih. | Drugačen nastop mater na sodišču | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| B48 | Ko lahko mame zaznajo kaj si želijo | Zaznavanje lastnih želja | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B49 | na kakšen vzpostaviti življenje naprej | Vzpostavitev življenja | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B50 | kaj vse sploh ni bilo v redu | Zaznavanje neskladij | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B51 | tako, da je včasih dosti prehitro, da se pritiska na njih | Pritisk | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B52 | da recimo povedo kakšni naj bi bili stiki in se s tem teži. | Vsiljevanje stikov | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| B53 | Torej je včasih pozitivno, da se te postopki vlečejo | Dolgotrajni postopki | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B54 | včasih pa mora mama prehitro sprejemati kakšne odločitve. | Prehitro sprejemanje odločitev mater | | Sprejemanje odločitev | Zaščita otroka |
| B55 | Med tem pa je pri otrocih tako, da večinoma ni tako, da bi absolutno zavračali stike s povzročiteljem, očetom | Nezavračanje stikov z očetom | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| B56 | ampak včasih niti nimajo nobenega odnosa | Otroci brez odnosa z očetom | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| B57 | pa ga potem morajo navezati. | Navezovanje odnosa | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| B58 | Naj ne bi bilo nobenega panike, če bi se kakšen mesec kasneje začeli stiki | Neproblematičnost poznejših stikov | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| B59 | Je pa res, da je vedno mama bolj izpostavljena | Izpostavljenost matere | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B60 | in potem posredno otroci | Posredna izpostavljenost otroka | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B61 | ker recimo poslušajo ob predaji ali kakšne take stvari, ki niso za njihova ušesa. | Poslušanje neprimernih zadev ob predaji | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| B62 | Tako, da je včasih kar boljše, če so stiki kar pod nadzorom centra za socialno delo. | Stiki pod nadzorom centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B63 | Ne, na ta način ne kot ste rekli. | Nepoznavanje | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B64 | Ne na ta način ne poznam. | Nepoznavanje | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B65 | Mislim imamo nekaj znanja v zvezi s tem | Znanje | Poznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B66 | ampak prav iz tega koncepta ven pa ne. | Neznanje o konceptu | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B67 | Poznam koncept travme | Poznavanje koncepta travme | Poznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B68 | ampak kot ste vi rekli tega načina nisem spremljala | Nespremljanje pristopa | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B69 | da bi bilo na ta način implementirano prav s tem izrazom. | Neimplementiranost pristopa | Implementacija pristopa | Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B70 | Pod tem pojmom konkretno ne. | Nepoznavanje | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B71 | Na ta način ja. | Delovanje po načelih pristopa | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B72 | če bi se to na ta način poskušalo implementirat bi bilo treba to strokovno izrazoslovje pregledati | Potreben pregled strokovnega izrazoslovja pri implementaciji pristopa | Strokovno izrazoslovje | Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B73 | ne sme biti preveč tako psihološko, terapevtsko naravnano. | Neustreznost psihološko terapevtskega izrazoslovja | Strokovno izrazoslovje | Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B74 | Te osnovni principi dela so podobni | Podobnost delovnih principov | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | utemeljen pristop |
| B75 | in jih nekako poskušamo na vsak način zasledovati | Sledenje principom dela | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B76 | v smislu, da se prepozna stiske otroka | Prepoznavanje otrokove stiske | Zaznavanje travme pri otroku | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| B77 | in da se nekako vidi, da mu mi zagotovimo en varen prostor | Varnost | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B78 | kjer se bo počasi nekako njegovo življenje normaliziralo. | Normalizacija življenja | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B79 | Tako, da mi vse to upoštevamo | Upoštevanje principov pristopa | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| B80 | nikoli ne silimo v nekakšne aktivnosti | Nesiljenje v aktivnosti | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B81 | niti ne v to, da bi kakšne zadeve razlagali. | Nesiljenje v razlago | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B82 | Res pazimo, če otrok sam začne govoriti seveda | Pozornost na pripravljenost otroka na izražanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B83 | drugače pa je res bolj usmerjeno v to, da se iščejo njegove močne točke | Iskanje močnih točk otroka | Podpora | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B84 | in da se vključi v vrtec | Vključitev v vrtec | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B85 | šolo | Vključitev v šolo | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B86 | skupino | Vključitev v skupino | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B87 | da se te podporne mreže čim bolj razpre. | Širjenje podpornih mrež | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B88 | Mi poskušamo pri tem predvsem krepit mame | Krepitev mater | Podpora mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B89 | ker dostikrat ne zmorejo | Nezmogljivost | Občutenja mater | Podpora in pomoč mater | Metode podpore in pomoči |
| B90 | in potrebujejo one veliko podpore | Podpora mater | Podpora mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B91 | da so lahko sploh podpora za otroke. | Matere podpora otrokom | Odnos matere z otrokom | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B92 | Delamo tudi z otroki | Delo z otroki | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B93 | ampak pa smo še bolj usmerjeni v to, da krepimo mame | Krepitev mater | Podpora mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B94 | da so one lahko podpora otrokom. | Matere podpora otrokom | Odnos matere z otrokom | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B95 | Če pa se oceni, da rabijo še kakšno dodatno strokovno pomoč | Ocena potreb po dodatni strokovni pomoči | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B96 | jih pa potem vedno usmerimo nekam. | Usmeritev | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B97 | Zelo odvisno je od starosti. | Delo odvisno od starosti otroka | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B98 | Veliko je preko igre | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| B99 | in preko teh vsakdanjih aktivnosti | Vsakdanje aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B100 | od skrbi zase | Skrb zase | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B101 | pospravljanja igrač | Pospravljanje igrač | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B102 | Torej je to vsakodnevno življenje | Vsakodnevne aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B103 | Potem pa so še kakšne knjigice na določene tematike čustev | Knjige na tematiko čustev | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| B104 | ali izgub karkoli že. | Knjige na tematiko izgube | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| B105 | Potem so te razne terapevtske karte | Terapevtske karte | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| B106 | Ali pa preko iger | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B107 | družabnih iger. | Družabne igre | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| B109 | Včasih smo imeli lutke. | Lutke | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| B110 | Potem imamo stalno pomoč prostovoljca | Stalna pomoč prostovoljca | Prostovoljstvo | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B111 | Ki v okviru tega društva izvaja terapijo s pomočjo psa. | Terapija s psom | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpre in pomoči |
| B112 | Na različne načine | Aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B113 | z najstniki pa je bolj kakšen pogovor | Pogovor z najstniki | Pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B114 | včasih kakšno risanje | Risanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| B115 | ali pa se nekam gre | Zunanje aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B116 | na kakšne sprehode | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B117 | Včasih smo imeli kakšne skupinice | Skupine | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B118 | včasih pa je bolje delati individualno. | Prednost individualnega dela | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B119 | Igro zelo veliko uporabljamo. | Pogosta uporaba igre | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| B120 | Gledališče in vloge manj | Manj pogosta uporaba gledališča in vlog | | Gledališče in igranje vlog | Metode podpore in pomoči |
| B121 | ker imamo zelo različne starosti. | Različne starosti otrok | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B122 | Mogoče bi se dalo kombinirati | Različne starosti otrok | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B123 | Tako, da vedno preko igre | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| B124 | in ustvarjalnih aktivnosti | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| B125 | razen s kakšnimi najstniki, ki radi debatirajo | Debata z najstniki | Pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B126 | in z njimi so prav pogovori | Pogovor z najstniki | Pogovor | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B127 | Torej je vedno prek kakšnih aktivnosti. | Aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| B128 | Mi imamo v zadnjih letih mal povečano varnostno problematiko | Povečana problematika varnosti | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B129 | ker dobimo več kot v prejšnjih letih kakšna obvestila, da so nekatere mame dodatno ogrožene | Obvestila o dodatni ogroženosti mater | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B130 | in potem moramo povečati zaščitne ukrepe | Potreba po povečanju zaščitnih ukrepov | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B131 | kar pomeni, da morata ostati mama in otrok v hiši. | Oteženo gibanje matere in otroka | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B132 | Ne smejo v trgovino | Neobiskovanje trgovin | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B133 | vrtec | Neobiskovanje vrtca | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B134 | ali šolo. | Neobiskovanje šole | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B135 | Takrat jaz menim, da se vsekakor ponovi pri otrocih to na nek način. | Pojav ponovne travmatizacije | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B136 | Če so majhni ne razumejo | Nerazumevanje mlajših otrok | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B137 | če so večji nekaj po svoje razumejo | Lastna interpretacija starejših otrok | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B138 | in potem jim poskušaš nekako pojasnit, kar je zelo težko. | Pojasnjevanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatozacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B139 | Vidno je, da so dostikrat razdvojeni. | Razdvojenost otroka | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B140 | Po eni strani imajo radi očeta | Ljubezen do očeta | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| B141 | po drugi strani pa se ga bojijo | Strah pred očetom | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B142 | ali je nepredvidljiv | Nepredvidljivost očeta | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B143 | jih razočara | Razočaranost nad očetom | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B144 | Tako, da že preden se na novo vzpostavi ta sistem stikov so zmeraj pod pritiskom | Pritisk ponovnega vzpostavljanja stikov | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B145 | v tem prehodnem obdobju. | Pritisk v prehodnem obdobju | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B146 | Jaz ne bi rekla, da je to zaradi tega, ker so v varni hiši | Ponovna travmatizacija neodvisno od varnih hiš | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B147 | ker mislim, da jim je to vseeno eno varno okolje | Varno okolje | Načini preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B148 | in jim nudi eno zaščito | Zaščita | Načini preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B149 | ne glede na to, da se med seboj pogovarjajo. | Medsebojni pogovor otrok | Načini preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B150 | Ampak mi vidimo, da se otroci dostikrat manj kot mame. | Pomankanje pogovora med otroki | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatozacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B151 | Mame včasih to zelo veliko debatirajo | Medsebojno debatiranje | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B152 | in delijo svoje zgodbe. | Medsebojna delitev zgodb | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B153 | Otroci pa ne | Ne pogovarjanje otrok v varni hiši | Načini soočanja otrok s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B154 | otroci gredo naprej s svojim življenjem | Nadaljevanje življenja | Načini soočanja otrok s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B155 | se igrajo | Igranje | Načini soočanja otrok s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B156 | in so si prej podporni | Medsebojno podpiranje | Načini soočanja otrok s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B157 | no se tudi skregajo | Medsebojno kreganje | Načini soočanja otrok s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| B158 | Ampak te zunanje okoliščine dosti vplivajo na to, da še naprej živijo v eni negotovosti | Vpliv zunanjih okoliščin na negotovost | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme |
| B159 | in da jih to ne bom rekla retravmatizira | Vpliv zunanjih okoliščin na retravmatizacijo | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B160 | ampak jim pa ne pomaga, da gredo naprej. | Vpliv zunanjih okoliščin na nadaljevanje življenja | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B161 | Ja, včasih jih potolažiš | Tolažba | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B162 | jim še kaj pojasniš | Pojasnjevanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B163 | včasih tudi skupaj z mamo. | Pojasnjevanje skupaj z materjo | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B164 | Ker ti nisi tako čustveno obremenjen | Čustvena neobremenjenost | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B165 | vseeno si ena taka oseba ob kateri se počutijo varne | Strokovna delavka kot varna oseba | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B166 | In sprejete, ni pa to mama. | Sprejetost | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B167 | V bistvu je en to tak varovalni dejavnik | Varovalni dejavnik | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B168 | da ima otrok eno osebo, ki je nekako stalna | Otrokom stalna oseba | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B169 | ki ji lahko do neke mere zaupa | Zaupnost | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B170 | in ni tako čustveno vpletena | Čustvena nevpletenost | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B171 | in si jim na voljo. | Dostopnost | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B172 | kdaj ko imajo stike po telefonu z očeti jim je določen, da so lahko pod nadzorom nas strokovnih delavk | Nadzor med stiki | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B173 | in se tudi vidi, da jim je to v pomoč. | Pomoč | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B174 | Prvič ni te vznemirjenosti s strani mame | Nevznemirjenost | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B175 | pa jih lahko spodbujaš | Spodbuda | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B177 | jim daš dovoljenje, da imajo lahko radi očeta. | Dovoljenje čutenja ljubezni do očeta | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B178 | Je druga vloga kot vloga mame | Razlika med vlogo strokovne delavke in matere | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B179 | in je v vsakem primeru podporna | Podpora | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B180 | in zaščitna | Zaščita | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B181 | pa tudi ko govorimo o mejah mi opažamo, da potem mame včasih tudi iz občutka, da jih niso prej znale zaščititi | Občutek nesposobnosti zaščititi otroka | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B182 | imajo občutek krivde | Občutek krivde | Občutenja meter | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B183 | in bi vse dovolile | Dopuščanje vsega otrokom | Odnos matere z otrokom | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B184 | nimajo nobenih meja, ki bi jih postavljale | Ne postavljanje meja otrokom | Odnos matere z otrokom | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B185 | S temi varnimi mejami | Postavljanje varnih meja | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B186 | smo v bistvu mi ena taka oporna točka in za otroke | Oporna točka otrokom | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B187 | in za mame. | Oporna točka materam | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B188 | in se jih spodbuja | Spodbuda | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B189 | se jih pohvali | Pohvala | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B190 | Jaz bom rekla predvsem to kar se krepi mame, da je glavni ne vem kako bi rekla, glavna dobrobit | Krepitev mater | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| B191 | zato, ker tudi same ženske povedo, da tukaj prvič sploh vidijo, da niso bile edine | Zavedanje, da niso same | Zavedanja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B192 | da se to ni samo njim dogajalo | Zavedanje, da niso same | Zavedanja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B193 | da niso bile one krive | Zavedanje, da niso krive | Zavedanja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B194 | da niso one slabe | Zavedanje, da niso slabe | Zavedanja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B195 | da znajo več | Zavedanje lastnega znanja | Zavedanja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B196 | kot jim je partner sporočal, da so nesposobne. | Sporočanje nesposobnosti partnerkam | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| B197 | In ko one to zaupanje malo dobijo nazaj potem mislim, da so lahko mame otrokom. | Pridobitev zaupanja | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B200 | Otroci pa tako, da če jim je nekdo tam sporočal, da je slab | Sporočanje slabosti otrokom | vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| B201 | potem tudi tukaj počasi spoznavajo, da znajo | Spoznanje lastnega znanja | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B202 | da so dobri | Spoznanje lastne dobrote | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B203 | da imajo dobre lastnosti | Spoznanje lastnih dobrih lastnosti | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B204 | da imamo vsi dobre in slabše dneve | Zavedanje dobrih in slabših dni | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B205 | dobre in slabše lastnosti | Spoznanje lastnih dobrih in slabših lastnosti | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B206 | in da je to nekaj življenjskega | Zavedanje življenskosti različnih lastnosti | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| B207 | Tako, da se mi zdi, da lahko zelo veliko dobijo v eni taki skupnosti. | Pridobitve iz skupnosti | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B208 | Je včasih intenzivno | Intenzivnost | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B209 | ker so konflikti | Konflikti | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B210 | ampak je tudi to ena taka šola | Vir znanja | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B211 | da se vsak v bistvu uči izrazit | Vir znanja o izražanju | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B212 | povedat na ustrezen način | Vir znanja o ustreznem izražanju | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B213 | podeliti in tako. | Vir znanja o izražanju | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| B214 | veliko mam čez vse te postopke in čez vse te reči ne bi mogle brez ene konstantne podpore | Podpora mater | Podpora mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B215 | moraš imeti dobro socialno mrežo | Pomen socialne mreže | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B216 | biti vključen v kakšno svetovalnico | Vključitev v svetovalnico | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B217 | se mi zdi, da za te, ki pa nimajo vsega tega, ker dostikrat žrtve nasilja nimajo te podporne mreže | Odsotnost podporne mreže | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| B218 | je ključno, da sploh zmorejo te prve trenutke, da so tko nekje. | Pomen bivanja v varni hiši | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| C1 | Travma lahko nastane iz različnih dogodkov. | Različni dogodki | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C2 | Lahko je to prometna nesreča | Prometna nesreča | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C3 | lahko je neka nesreča naravna | Naravna nesreča | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C4 | potem da človek doživlja travmo je lahko tudi nasilje | Nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C5 | Lahko je spolna zloraba | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C6 | lahko je čustvena zloraba | Čustvena zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C7 | Ogromno je teh dejavnikov v katerih lahko človek doživi travmo | Različni dogodki | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C8 | in imajo te travme zelo podoben učinek na človeško telo | Učinki travme na človeško telo | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C9 | na celovitost človeka | Učinki travme na celovitost človeka | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C10 | tako, da to je res res širok spekter, kjer lahko človek vse doživi travmo | Različni dogodki | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C11 | Recimo tudi ljudje, ki prihajajo iz vojnih območij | Vojna območja | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C12 | ki so recimo lačni | Sestradanost | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C13 | sestradani | Sestradanost | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C14 | no tega pri nas ni, smo pa že kdaj imeli kako osebo, ki je prišla iz vojnega območja | Vojna območja | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C15 | in je tudi s seboj nosila to travmatično izkušnjo vojne. | Izkušnja vojne | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C16 | no večinoma pa imamo takšne osebe pri nas, ki doživljajo travmo zaradi nasilja | Nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje tra |
| C17 | vse oblike nasilja, ki ga poznamo. | Nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C18 | To je se pravi fizično nasilje | Fizično nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C19 | spolno nasilje | Spolno nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C20 | ekonomsko nasilje | Ekonomsko nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C21 | zanemarjanje | Zanemarjanje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C22 | to psihično nasilje | Psihično nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C23 | tako, da na vseh teh področjih lahko človek doživlja travmo. | Različni dogodki | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C24 | Odvisno koliko je to intenzivno | Intenzivnost dogodka | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C25 | tudi odvisno od same osebe, ki to doživlja | Individualna perspektiva travme | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C26 | in nekateri ljudje smo bolj zaznavni | Večja zaznavnost posameznika | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C27 | nekateri so manj zaznavni. | Manjša zaznavnost posameznika | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C28 | Tako, da različno doživljamo stvari | Različna doživljanja | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C29 | Lahko eden isti dogodek doživi popolnoma drugače kot pa neka druga oseba, ki doživi to zelo stresno, travmatično. | Razlike v doživljanju istega dogodka | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C30 | Ne, tega pojma mi ne uporabljamo. | Neuporaba | Nepoznavanje razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| C31 | Mi nismo terapevti, mi smo socialne delavke. | Neuporaba pojma, zaradi vloge socialne delavke | Nepoznavanje razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| C32 | Kot se srečujemo s stvarmi, od primera do primera | Individualnost vsakega primera | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| C33 | in potem na podlagi tega rešujemo sproti | Sprotno reševanje | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| C34 | se učimo | Sprotno učenje | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| C35 | spoznavamo. | Sprotno spoznavanje | Raven dela z otroki | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| C36 | edino nas pa kaj preseneti, vedno je še kaj novega. | Novosti pri delu | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| C37 | Prav to pa, tega pa nismo uporabljali. | Neuporaba | Nepoznavanje razvojne kompleksne travme | Razvojna kompleksna travma pri otroku | Razumevanje travme |
| C38 | Ja to je lahko zelo različno. | Različna simptomatika | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C39 | Otroci so prestrašeni | Strah | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C40 | lahko so zelo nemirni | Nemir | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C41 | kar se izraža v njihovem vedenju | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C42 | lahko tudi delujejo agresivno | Agresivno vedenje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C43 | nimajo neke koncetracije | Pomankanje koncentracije | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C44 | nimajo nekega miru v sebi | Nemir | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C45 | lahko tudi lulajo v posteljo ko so že recimo take starosti ko naj ne bi. | Mokrenje postelje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C46 | To nočno lulanje, bom kar tako rekla je posledica tega travmatičnega dogodka. | Mokrenje postelje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C47 | Lahko to izražajo tudi preko kakih risbic, ko kaj narišejo. | Risanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| C48 | Se spomnim ene deklice, ki je v sumu spolne zlorabe, dejansko je bila spolna zloraba | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C49 | ker je oče v prisotnosti deklice gledal pornografske filme | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C50 | in je potem od nje zahteval, da dela določene stvari, da mu da na penis ljubčeka | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C51 | Ona je to izražala, nismo se z njo nič o tem pogovarjali | Neverbalno izražanje izkušnje spolne zlorabe | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C52 | to nam je mama povedala. | materina verbalizacija spolne zlorabe otroka | Odnos matere z otrokom | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C53 | Ona je o tem risala neke kače. | Ponazoritev spolne zlorabe z risanjem | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Metode podpore in pomoči |
| C54 | Ona je kače risala, take čez velik list kače | Ponazoritev spolne zlorabe z risanjem | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Metode podpore in pomoči |
| C55 | in to nam je tudi recimo spregovorilo ja deklica je pod to travmo in tukaj se | Zaznavanje spolne zlorabe preko risb otroka | Zaznavanje travme pri otroku | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | je dejansko zgodila spolna zloraba. | | | | |
| C56 | Tudi, če recimo ne pride do tega spolnega, direktnega prodrtja v telo so pa tudi te spolne zlorabe. Tako, da je to spolna zloraba. | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C57 | Gledanje pornografskih filmov | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C58 | in tudi, da mora početi kakšne stvari, jih boža in takšne stvari. | Spolna zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C59 | Da jih vključujemo. | Vključevanje | Krepitev socialne mreže | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C60 | S tem, da mi nismo terapevtke. | Ne terapevtsko delo | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C61 | Mi delamo tisto kar vidimo, da bo otroka razbremenilo | Razbremenjevanje otroka | Aktivnosti a | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C62 | ga sprostilo. | Sproščanje otroka | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C63 | So tudi lutke | Lutke | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C64 | imamo različne živalice, ki jih lahko damo na roko | Živali | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C65 | te lutke. | Lutke | Vrste igrač | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C66 | Recimo se včasih tudi preko tega igramo, zdaj kar ven pride, pride. | Izražanje skozi igro z lutkami | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C67 | Včasih je to kaka taka igra | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C68 | včasih pa tudi kaj ven pride | Izražanje skozi igro | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C69 | da otroci začnejo kaj govoriti skozi to | Izražanje skozi igro | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C70 | pripovedovati njihove stiske | Pripovedovanje stiske skozi igro | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C71 | risanje | Risanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| C72 | glasba | Glasba | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C73 | ples | Ples | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C74 | No otroci uživajo | Uživanje otroka v stiku z odraslo osebo | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C75 | da se nekdo od odraslih sproščeno na ta način z njimi ukvarja. | Ukvarjanje odraslega z otrokom | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomočim |
| C76 | Omenila bi tudi zdaj ko so še te telefoni | Uporaba telefona | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomočim |
| C77 | pa razne risanke na razpolago. | Risanke | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomočim |
| C78 | Včasih si pa tudi pogledamo kakšno risanko | Risanke | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomočim |
| C79 | pojemo. | Petje | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C80 | To imajo otroci strašno radi | Uživanje otrok v umetnosti | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C81 | In to na njih deluje razbremenilno. | Razbremenilni učinek umetnosti | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C82 | Včasih pogledamo tudi recimo, smo z dvema fantoma, dvojčkoma raziskovali snežinke. | Raziskovanje snežink | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C83 | Kakšne snežinke so in smo opazovali te kristale, takšne različne stvari. | Raziskovanje snežink | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C84 | Takšno občudovanje recimo snežink, to je bila recimo ena takšna posebna izkušnja, ker so otroci potem navdušeni ko vidijo kako to v resnici izgleda. | Navdušenje otrok ob občudovanju snežink | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C85 | Recimo takšne stvari, da se jim približaš na ta način | Približevanje otroku | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C86 | da oni začutijo varnost | Čutenje varnosti | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C87 | toplino | Toplina | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C88 | sprejetost. | Sprejetost | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| C89 | Recimo onadva sta želela gledati super junake | Gledanje super junakov | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C90 | Pa te razne boje. | Gledanje bojev | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C91 | ker sta le fanta in sta bila tako borbeno naravnana | Borbena naravnanost fantov | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C92 | in se je tukaj videlo, da skozi to izražata to stisko, ki sta jo doživljala ob očetu | Izražanje stiske skozi borbenost | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C93 | in sta želela preko super junakov dobiti so super moč. | Uporaba super junaških likov pri zaščiti pred očetom | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C94 | Oče pa zdaj njiju ne more, ker bosta onadva imela posebne moči | Uporaba super junaških likov pri zaščiti pred očetom | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C95 | in bosta na ta način obranila. | Uporaba super junaških likov pri zaščiti pred očetom | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C96 | Ja, so pomembne v smislu fizičnega umika | Fizični umik | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C97 | in varnosti, ki jo varna hiša nudi. | Varnost | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C98 | Tukaj je varna hiša zelo pomembna. | Pomen varne hiše pri nudenju varnosti | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C99 | Zdaj sama zakonodaja pa ni tako dobra kot bi si mi želeli. | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| C100 | ima pomanjkljivosti | Pomanjkljivosti | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| C101 | Recimo ko pridejo stvari na sodišče se tukaj v resnici ne gleda na otrokovo korist. | Neupoštevanje otrokove koristi na sodišču | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C102 | Ko mama pridobi prepoved približevanja in je oče nasilen do mame, čeprav mogoče ni tako | Stiki z očetom kljub izpostavljenosti otroka nasilju | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | direktno nasilen do otroka, ampak otrok to nasilje opazuje in potem on ima kljub temu, da mu je bila do otroka očetu izročena prepoved približevanja, stike. | | | | |
| C103 | Ampak v času stikov pa prepoved ne velja. | Izvajanje stikov kljub prepovedi o približevanju | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C104 | Smo imeli tudi izkušnjo, da so bili stiki popolnoma prepovedani, samo takih primerov je dosti manj. | Redka popolna prepoved stikov | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C105 | Lahko pa, da je tudi že bil nasilen do otroka pa vseeno ima stik, ker je to njegova pravica. | Izvajanje stikov kljub izpostavljenosti nasilju | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C106 | Ne tukaj otroci niso dovolj zaščiteni | Nezaščitenost otrok | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C107 | druge države se za glavo držijo kaj se to v Sloveniji dogaja, da imamo mi na ta način rešeno zadevo. | Neustreznost praks v primerjavi z drugimi državami | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C108 | če je nekdo bil izpostavljen nekemu hudemu nasilju | Nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C109 | pa tudi, če ni sam doživljal | Posredna izpostavljenost otroka nasilju | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C110 | je pa doživljal nasilje ko je gledal kako mama trpi | Pričanje nasilju nad materjo | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C111 | in se je sam otrok spraševal velikokrat ali sem jaz kriv, da je ati tak | Občutek lastne krivde za očetovo početje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C112 | jaz bi moral biti drugačen, če bi jaz bil drugačen se to ne bi dogajalo. | Občutek lastne krivde za očetovo početje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C113 | Recimo tukaj se ne gleda dovolj na otroke | Neupoštevanje otrokove koristi | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C114 | in mislim, da tukaj otroci niso dovolj | Nezaščitenost otroka | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | zaščiteni v teh primerih. | | | | |
| C115 | ker tudi ne upajo vsega povedat | Neverbalnost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| C116 | ker jih je sram | Sram | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| C117 | ker ne upajo se zamerit. | Strah pred zamero | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| C118 | Recimo otroci si želijo imeti oba starša | Želja otroka po stikih z obema staršema | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Razumevanje travme |
| C119 | in ne želijo starše razočarati | Strah pred razočaranostjo staršev | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| C120 | ker bodo oni potem imeli občutek, da so oni nekaj narobe naredili. | Občutek lastne krivde | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| C121 | ko ta ženska, ki doživlja nasilje in ima otroke odide stran, dejansko ta otrok doživlja nasilje. | Pričanje nasilju nad materjo | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C122 | Tudi, če ni neposredno na njega | Posredna izpostavljenost otroka nasilju | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C123 | gleda kako se oče na mamo dere | Pričanje psihičnem nasilju na materjo | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C124 | in jo tepe | Pričanje nasilju nad materjo | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C125 | ali pa jo ponižuje | Pričanje psihičnem nasilju nad materjo | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| C126 | se uporablja za izraz odtujenosti otroka, ki se ga na sodišču zelo uporablja še vedno | Uporaba pojma odtujenosti na sodišču | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C127 | čeprav ni bilo dokazano sploh, da to obstaja | Nedokazanost obstoja odtujenosti | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C128 | in tukaj pravo in to kar se v resnici z ljudmi dogaja velikokrat ne gre skupaj. | Neujemanje zakonodaje in prakse | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C129 | Ker se gleda samo zakon | Osredotočenost na zakon | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C130 | zakon je takšen, treba se je tega držat. | Osredotočenost na zakon | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C131 | Sodniki se včasih bojijo, da bodo neuspešni | Strah sodnikov pred neuspešnostjo | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C132 | pa da bodo kakšni primeri, da bodo ocenjeni za slabo | Strah sodnikov pred slabo oceno | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C133 | Saj razumem, morajo se držati zakona, ker drugače ne morejo odločat | Osredotočenost sodnikov na zakone | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C134 | po drugi strani pa je to togo. | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| C135 | Ni življenjsko, ni življenjsko. | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| C136 | No vse to delamo | Delovanje po načelih pristopa | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C137 | to vse delamo kar ste našteli | Delovanje po načelih pristopa | Uporaba načel pristopa pri delu | Poznavanje principov in načel pristopa | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C138 | s tem, da se ta izraz ni uporabljal | Neuporaba izraza | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C139 | Izobraževanja imamo pa ja, imamo izobraževanja | Omogočena izobraževanja | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C140 | Smo imeli že v preteklosti izobraževanja glede travme nad otroki. | Tematika travme | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C141 | Zdaj v zadnjem času ja saj težko je dobiti predavatelje. | Trenutno pomankanje predavateljev | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C142 | Včasih pa so cene tako visoke | Previsoke cene izobraževanj | Financiranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C143 | da si mi tega ne moremo privoščiti. | Previsoke cene izobraževanj | Financiranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C144 | Imajo eni predavatelji takšne cene, da rečemo, da žal to pa ne bo šlo. | Previsoke cene izobraževanj | Financiranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C145 | So pa eni pripravljeni | Spuščanje cen izobraževanj | Financiranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | spustiti ceno, ker vedo kakšno delo opravljamo in so rekli, no pa za vas pa mogoče spustimo ceno in jo tudi spustijo. | | | | travme utemeljen pristop |
| C146 | Ja tako, da so. | Omogočena izobraževanja | Financiranje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C147 | Recimo ko smo zdaj nazadnje imeli lani oktobra izobraževanje, mi smo ga organizirali. | Samostojno organizirano izobraževanje | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C148 | Ja saj se to noter vse vključuje na nek način | Vključevanje načel pristopa v izobraževanja | Vsebina izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C149 | velikokrat je ta travma | Tematika travme | Vsebina izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C150 | kako prepoznati travmo | Načini prepoznavanja travme | Vsebina izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C151 | kako si pomagati | Načini pomoči | Vsebina izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C152 | različne tehnike, kako obvladovati to zadevo. | Tehnike obvladovanja | Vsebina izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C153 | Je pa res, da če so pa neke hude travme mi ne odpiramo tega. | Ne obravnavanje travme pri otroku s strani strokovnih delavk | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| C154 | Pošljemo ali otroka ali žensko na neko strokovno ali drugačno obravnavo | Usmeritev otroka in ženske na strokovno obravnavo | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C155 | na terapevtsko obravnavo, ker to morajo terapevti narediti. | Usmeritev na terapevtsko obravnavo | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C156 | To so takšne globoke stvari, je | Pomen ustrezne strokovne obravnave | Umerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | treba znati z njimi ravnati. | | | | |
| C157 | No ko smo imeli albanskega dečka se je točno videlo pri njemu ta druga kultura, bil je tak zelo dominanten do žensk. | Kulturne razlike v odnosu do žensk | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C158 | V začetku je bil zelo agresiven | Agresivno vedenje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C159 | če ni bilo po njegovo se je začel metat | Metanje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C160 | brcat | Brcanje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C161 | nas napadat | Napadanje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C162 | potem s časoma pa se je fant umiril | Umiritev | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C163 | kljub temu še vedno on mamo zelo kontroliral. | Otrokovo nadzorovanje matere | Odnos matere in otroka | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C164 | On je bil zelo tak šefovski do nje. | Otrokovo nadzorovanje matere | Odnos matere in otroka | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C165 | To se vidi pri teh različnih kulturah ko so to gledali očete kako se oni obnašajo. | Kulturne razlike v odnosu do žensk | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| C166 | Sploh albanske ženske so tukaj zelo v neprijetnem položaju | Neprijeten položaj žensk iz Albanije | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C167 | druga kultura | Neprijeten položaj žensk drugih kultur | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C168 | vera druga | Neprijeten položaj žensk druge vere | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C169 | V teh naših primerih je sužnja | Podrejenost ženske moškemu | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C170 | Mora delati stvari tako kot si jih oni zamislijo | Podrejenost ženske moškemu | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C171 | Se pogovarjamo o tem | Pogovarjanje o ponovni travmatizaciji | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacij | Preprečevanje travme |
| C172 | sta izrazito odklanjala stik z očetom | Zavračanje stikov z očetom | Stiki | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C173 | je sodišče določilo, da se izvršujejo stiki | Odločba sodišča o enotedenskih stikih z očetom | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | enkrat na teden z očetom | | | in strokovnjakov | |
| C174 | otroka sta vpila | Vpitje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C175 | se drla | Dretje | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| C176 | nočeta iti k očetu | Zavračanje stikov z očetom | Stiki | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C177 | Mami je potem bila kriva | Nalaganje krivde na mater | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C178 | kriva, da ju ne pripravi pravilno pa to ni res | Krivda, da otroke ne pripravi na stike | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C179 | Ta dva otroka sta bila totalno travmatizirana s tem ko sta mogla na stik | Travmatizacija otroka s stiki | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| C180 | ker je sodišče to zahtevalo. | Zahteve sodišča po stikih | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C181 | Zdaj pa če ona ne bi peljala otroka na stik bi ona plačala kazen. | Kazen v primeru, da onemogoča stike | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| C182 | V takih primerih so otroci dodatno travmatizirani. | Dodatna travmatizacija s stiki | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| C183 | Nismo vedeli kaj naj naredimo | Negotovost | | Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči | Metode podpore in pomoči |
| C184 | mi smo uporabili vse načine | Izraba vseh virov | | Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči | Metode podpore in pomoči |
| C185 | pritožbe | Pritožbe | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C186 | hitro aktivirali odvetnico | Hitra aktivacija odvetnice | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C187 | Odvetnica je bila res hitra | Hitrost | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C188 | odzivna | Odzivnost | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | in strokovnjakov | |
| C189 | Me kot strokovne delavke zraven doživljamo stisko ko vidimo kaj se z otrokom dogaja. | Doživljanje stiske ob pričanju dogajanj z otrokom | | Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči | Metode podpore in pomoči |
| C190 | Tako, da je v primeru dodatna travmatizacija | Zavedanje dodatne travmatizacije | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varni hiši | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| C196 | in se ni prisluhnilo otrokom | Neupoštevanje otrok | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C197 | govori se, da so otroci najpomembnejši, da jih je potrebno zaščititi | Navidezno poudarjanje zaščite otroka | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C198 | a potem ko pride do tega pa niso zaščiteni | Nezaščitenost otroka | Neustrezna zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| C199 | in majo narediti to kar reče sodišče. | Zahteve sodišča | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C200 | Ja to se opozarja center | Opozarjanje centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C201 | poročila kaj se dogaja | Poročila za center za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C202 | v kakšnih stiskah otrok je. | Poročanje centru za socialno delo o stiskah otroka | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C203 | Recimo tu tudi veliko vlogao igra center. | Pomembna vloga centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C204 | Zdaj če center prepozna otrokovo stisko. | Prepoznavanje otrokove stiske | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C205 | sta otroka tako silovito odreagirala na očeta ko sta ga videla | Silovita reakcija na očeta | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C206 | da je rekel center, da nikakor ne smejo otroci več imeti stika z očetom | Prepoved stikov z očetom | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C207 | in so to tudi napisali mnenje | Mnenje centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | in strokovnjakov | |
| C208 | in ta dva dečka dejansko nista imela stika. | Prepoved stikov z očetom | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C209 | je bil en drug center in je čisto drugače ravnal. | Razlike med ravnanji centrov za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C210 | In ta človek je bil nek vpliven človek | Vpliv | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C211 | je imel neko moč | Moč | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C212 | in denar | Finančna moč | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C213 | in vpliv | Vpliv | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C214 | in je pričakoval od centra, da se bo center podredil njegovim tem družbenim merilom | Pričakovanje podrejenosti centra za socialno delo lastnim družbenim merilom | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C215 | oziroma njegovem statusu | Pričakovanje podrejenosti centra za socialno delo statusu | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| C216 | poročila | Poročila | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| C217 | natančno napisati kaj se z otrokom dogaja | Natančen opis dogajanja | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| C218 | res čim bolj podrobno opisat to | Natančen opis dogajanja | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| C219 | včasih tudi mogoče posnet kaj pa kak posnetek predložit, kakšna je reakcija otroka ob tem | Predložitev posnetka otrokovega odziva | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| C220 | Mi smo potem obravnavale to tudi na superviziji kaj se da narediti | Obravnava primerov na superviziji | | Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči | Metode podpore in pomoči |
| C221 | razbremenjevale sodelavke svojo stisko. | Razbremenjevanje stisk sodelavk | | Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči | Metode podpore in pomoči |
| C222 | opozarjat | Opozarjanje | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C223 | pisat | Opozarjanje | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| C224 | pošiljat | Opozarjanje | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| C225 | Pa ne samo na center | Pošiljanje obvestil centru za socialno delo | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C226 | na sodišče | Pošiljanje obvestil sodišču | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C227 | odvetnici. | Pošiljanje obvestil odvetnici | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C228 | poročilo, ki ga moramo mi na center poslati | Poročila za center za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C229 | ga pošljemo pa hkrati tudi odvetnici | Poročila za odvetnico | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C230 | ker včasih potem center samo en stavek ali dva napiše tistega kar smo mi poslali | Krajšanje poročila strokovnih delavk s strani centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C231 | zato je zelo pomembno, da se to pošlje odvetniku. | Poročila za odvetnico | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C232 | Najboljše odvetniku, ki zastopa. | Zastopanje | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C233 | Ponavadi imamo mi odvetnice, ki zastopajo to osebo, da ima ona to potem, da lahko s tem rokuje, s podatki. | Zastopanje | Odvetnica | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| C234 | Mi ne delamo z njimi terapevtsko. | Ne terapevtsko delo | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C235 | Se pa z njimi, kot sem prej rekla pojemo | Petje | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C236 | plešemo | Ples | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| C237 | pogovarjamo | Pogovarjanje | Pogovor | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C238 | rišemo. | Risanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| C239 | Odvisno koliko so stari, a so mali ali so malo večji. | Delo odvisno od starosti otroka | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C240 | Gremo na sprehod. | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C241 | Ona pa se je bolj odprla v tem, da smo šle na sprehod. | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C242 | Pa smo hodile | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C243 | pa smo se kaj pogovarjale | Pogovarjanje | Pogovor | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C244 | potem pa kaj iz tega spontanega sprehoda je prišlo ven | Sprehod | Aktivnosti | Načini ela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C245 | da se je lahko zaupala | Zaupanje | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C246 | da je kaj povedala. | Zaupanje | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C247 | Ja to je res. Mi tudi imamo. | Prostovoljke v varni hiši | Prostovoljstvo | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C248 | A je kje na poti do kakšne stavbe ali na sprehodu. | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C249 | Nam je dal ta predlog supervizor. | Pomoč supervizorja | | Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči | Metode podpore in pomoči |
| C250 | Je rekel, da včasih se boste več zmenili, če boste šli kam hodit | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C251 | Sproščeno vzdušje. | Sproščeno vzdušje | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C252 | Pojdite hodit in potem tam, če se bo kaj odprlo se bo odprlo. | Odpiranje med sprehodom | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C253 | Med delom | Delo | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C254 | ali pa da nekaj počnete skupaj | Skupinske aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C255 | Ne zdaj se bomo usedli za mizo in se bomo pogovarjali, pozabite na to. | Neformalne aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C256 | Ja da se nekaj počne | Delo | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| C257 | ali se nekaj dela | Delo | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C258 | ali se hodi | Sprehod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C259 | ali se nekaj dogaja | Aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C260 | brez prisile | Prostovoljne aktivnosti | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C261 | Kdaj se pa moramo res pogovarjati | Resen pogovor | Pogovor | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| C262 | ker takrat se res zgodijo lepe stvari pa se zaupajo | Zaupanje | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| C263 | povedo kaj takega kar drugače ne bi. | Zaupanje | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| D1 | V bistvu iz njegovega vedenja. | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| D2 | Vedenja | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| D3 | in pa izražanja nekih občutkov | Izražanje občutkov | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| D4 | oziroma ne izražanja nekih občutkov | Ne izražanje občutkov | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| D5 | Zdaj, mi v bistvu tako z otroki delamo bolj posredno. | Posredno delo z otroki | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D6 | Z malo večjimi že lahko tudi neposredno. | Neposredno delo s starejšimi otroki | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D7 | Predvsem delamo z mamami | Primarno delo z materami | Podpora mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| D8 | in preko njih potem z otroki. | Delo z otroki preko mater | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D9 | Mislim ni naša primarna vloga zdaj, sploh pa glede na to, da nismo terapevti. | Ne terapevtsko delo | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D10 | Mi smo socialni delavci oziroma socialne delavke. | Socialno delavski pristop pri delu z otrokom | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D11 | Zdaj kar se tiče zakonodaje pa | Izvajanje stikov kljub | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | tako, otroci so zelo izpostavljeni temu, da bom kar rekla morajo imeti stike z očeti, ki so običajno izvajalci nasilja. | izpostavljenosti nasilju | | | |
| D12 | Ni vedno tako, da je bil otrok neposredno žrtev nasilja | Posredna izpostavljenost otroka nasilju | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| D13 | ampak tudi sama zakonodaja opredeljuje, da je otrok žrtev nasilja že če je prisoten ko se nasilje izvaja nad neko drugo osebo. | Opredelitev zakona, da je otrok žrtev nasilja že ob pričanju | Zadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| D14 | Včasih pride celo do tega, da je izdan ukrep prepovedi približevanja tako partnerki oziroma mami kot otroku pa potem se kljub temu izvajajo, so določeni stiki, ki se morajo izvajati. | Izvajanje stikov kljub prepovedi o približevanju | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| D15 | Da se za tisti čas se pravi ne vem lahko tudi eno uro na teden se ta ukrep prepovedi razveljavi. | Izvajanje stikov kljub prepovedi o približevanju | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| D16 | Zdaj tudi včasih so večinoma so sicer v teh primerih stiki pod nadzorom na centru za socialno delo. | Stiki pod nadzorom centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D17 | Je pa tako tudi tam, kjer mogoče ni ukrepa o prepovedi približevanja pa je seveda bilo nasilje ko se je ženska umaknila, še vedno je potem lahko izpostavljena | Izpostavljenost matere | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| D18 | če mora otroka peljati in predati. | Izpostavljenost matere ob predaji otroka | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| D19 | naš poudarek je res na temu, da gre za ustrezno skrb za otroka. | Ustrezna skrb za otroka | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Metode podpore in pomoči |
| D20 | Tukaj vseeno imamo pregled glede na to, da živijo pri nas. | Pregled nad otrokovim življenjem | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D21 | Mi smo tudi prisotni štirinajst ur na dan v hiši | Večurna prisotnost strokovnih delavk ob materi in otroku | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D22 | Tako, da nekako vidimo dinamiko | Opazovanje dinamike | Opazovanje | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D23 | in dogajanje | Opazovanje dogajanja | Opazovanje | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D24 | in tudi veliko delamo z mamicami na temu, da tudi one spremenijo neke vzorce, ki niso ustrezni. | Pomoč pri spreminjanju neustreznih vzorcev | Načini podpore mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| D25 | Tako, da tukaj je sigurno zaščita | Zaščita | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D26 | Pa tudi opozarjamo, če ocenimo, da stvari niso v redu | Opozarjanje centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| e | Opozarjamo center za socialno delo, ki je pristojen za skrb za otroka | Opozarjanje centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D28 | Če vmes ni nekim takih večjih stvari se potem običajno, zdaj odvisno če center zaprosi za poročilo, tudi potem napišemo kje pa smo videli neka odstopanja | Poročila strokovnih delavk o zaznanih odstopanjih | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D29 | in kje bi mogoče potrebovala še podporo mamica. | Poročila strokovnih delavk o še potrebni podpori mater | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D30 | Seveda zdaj šola je itak obvezna, tako, da tukaj nimamo kaj dosti. | Obvezna šola | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| D31 | Zdaj včasih se mogoče nekaj časa zdaj sploh po koroni, ko smo malo bolj tale sistem osvojili na daljavo tako, da nekaj dni se to da, ene par tednov | Šolanje na daljavo v času pandemije Covid-19 | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D32 | potem pa itak se mora otrok vključiti v šolo. | Vključevanje v šolo | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D33 | Kar se tiče pravice otroka oziroma obveznosti do šolanja se pa srečujemo s težavo, da pri prešolanju otroka je potrebno soglasje očeta. | Potrebno soglasje očeta pri prešolanju otroka | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D34 | Zelo različno, ampak nekje do enega leta. | Eno leto | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D35 | nekje tam povprečje je tri do štiri mesece. | Povprečje tri do štiri mesece | Čas bivanja v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D36 | Ne. | Nepoznavanje | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D37 | Nismo še imeli ne. | Odsotnost izobraževanj o pristopu | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D38 | Zdaj glede na to, da je tukaj vseeno sama travma | Zahtevnost delo s travmo | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D39 | in delo z otroki zahteva zelo specifična znanja. | Zahteva po specifičnih znanjih | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D40 | jaz ocenjujem, da se mi tega lotevamo bolj površinsko. | Površinsko delo | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D41 | Seveda neka podpora | Podpiranje | Podpora | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| D42 | usmerjanje | Usmerjanje | Podpora | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D43 | pomoč | Pomoč | Podpora | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D44 | in tako kar lahko s svojim znanjem | Uporaba lastnega znanja | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D45 | in izkušnjami. | Uporaba lastnih izkušenj | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D46 | Kar se tiče pa res bolj poglobjenega dela pa potem usmerjamo na psihologe | Usmerjanje k psihologom | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D47 | in druge strokovnjake | Usmerjanje k strokovnjakom | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| D48 | Ja se ja. Izvajamo to ja. | Uporaba igre | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D49 | Ja. | Zaznavanje učinkov uporabe igre na otroka | Učinki igre na otroka | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D50 | Ne tukaj moraš potem imeti znanje, da veš kaj s tem narediti. | Potrebno znanje | Uporaba igre pri delu z otroki | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D51 | Tukaj se mi zdi, da je potrebna neka ta strokovna odgovornost, da se tega ne lotiš kar tako. | Potrebna strokovna odgovornost | Uporaba igre pri delu z otroki | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D52 | Če otrok potem tudi nekaj skozi to igro izpostavi | Znanje o ravnanju ko otrok nekaj izrazi skozi igro | Uporaba igre pri delu z otroki | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D53 | da veš potem kaj boš s tem naredil. | Znanje o ravnanju ko otrok nekaj izrazi skozi igro | Uporaba igre pri delu z otroki | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D54 | Zdaj ne vem tukaj, če lahko ločiva na dve sferi. | Dve sferi pojava ponovne travmatizacije | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D55 | Tukaj zdaj naše izkušnje so, da se kar zelo dobro ujamejo več ali manj. | Dobri odnosi med otroki v varni hiši | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| D56 | No zdaj seveda je odvisno od vseh stanovalcev, ki so noter | Sobivanje | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D57 | ampak večinoma ni nekih težav. | Brez težav | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D58 | Tudi otroci se kar dobro razumejo med seboj | Medsebojno razumevanje otrok | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D59 | tudi si podelijo te svoje izkušnje. | Medsebojno deljenje izkušenj otrok | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D60 | To je tudi malo odvisno seveda potem od starosti. | Prilagajanje odvisno od starosti otroka | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| D61 | Zdaj sistem pa tako kot sem že prej omenila, tukaj pa je neka dodatna travma | Dodatna travma znotraj sistema | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D62 | ko se nekje res sili otroke v stike, ko ne želijo. | Dodatna travmatizacija s stiki | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D63 | Zdaj otroci tam, ki niso bili neposredno deležni nasilja sami, ki so to samo videli ali pa če je šlo za psihično nasilje mogoče niti niso. | Netravmatizacija otroka s stiki v primeru posrednega nasilja | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D64 | Dobro nekaj že začutiš | Zaznavanje nasilja v družini | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| D65 | komunikacija | Zaznavanje neprimerne komunikacije med staršema | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| D66 | in odnos med staršema potem ni čisto v redu | Zaznavanje slabega odnosa med staršema | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| D67 | ampak vseeno če ni bilo tako izrazito potem tudi nimajo toliko težav s temi stiki ponavadi. | Netravmatizacija otroka s stiki v primeru posrednega nasilja | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D68 | Zdaj pa če je bilo to tudi, če se je nanašalo na njih | Travmatizacija s stiki v primeru neposrednega nasilja nad otrokom | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| D69 | ali pa so videli kako je bilo z mamo je pa. | Travmatizacija s stiki v primeru pričanja nasilju nad matero | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D70 | Če se oče prej ni kaj dosti brigal za njih in se z njimi ukvarjal, nima nekega izpostavljenega odnosa je pa to kar zelo težko. | Travmatizacija s stiki v primeru ko otrok nima odnosa z očetom | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D71 | Seveda več dejavnikov. | Več dejavnikov, ki vplivajo na ponovno travmatizacijo | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D72 | Eno je starost otroka | Vpliv starosti otroka na ponovno travmatizacijo | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D73 | drugo je kaj je zares doživljal v primarni družini. | Vpliv izkušnje v primarni družini na ponovno travmatizacijo | Pojav ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D74 | Ker tudi zdaj tam kjer je bilo zelo hudo si tudi otroci zelo oddahnejo | Oddih | Učinek varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D75 | in so veseli. | Veselje | Učinek varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D76 | Zdaj pa tam kjer je neka navezanost vseeno in nek odnos tudi z očetom vzpostavljen jim je pa težje. | Odmaknjenost od očeta na katerega so navezani | Razlogi ponovne travmatizacije | Pojav ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D77 | Tako, da se je treba veliko pogovarjat o tem zakaj je zdaj takšna situacija. | Pogovor o trenutni situaciji | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D78 | kaj se lahko spremeni | Pogovor o morebitnih spremembah | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D79 | da ni zdaj izgubil očeta | Pogovor o tem, da ni izgubil očeta | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | otroka v varnih hišah | sistemu zaščite otrok |
| D80 | da bo imel stik z njim, če mu je to pomembno. | Pogovor o stikih z očetom | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D81 | tam kjer so bom rekla prisiljeni v stik pa jim to ni, pa je potrebno tudi veliko delati na temu | Delo na soočanju otroka s stiki | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D82 | se pogovarjati | Pogovor o stikih z očetom | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D83 | otroka krepiti | Krepitev otroka | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D84 | kako zdaj to preživeti | Krepitev otroka pri premagovanju situacije | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D85 | kako komunicirat z očetom. | Krepitev otroka pri komunikaciji z očetom | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D86 | Saj ponavadi so res te težji stiki vsaj na začetku pod nadzorom, da se otroci počutijo malo bolj varne. | Stiki pod nadzorom | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| D87 | Mislim ja | Občutljivost na preprečevanje ponovne travmatizacije | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D88 | o tem se veliko pogovarjamo. | Pogovarjanje o preprečevanju ponovne travmatizacije | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D89 | Je res odvisno od individualne situacije | Prilagajanje individualni situaciji posameznega otroka | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D90 | od posameznega otroka. | Prilagajanje individualni situaciji | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | posameznega otroka | | otroka v varnih hišah | sistemu zaščite otrok |
| D91 | Pa potem tam kjer vidimo, da so težave delamo na tem | Delo tam, kjer so težave | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D92 | krepimo. | Krepitev otroka | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D93 | Predvsem krepimo tudi mamo. | Krepitev mater | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D94 | Sodelujemo zdaj res. | Sodelovanje s psihologi | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D95 | Ker so tukaj vključeni otroci tukaj sploh ni vprašanje | Nujno sodelovanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D96 | tukaj je nujno sodelovanje centra za socialno delo in potem ko se vidijo druge stvari. | Sodelovanje centra za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D97 | smo mu tudi mi zdaj omogočili nekaj ur terapije. | Omogočanje terapije | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D98 | Toliko, da se malo vidi kje bi še potreboval pomoč. | Pomoč | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D99 | Lahko pa je tudi tukaj malo starševska nemoč | Starševska nemoč | Razlogi ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D100 | in se je otrok tukaj malo izgubil | Izgubljenost otroka | Razlogi ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D101 | in potrebuje malo več podpore | Podpora | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| D102 | in usmerjanja. | Usmerjanje matere | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D103 | Seveda pa to pomeni, da ga tudi starša potrebujeta. Vsaj mami. | Usmerjenje matere | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D104 | mi potem otroke, ki imajo več teh stisk, sploh kar se tiče stikov potem res tudi mamo usmerimo v to | Usmerjanje otroka | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D105 | tudi glas otroka | Upoštevanje otrokovega glasu | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D106 | da se obrnejo na zagovornika | Zagovornik | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D107 | na varuha človekovih pravic, kjer sodelujejo te zagovorniki. | Varuh človekovih pravic | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D108 | Tako, da so otroci vključeni tam v obravnavo | Vključitev otrok v obravnavo | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D109 | in res tudi pridejo, da lahko izrazijo z nekim odvisnim strokovnjakom, ki je za to usposobljen. | Izražanje otroka s pomočjo usposobljenega strokovnjaka | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D110 | Ja ali pa da nismo potem mi, ker spet bi se tukaj najbrž neka pristranost ocenjevala. | Nepristranskost strokovnjaka | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D111 | Tako, da moram povedati, da nobena od sodelavk v tem programu ne sodeluje. | Nesodelovanje strokovnih delavk v programu | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D112 | Je pa v programu kar veliko naših bivših sodelavk vključenih, ki so šle iz programa | Sodelovanje bivših sodelavk v programu zagovorništva | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | varne hiše za to zagovornico. | | | | |
| D113 | Nekatere že v času zaposlitve tukaj | Sodelovanje bivših sodelavk v programu zagovorništva | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D114 | nekatere potem kasneje. | Sodelovanje bivših sodelavk v programu zagovorništva | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D115 | Zdaj jih je pa kar nekaj vključenih v ta program | Sodelovanje bivših sodelavk v programu zagovorništva | Varuh človekovih pravic in zagovorništvo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| D116 | Moram zdaj reči, da mi se res ne čutimo kot neki hudi strokovnjaki na tem področju in se včasih raje umakneš kot, da bi neko škodo naredil. | Občutek nestrokovnosti in umik | | Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| D117 | Kar se pa tiče osnovne podpore je pa tukaj sigurno to, da krepimo | Krepitev otroka | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D118 | usmerjamo | Usmerjanje matere | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D119 | In tudi mame kar se tiče, da tudi one gredo v pravo smer. | Usmerjanje matere | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D120 | Mi smo imeli izobraževanje na to temo | Izobraževanje o preprečevanju ponovne travmatizacije | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| D121 | Eno je bilo na temo risanja | Izobraževanje o risanju | Usposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| D122 | eno pa na temo peskovnika | Izobraževanje o uporabi peskovnika | Usposobljenost za uporabo igre pri delu | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D123 | in smo tudi kupili peskovnike za v hiše. | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D124 | A se mu prav reče terapevtski peskovnik | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| D125 | v bistvu takšna škatla, noter je pesek in potem | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | imaš razne figurice, ki jih daš otroku in se on igra. | | | | |
| D126 | Pa ga vmes malo sprašuješ. | Spraševanje otroka med igro | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| E1 | uporabnice in pa otroci, vsi imajo travmo, zaradi dogodkov. | Različni dogodki | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E2 | Sicer uporabnice imajo nekoliko več uporabnih mehanizmov | Oblikovanje obrambnih mehanizmov | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E3 | nekatere tudi preveč | Preveč obrambnih mehanizmov | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E4 | nekatere tudi odvisnosti | Odvisnosti | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E5 | neke motnje. | Motnje | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E6 | Potem psihiatričnega je veliko | Motnje | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E7 | tako, da včasih je tudi za nas zelo težko pridet v srž tega problema | Težave pri raziskovanju problema | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Zaščita otroka |
| E8 | Ker imamo toliko ostalih stvari, da velikokrat se ne ukvarjamo samo z nasiljem | Obsežno delo | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Zaščita otroka |
| E9 | je tako kompleksna zadeva pri naših uporabnicah. | Kompleksnost primerov uporabnic | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Zaščita otroka |
| E10 | ker mame so zelo zelo potem tako dostikrat »razštelane« bom rekla po domače, seveda pa potem tudi otroci. | Ne organiziranst mater in otrok | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| E11 | Pogosto tudi brez meja, ne znajo jih postavljat | Ne postavljanje meja otrokom | Odnos matere in otroka | Podpora in pomoč matere | Metode podpore in pomoči |
| E12 | Pri otrocih pa zaznavamo zadnja leta čedalje več teh težav. | Porast težav pri otrocih v zadnjih letih | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E13 | Tudi teh razvojnih | Razvojne težave | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| E14 | vedenjskih | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| E15 | travme pa imajo. | Prepoznavanje travne | Zaznavanje travme pri otroku | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| E16 | Zdaj zelo težko je tudi, vsak je po svoje, otroček, ki pride. | Individualnost vsakega primera | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E17 | Eni imajo z govorom težave | Govorne težave | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| E18 | nekateri so bolj zaprti vase. | Zaprtost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| E19 | je zelo razbremenilen peskovnik. | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| E20 | Tema s peskovnikom. | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| E21 | Predvsem skozi ta pesek, da se potem tam ukvarjamo | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| E22 | Zelo težko neposredno o tem | Težave pri neposrednem pogovarjanju | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E23 | ali se riše | Risanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| E24 | veliko se riše | Risanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| E25 | Niti ne znajo to razložiti, če ti njih karkoli sprašuješ prav direktno. | Težave pri neposrednem pogovarjanju | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E26 | oni so vključeni potem k kakšnim psihologom, kliničnim psihologom. | Usmerjanje k psihologom | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E27 | Mogoče tudi k ostalim specialistom, ki se ukvarjajo bolj s tem. | Usmerjanje k strokovnjakom | Usmerjanje drugam | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E28 | Prav o travmi in kako potem s tem, kako potem pravilno to zapeljat in tako. | Pomen ustrezne strokovne obravnave | Usmerjanje drugam | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| E29 | Mi mogoče prepoznamo | Prepoznavanje travme | Zaznavanje travme pri otroku | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E30 | pa dodamo potem kako zaznavamo ali pa kakšna poročila bodisi ne vem na center pogosto | Poročila za center za socialno delo | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| E31 | na sodišče | Poročila za sodišče | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| E32 | ampak zdaj pri vsakem posamezniku je drugače. | Individualnost posameznika | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E33 | Zdaj tudi dostikrat odvisno od mame | Odnos matere | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E34 | koliko časa je to bilo | Trajanje nasilja | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E35 | kako intenzivno je bilo. | Intenzivnost dogodka | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E36 | Ker dostikrat se pogovarjajo z otrokom o teh odraslih rečeh, to jih zelo pogosto opozarjamo. | Pogovarjanje matere z otrokom o odraslih zadevah | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E37 | Tako, da čisto odvisno od same mame, bom rekla. | Odnos matere | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E38 | Koliko zaščiti otroka v tem | Koliko mater zaščiti otroka | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E39 | in koliko dolgo je bil otrok v tem. | Trajanje nasilja | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E40 | Slaba, slaba. | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E41 | Na področju nasilja precej slaba oziroma slaba | Slaba zakonodaja s področja nasilja | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E42 | zastarela že. | Zastarelost zakonodaje | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E43 | Mi pogosto damo kakšne pripombe. | Pripombe | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E44 | Marsikdo, tudi ta center nevladnih organizacij. | Pripombe centra nevladnih organizacij | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E45 | Bi bilo potrebno prilagoditi | Potrebno prilagajanje zakonodaje | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E46 | otroka zaščititi oziroma mamo. | Potreba po zaščiti otroka in matere z zakonodajo | Nezadovoljstvo z zakonodajo | Slovenska zakonodaja | Zaščita otroka |
| E47 | Še vedno odhaja žrtev iz tega bom rekla, od doma, spremeniti mora, | Selitev od doma | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E48 | ostati doma, se skrit | Skrivanje doma | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E49 | ne vem zamenjat šolo, vrtec. | Menjava šole in vrtca | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| E50 | S tem imamo veliko težav, zaradi soglasij. | Potrebno soglasje očeta pri prešolanju otroka | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E51 | imamo težave s temi prepisi se pravi šol, vrtec. | Potrebno soglasje očeta pri prešolanju otroka | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E52 | se pravi, da začnejo to govoriti. | Zaprtost | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E53 | Pogosto se zaprejo vase | Zaprtost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| E54 | ne upajo govoriti | Neverbalnost | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| E55 | potem pridejo vse sorte še iz primarne družine ven. | Izražanje težav iz primarne družine | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E56 | Tako, da je res kar veliko dela. | Obsežno delo | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E57 | in je kar bom rekla kar intenzivno. | Intenzivnost dela | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E58 | Če želi, če se odpre gospa. | Zaprtost | Občutenja mater | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E59 | Odvisno zdaj kaj je | Kompleksnost primerov uporabni | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E60 | tudi kot pravim kakšne odvisnosti | Odvisnosti | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E61 | ali kakšen Helex | Uporaba pomirjevala Helex | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E62 | in potem res niso prisotne | Neprisotnost | Občutenja meter | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E63 | in se ne čutijo. | Odsotnost čustev | Občutenja meter | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E64 | V glavnem, potem tudi sodišča. Zelo pogosto morajo eno in isto govoriti. | Primoranost večkrat ponavljati doživeto | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E65 | jaz mislim, da je potrebno bolj pristopiti. | Potreben boljši pristop | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| E68 | mi smo tista podpora, ki jo najbolj čutijo. | Podpora mater | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E67 | Ali zagovorništvo | Zagovorništvo | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| E68 | ali spremstvo | Spremstvo | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| E69 | Dostikrat pri nekaterih institucijah zelo dobijo ta rutinski pogovor | Rutinski pogovor v institucijah | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E70 | Ja to mislimo, da je kar fajn. | Zavedanje pomembnosti uporabe ustvarjalnih metod | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E71 | Se pravi treba pa je tudi ekipo pridobit, da je prisotna. | Sestavljanje skupine, ki bi sodelovala | Težave pri izvajanju ustvarjalnih delavnosti | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E72 | In se zelo težko včasih dobimo | Težave pri srečevanju | Težave pri izvajanju ustvarjalnih delavnosti | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E73 | določimo nek datum. | Določanje datuma | Težave pri izvajanju ustvarjalnih delavnosti | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E76 | Ampak te ustvarjalne delavnice so super tako za otroka tako za uporabnice. | Zavedanje pomembnosti uporabe ustvarjalnih metod | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E75 | Takrat kadar se kaj ustvarja pravzaprav lažje govorijo | Lažje izražanje uporabnic | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E76 | ker preusmerijo | Preusmerjanje pozornosti | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E77 | niso toliko obremenjene s tem, da govorijo. | Neobremenjenost z govorjenjem | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E78 | V bistvu zelo lažje steče beseda. | Lažje izražanje uporabnic | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E79 | Kakšne kuharske delavnice | Kuharske delavnice | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podore in pomoči |
| E80 | tam tudi mogoče tako bolj se neformalno pogovarjamo | Neformalen pogovor na kuharskih delavnicah | Pogovor | Načini dela z otrokom | Metode podore in pomoči |
| E81 | povežemo, da ni zgolj samo tisti pogovor. | Povezovanje na kuharskih delavnicah | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podore in pomoči |
| E82 | Na kakšen pohod gremo tudi. | Pohod | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podore in pomoči |
| E83 | Tako, da zelo fajn. | Zavedanje pomembnosti uporabe ustvarjalnih metod | Pomen uporabe ustvarjalnih metod | Ustvarjalne metode | Metode podore in pomoči |
| E84 | Kar se pa otrok tiče pa tudi skozi igro | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E85 | skozi barvanje | Barvanje | Ustvarjalne aktivnosti | Ustvarjalne metode | Metode podpore in pomoči |
| E86 | skozi ta peskovnik | Peskovnik | | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| E87 | Tudi ta glasbena terapija jim pomaga, da se odprejo, da se vidi kako sta. | Glasbena terapija | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| E88 | V bistvu včasih imata slabši odnos bodisi otrok in pa mama in se včasih potem ločeno naredi to glasbeno terapijo par uric samo z otrokom pa par uric samo z mamo | Individualna glasbena terapija | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| E89 | potem se zopet povezuje. | Glasbena terapija skupaj z materjo in otrokom | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| E90 | Ker sploh kakšni mladostniki, bolj najstniki in tako imajo kar težave večje | Večje težave pri najstnikih | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| E91 | ali pa se zelo manipulira torej. | Manipuliranje otroka | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| E92 | Oče potem na eno stran vleče seveda, mama na drugo in so zelo razklani potem na pol otroci. | Razklanost med obema staršema | Otrokov odnos s povzročiteljem | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| E93 | Tako, da čisto odvisno spet karakterno kako pa kaj. | Individualnost vsakega primera | Raven dela z otrokom | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E94 | Mi jih poskušamo tako res na en zaupen način | Zaupnost | Naloge varne hiše | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| E95 | da jim je prijetno tukaj | Omogočanje prijetnega okolja | Naloge varne hiše | Naloge varne hiše | Zaščita otroka |
| E96 | da mogoče bolj na tak način skozi igro | Igra | Uporaba igre pri delu z otrokom | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| E97 | ali pa zunaj žoganje | Žoganje | Aktivnosti | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| E98 | da se potem počasi, da se kaj vpraša | Spraševanje otroka med igro | Uporaba igre pri delu z otroki | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |
| E99 | da se jih ne sili recimo preveč, da jim je preveč neprijetno. | Ne siljenje v otroka | Uporaba igre pri delu z otroki | Igra kot podpora in pomoč otroku | Metode podpore in pomoči |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E100 | Smo se udeležili na to temo, kar nekaj o travmi pri socialni zbornici oziroma socialni akademiji. | Udeležba predavanja o travmi pri socialni zbornici | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| E101 | Tako, da odvisno tudi kaj je v ponudbi v bistvu, da se lahko mi pravzaprav lahko prijavimo. | Prijava odvisna od ponudbe | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| E102 | Smo slišale o travmi | Poznavanje koncepta travme | Poznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| E103 | prav na to temo pa niti nismo videle, da bi bila kje ponudba glede predavanj, izobraževanj. | Odsotnost izobraževanj o pristopu | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| E104 | Ja, ja absolutno. | Zavedanje uporabnosti pristopa | Uporabnost pristopa | Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| E105 | Ja, ja. | Občutljivost na preprečevanje ponovne travmatizacije | Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E106 | v bistvu mi pripravljamo, mi zelo veliko delamo z uporabnicami. | Intenzivno delo z uporabnicami | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E107 | Ko pridejo uporabnice h name je dodeljena svetovalna delavka | Dodelitev svetovalne delavke uporabnicam ob prihodu v varno hišo | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E108 | zdaj z obema se sicer dela | Delo z materjo in otrokom | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E109 | ampak zdaj ena od teh svetovalk dela sploh poglobljeno te individualne pogovore | Poglobljeni individualni pogovori s svetovalno delavko | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E110 | v katerih se poskuša ojačat | Ojačanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| E111 | se gre v primarno družino | Raziskovanje primarne družine | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E112 | v te vzorce, da se jih začne spreminjat | Spreminjanje neustreznih vzorcev | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E113 | ampak v teh pogovorih z ostalimi institucijami opažamo, da se pogosto ponovno travmatizira s tem. | Ponovna travmatizacija z raziskovanjem primarne družine | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E114 | Zdaj odvisno tudi od tega koliko se one ojačane | Neojačanost mater | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E115 | kakšnega karakterja so | Karakterne lastnosti mater | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E116 | nekaterim je zelo težko skozi vse te postopke, skozi vse to pridet. | Postopki | Razlogi ponovne travmatizacije | Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E117 | Sodni te postopki se dolgo vlečejo | Dolgi sodni postopki | Sodišča | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| E118 | center potem tudi svoje. | Dolgi postopki | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| E119 | Zdaj mi opozarjamo | Opozarjanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E120 | Ampak mi tudi ne moremo nekomu reči tako pa tako. | Omejen vpliv | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| E121 | Saj se dobimo na teh multidisciplinarnih timih | Multidisciplinarni timi | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E122 | povemo svoje | Izražanje lastnih stališč na timih | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E123 | zagovarjamo svoje | Zagovarjanje lastnih stališč na timih | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije | Preprečevanje travme povzročene v |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | otroka v varnih hišah | sistemu zaščite otrok |
| E124 | stojimo ob strani | Podpora | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E125 | poskusimo ojačat naše uporabnice | Ojačanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E126 | že tukaj preden gremo na kakšno prijavo nasilja, da večkrat povemo, da potem vsakokrat ko bodo povedale, da bo lažje | Opogumljanje uporabnic pred prijavo nasilja | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E127 | in se potem tudi same zelo zverzirajo, ojačajo glede na to, da so prišle h nam in jim je bilo zelo zelo težko o tem govoriti. | Ojačanje | Načini preprečevanja ponovne travmatizacije | Preprečevanje ponovne travmatizacije otroka v varnih hišah | Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok |
| E128 | Nekatere so tudi po dvajset, trideset let skrivale to | Dolgoletno skrivanje nasilja | Izzivi mater kot žrtev nasilja | Podpora in pomoč materam | Metode podpore in pomoči |
| E129 | Tako kot vsi imamo vsi neke vzorce tega vedenja. | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje | Metode podpore in pomoči |
| E130 | Odvisno kako intenzivno | Intenzivnost dogodka | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E131 | koliko časa se je dogajalo | Trajanje nasilja | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| E132 | čisto odvisno od vsakega posameznika. | Individualnost posameznika | Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku | Opredelitev travme | Razumevanje travme |

| Št. izjave | IZJAVA | POJEM | PODKATEGORIJA | KATEGORIJA | TEMA |
|---|---|---|---|---|---|
| F1 | Se pravi travma kot travma, se pravi otrok, ki je bil priča nasilnim dogodkom. | Pričanje nasilnim dogodkom | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F2 | Se pravi raznoraznim od fizičnega nasilja | Fizično nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F3 | psihičnega se pravi dretja, vpitja, žaljenja | Psihično nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| F4 | Na žalost tudi spolnega nasilja | Spolno nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F5 | ekonomskega nasilja | Ekonomsko nasilje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F6 | se pravi, da je tudi zanemarjen | Zanemarjanje | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F7 | zlorabljen | Zloraba | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F8 | Se pravi, da je prisoten ko starši uživajo droge | Prisotnost otroka ob uživanju drog | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F9 | alkohol | Prisotnost otroka ob pitju alkohola | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F10 | celo pri prostitucijah ko so prisotni. | Prisotnost otroka pri prostituciji | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F11 | Zdaj na žalost jaz opažam ne samo pri vedenju | Vedenjske posledice | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| F12 | ampak nekaterim se odraža tudi na telesni ravni. | Učinki travme na človeško telo | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| F13 | Bodisi imajo tike | Tiki | Posledice travme | Zaznavanje in interpretiranje travme | Razumevanje travme |
| F14 | ne vem zelo težko je, to je zdaj od primera do primera. | Razlike med posameznimi primeri | Težave pri delu | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| F15 | je tudi recimo fantek, ki ima ne vem malo tako zamaknjeno glavo. Tako od strahu kot, da bi jo skos odmikal. | Zamaknjena glava, zaradi strahu in odmikanja | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| F16 | Tako, da se to odraža tudi na fizični ravni. | Učinki travme na človeško telo | Posledice travme | Zaznavanje in interpretacija travme | Razumevanje travme |
| F17 | Center za socialno delo se je striktno držal zakonodaje v smislu, da ima oče pravico do stikov. | Vztrajanje do očetove pravice do stikov, zaradi zakonodaje | Centri za socialno delo | Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov | Zaščita otroka |
| F18 | Ampak jaz sem jasno povedala, da sta deklici povedali, da ne želita glede na vse kar je oče počel. | Zavračanje stikov z očetom | Stiki | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| F19 | Da ne želita ga nikoli več videti oziroma, da bo morali preteči veliko vode, da bosta onidve odrasle, da bosta to predelali, če | Zavračanje stikov z očetom | Stiki | Otrokova korist | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | bosta hoteli kdaj to z njim razreševat. | | | | |
| F20 | Tako, da jaz sem jasno povedala, da deklic na stike ne bo. | Zavračanje stikov z očetom | Stiki | Otrokova korist | Zaščita otroka |
| F21 | Ne glede na konvence, ki jih imamo, ki jasno povedo, da se otroka zaščiti, da je najpomembnejši, žal ni tako. | Neujemanje zakonodaje in prakse | | Zaščita otroka v praksi | Zaščita otroka |
| F22 | Tudi tukaj se izključuje kadar so ukrepi prepovedi in tako naprej. | Izvajanje stikov kljub prepovedi o približevanju | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokove koristi | Zaščita otroka |
| F23 | Če se odloči, da mora iti na stik se ga mora peljati | Vsiljevanje stikov | Nespoštovanje otrokovih koristi | Otrokove koristi | Zaščita otroka |
| F24 | pri temu primeru, ki sem ga tako zelo zavzeto zagovarjala, da jih ne bo. | Zagovarjanje strokovne delavke, da se stiki ne izvajajo | Spoštovanje otrokovih koristi | Otrokove koristi | Zaščita otroka |
| F25 | jih je sred noči ob dveh zjutraj ven iz stanovanja zaprl in so šle z mamo pod most stat. | Zapiranje matere in otrok iz stanovanja | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| F26 | To je pa potem prosjačil na centru za socialno delo in zahteval stike | Zahtevanje stikov z otroki na centru za socialno delo | Vedenje povzročiteljev nasilja | Povzročitelji nasilja | Zaščita otroka |
| F27 | Ampak to so bile res stvari, ki so nepredstavljive. | Nepredstavljivi dogodki | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F28 | In mi se zelo borimo za to, da v tem primeru, saj to naj bi bilo sprejeto, da mama za prepis od očeta nasilneža ko je odšla zaradi nasilja ne bi potrebovala v tem primeru tega soglasja. | Potrebno soglasje očeta pri prešolanju otroka | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| F29 | Ona pa potrebuje | Potrebno soglasje očeta pri prešolanju otroka | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| F30 | In imamo blazne težave s prepisom v vrtce in šole. | Težave pri prešolanju otroka | Težave pri delu | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| F31 | Se pravi zdaj v prvi vrsti je to, da | Mirno življenje | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | imajo oni, sicer ne vem kako strokovno se zdaj sliši, ampak končno mir. | | | | |
| F32 | Se pravi, da lahko začnejo skrbet za svoje finance, tukaj je tudi minimalni prispevek. | Omogočanje skrbi za lastne finance | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| F33 | Tako, da one lahko svoje dohodke razporejajo | Omogočanje skrbi za lastne finance | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| F34 | in si lahko tukaj končno tudi kaj prihranijo. | Omogočanje skrbi za lastne finance | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| F35 | Potem se pravi imajo tukaj vse pogoje za življenje | Nudenje osnovnih pogojev za življenje | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| F36 | nihče jih nad glavo ne nadzira. | Občutek nenadzorovanosti | Naloge varne hiše | Vloge varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| | Nudimo jim tudi glasbeno terapijo v sklopu programa. | Glasba terapija | | Umetniške dejavnosti | Metode podpore in pomoči |
| F38 | Imamo nekaj delavnic | Delavnice | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| F39 | sicer ne pogosto, ker imajo one veliko svojih opravkov se pravi od šole, vrtca, službe, govorilnih ur, opravkov pri odvetnici, pri zdravniku. | Vsakodnevni opravki | Bivanje v varni hiši | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| F40 | Tako, da nismo zdaj da bi prav te delavnice vsiljevali | Ne vsiljevanje delavnic | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| F41 | ampak nekaj jih pa je. | Delavnice | Aktivnosti | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| F42 | To v bistvu ta naš odnos z njimi | Vzpostavljanje ustreznega odnosa | Vzpostavljanje odnosa | Načini dela z otroki | Metode podpore in pomoči |
| F43 | da imamo te pogovore | Pogovarjanje | Pogovor | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| F44 | da se lahko na nas obrnejo. | Podpiranje | Podpora | Načini dela z otrokom | Metode podpore in pomoči |
| F45 | Zdaj jaz iskreno povem, da tega ne poznam. | Nepoznavanje | Nepoznavanje pristopa | Znanje o pristopu | Na razumevanju travme |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | utemeljen pristop |
| F46 | Sicer moram kar se tiče izobraževanj reči, da varna hiša vedno odobri izobraževanja. | Omogočena izobraževanja | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F47 | Tako, da izobraževanja imamo | Omogočena izobraževanja | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F48 | na žalost pa ne na to temo kar ste omenila. | Odsotnost izobraževanj o pristopu | Pomankanje izobraževanj | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F49 | Zdaj glede na to, da gre za en tak nov, strokovni pristop v bistvu bomo to tudi naši vodji predlagali, če bi se tega lahko udeležili. | Predlog vodji, da se udeležijo izobraževanj o pristopu | Implementacija pristopa | Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F50 | Drugače pa druga izobraževanja imamo. | Omogočena izobraževanja | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F51 | Tako, da ne vem lani mislim, da jih je bilo skupaj devet. | Devet izobraževanj v preteklem letu | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F52 | Tako, da kar se tiče tega pa se za nas poskrbi, da se tudi izobražujemo. | Omogočena izobraževanja | Udeležba na izobraževanjih | Izobraževanja in usposabljanja | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F53 | Bom jaz to preverila pri naših sodelavkah pa bi mogoče res si ne vem, če ne drugače kakšno interno izobraževanje si na to temo organizirale. | Predlog internega izobraževanja o pristopu | Implementacija pristopa | Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah | Na razumevanju travme utemeljen pristop |
| F54 | Na primer, če je otrok bil ne vem v nasilju štiri leta pa recimo potem mama pri nas eno leto v varni hiši pa potem mogoče še eno leto v materinskem | Spreminjanje vedenja otroka | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | domu se, ker mi imamo tudi materinski dom se v bistvu to vedenje otroka | | | | |
| F55 | počutje otroka zelo spremeni. | Spreminjanje počutja otroka | Učinki varne hiše na otroka | Vloga varne hiše pri zaščiti otroka | Zaščita otroka |
| F56 | Ker mi ne moremo pričakovati, če je otrok štiri leta doživljal nasilje, da ga bomo mi tukaj v dveh tednih »poservisirali«. | Dolgotrajna izpostavljenost | Razlogi za pojav travme | Opredelitev travme | Razumevanje travme |
| F57 | Se pravi toliko časa kot je otrok doživljal nasilje toliko časa on tudi potrebuje da potem kako naj temu rečem »prefiltrira« vse skupaj, predela. | Dolgotrajno predelovanje travme | Načini soočanja otroka s travmo | Opredelitev travme | Razumevanje travme |

## 10.3 Priloga C: Osno kodiranje

*Razumevanje travme*

**1. Opredelitev travme**

1.1. <u>Pojmovanje travme</u>
- Travmatično in neugodno doživljanje (A1)
- Enkraten dogodek (B1)
- Ponavljajoči dogodek (B2)

1.2. <u>Čas pojava travme</u>
- Travma po preživetem nasilju (A2)
- Travma po negativni izkušnji (A3)

1.3. <u>Razlogi za pojav travme</u>
- Stiska v povezavi z neugodnimi življenjskimi razmerami, nasiljem in zanemarjanjem (A121)
- Ponavljajoče nasilje v domačem okolju (B3)
- Posredna izpostavljenost otroka nasilju (B4, C109, C122, D12)
- Dolgotrajna izpostavljenost (B6, F56)
- Otrok ščitil mater (B8)
- Žrtve neposrednega nasilja (B9)
- Žrtve groženj (B10)
- Beg (B11)
- Dodatna travmatizacija (B12)
- Prilagajanje povzročitelju nasilja (B13)
- Omejevanje (B14)
- Odnos povzročitelja do matere (B15)
- Napetost (B16)
- Različni dogodki (C1, C7, C10, C23, E1)
- Prometna nesreča (C2)
- Naravna nesreča (C3)
- Nasilje (C4, C17, C108)

- Spolna zloraba (C5, C48, C49, C50, C56, C57, C58)
- Čustvena zloraba (C6)
- Vojna območja (C11, C14)
- Sestradanost (C12, C13)
- Izkušnja vojne (C14)
- Fizično nasilje (C18, F2)
- Spolno nasilje (C19, F4)
- Ekonomsko nasilje (C20, F5)
- Zanemarjanje (C21, F6)
- Psihično nasilje (C22, F3)
- Pričanje nasilju nad materjo (C110, C121, C124)
- Pričanje psihičnem nasilju nad materjo (C123, C125)
- Zaznavanje nasilja v družini (D64)
- Zaznavanje neprimerne komunikacije med staršema (D65)
- Zaznavanje slabega odnosa med staršema (D66)
- Pričanje nasilnim dogodkom (F1)
- Zloraba (F7)
- Prisotnost otroka ob uživanju drog (F8)
- Prisotnost otroka ob pitju alkohola (F9)
- Prisotnost otroka pri prostituciji (F10)
- Nepredstavljivi dogodki (F27)

1.4. Načini soočanja otroka s travmo
- Ne pogovarjanje otrok v varni hiši (B153)
- Nadaljevanje življenja (B154)
- Igranje (B155)
- Medsebojno podpiranje (B156)
- Medsebojno kreganje (B157)
- Neverbalno izražanje izkušnje spolne zlorabe (C51)
- Ponazoritev spolne zlorabe z risanjem (C52, C53)
- Gledanje super junakov (C89)
- Gledanje bojev (C90)
- Izražanje stiske skozi borbenost (C92)
- Uporaba super junaških likov pri zaščiti pred očetom (C93, C94, C95)

1.5. Vpliv dejavnikov na razvoj travme pri otroku
- Intenzivnost dogodka (C24, E35)
- Individualna perspektiva travme (C25)
- Večja zaznavnost posameznika (C26)
- Manjša zaznavnost posameznika (C27)
- Razlike v doživljanju (C28, C29)
- Individualnost posameznika (E32, E132)
- Odnos matere (E33, E37)
- Trajanje nasilja (E34, E39)
- Pogovarjanje matere z otrokom o odraslih zadevah (E36)
- Koliko mater zaščiti otroka (E38)
- Travma kljub ljubezni do očeta (B18)

**2. Razvojna kompleksna travma pri otroku**

2.1. Opredelitev razvojne kompleksne travme
- Skupek posledic pri otroku (A6)

2.2. Nepoznavanje razvojne kompleksne travme
- Neuporaba (A5, C30, C37)
- Neuporaba pojma, zaradi vloge socialne delavke (C31)

2.3. Posledice razvojne kompleksne travme
- Težave v razvoju (A7, C26)
- Življenjske posledice (A10)
- Posledice za bodoče življenje (A11)
- Težave na vseh področjih otrokovega življenja (B20, B23, B24)
- Izrazite težave (B21)
- Manj izrazite težave (B22)
- Poznejši razvoj težav (B25)
- Vedenjski simptomi (B27)

- Občutek ogroženosti (B28)
- Pretirana navezanost na mami (B29)
- Pomankanje avtonomnosti (B30)

2.4. Okoliščine pojava razvojne kompleksne travme
- Težke okoliščine (A8)
- Učinek težkih okoliščin na otroka (A9)

**3. Zaznavanje in interpretiranje travme**

3.1. Zaznavanje travme pri otroku
- Prepoznavanje otrokove stiske (B76)
- Zaznavanje spolne zlorabe preko risb otroka (C55)
- Prepoznavanje travme (E15, E29)

3.2. Posledice travme
- Odraz v doživljanju in vedenju (A4)
- Dva načina prikazovanja (A12)
- Čustvene posledice (A13)
- Vedenjske posledice (A14, D1, D2, F11)
- Strah (A15, B39)
- Zadržanost (A16)
- Izbruhi jeze (A17)
- Težave s spanjem (A18)
- Agresivno vedenje (A19, B35, C42, C158)
- Oklepanje starša (A20)
- Zaprtost (A21, E18, E53)
- Neverbalnost (A22, C115, E54)
- Ne navezovanje stika (A23)
- Odsotnost očesnega stika (A24)
- Ne izražanje stiske v akutnem obdobju (A100, A105, A106)
- Prebolevanje težje oblike travme (A114)
- Posledice neposredne izpostavljenosti nasilju (B5, B7)
- Pretvorba dolgotrajnega stresa v travmo (B17)
- Umik (B36)
- Različna simptomatika (B39)
- Učinki travme na človeško telo (C8, F12, F16)
- Učinki travme na celovitost človeka (C9)
- Nemir (C40, C44)
- Pomankanje koncentracije (C43)
- Mokrenje postelje (C45, C46)
- Borbena naravnanost fantov (C91)
- Občutek lastne krivde za očetovo početje (C111, C112)
- Sram (C116)
- Strah pred zamero (C117)
- Strah pred razočaranostjo staršev (C119)
- Občutek lastne krivde (C120)
- Metanje (C159)
- Brcanje (C160)
- Napadanje strokovnih delavk (C161)
- Vpitje (C174)
- Dretje (C175)
- Izražanje občutkov (D3)
- Ne izražanje občutkov (D4)
- Neorganiziranost mater in otrok (E10)
- Porast težav pri otrocih v zadnjih letih (E12)
- Razvojne težave (E13)
- Govorne težave (E17)
- Večje težave pri najstnikih (E90)
- Tiki (F13)
- Zamaknjena glava, zaradi strahu in odmikanja (F15)

**1. Slovenska zakonodaja**

1.1. Zadovoljstvo z zakonodajo

- Poskrbljeno na papirju (A25)
- Dobra zakonodaja (B40)
- Opredelitev zakona, da je otrok žrtev nasilja že ob pričanju (D13)

1.2. Nezadovoljstvo z zakonodajo

- Pomanjkljivosti v praksi (A26, A28)
- Nezadovoljstvo z zakonodajo (C99, C134, C135, E40)
- Pomanjkljivosti (C100)
- Slaba zakonodaja s področja nasilja (E41)
- Zastarelost zakonodaje (E42)
- Pripombe strokovnih delavk na zakonodajo (E43)
- Pripombe centra nevladnih organizacij (E44)
- Potrebno prilagajanje zakonodaje (E45)
- Potreba po zaščiti otroka in matere z zakonodajo (E46)

**2. Otrokova korist**

2.1. Spoštovanje otrokovih koristi

- Govor o koristih in zaščiti otroka (A27)
- Sklicevanje na pravico otroka do starša (A36)
- Stik pod nadzorom (A54, D86)
- Telefonski stik (A55)
- Odsotnost stika za določeno obdobje (A56)
- Neproblematičnost poznejših stikov (B58)
- Zagovarjanje strokovne delavke, da se stiki ne izvajajo (F24)

2.2. Nespoštovanje otrokovih koristi

- Pravica starša do otroka (A37)
- Vsiljevanje stikov (B52, F23)
- Izvajanje stikov kljub izpostavljenosti nasilju (C102, C105, D11)
- Izvajanje stikov kljub prepovedi o približevanju (C103, D14, D15, F22)
- Redka popolna prepoved stikov (C104)
- Neupoštevanje otrokove koristi (C113)
- Travmatizacija otroka s stiki (C179)

**3. Sprejemanje odločitev**

- Težave pri odločanju o pomoči (A29)
- Težave pri odločanju o zaščiti (A30)
- Ne prevzemanje odgovornosti institucij pri odločanju (A31)
- Timska neprepričanost pri odločanju (A32)
- Otežena zagotovitev (A33)
- Prehitro sprejemanje odločitev mater (B54)

**4. Povzročitelji nasilja**

4.1. Vedenje povzročiteljev nasilja

- Moč očetov (A34, C211)
- Vztrajnost (A35, A65)
- Ne zavedanje škodljivega vedenja do partnerke pred otrokom (A38)
- Ne zavedanje škodljivega vedenja do otroka (A39)
- Vpliv (A64, C210, C213)
- Agresivnost (A66)
- Pritiskanje na centre za socialno delo (A67)
- Sporočanje nesposobnosti partnerkam (B196)
- Sporočanje slabosti otrokom (B200)
- Finančna moč (C212)
- Pričakovanje podrejenosti centra za socialno delo lastnim družbenim merilom (C214)
- Pričakovanje podrejenosti centra za socialno delo statusu (C215)
- Manipuliranje otroka (E91)
- Zapiranje matere in otrok iz stanovanja (F25)
- Zahtevanje stikov z otroki na centru za socialno delo (F26)

4.2. Otrokov odnos s povzročiteljem

- Ne zavračanje stikov z očetom (B55)

- Otroci brez odnosa z očetom (B56)
- Navezovanje odnosa (B57)
- Ljubezen do očeta (B140)
- Otrokova želja po stikih z obema staršema (C118)
- Zavračanje stikov z očetom (C172, C176, F18, F19, F20)
- Silovita reakcija na očeta (C205)
- Razklanost med obema staršema (E92)

**5. Zaščita otroka v praksi**

5.1. Ustrezna zaščita otroka v praksi

- Trud pri zaščiti otroka v praksi (A41)
- Trud pri sprejemanju ukrepov (A42)
- Omogočanje varnosti (A43)
- Omogočanje zaščite (A44)

5.2. Neustrezna zaščita otroka v praksi

- Oteženo zastopanje koristi žrtve (A68)
- Dolgotrajni postopki (B41, B53)
- Negotovost postopkov (B42)
- Poraba časa (B43)
- Prednost dolgih postopkov (B46)
- Posredna izpostavljenost otroka (B60)
- Poslušanje neprimernih zadev ob predaji (B61)
- Nezaščitenost otroka (C106, C114, C198)
- Neustreznost praks v primerjavi z drugimi državami (C107)
- Nedokazanost obstoja odtujenosti (C127)
- Neujemanje zakonodaje in prakse (C128)
- Osredotočenost na zakon (C129, C130)
- Neupoštevanje otrok (C196)
- Navidezno poudarjanje zaščite otroka (C197)

**6. Vloga varne hiše pri zaščiti otroka**

6.1. Naloge varne hiše

- Podpora mater (A45, E66)
- Moralna podpora mater (A46)
- Psihološka podpora mater (A47)
- Svetovanje materam (A48)
- Usmerjanje pri urejanju pravne varnosti otroka (A49)
- Usmerjanje pri urejanju zaščite otroka (A50)
- Usmerjanje pri sprožitvi postopkov za povečanje varnosti (A51)
- Usmerjanje pri urejanju razmerij do otroka (A52)
- Usmerjanje pri določanju stikov v otrokovo korist (A53)
- Zagovorništvo (A57, A69)
- Povezovanje s centri za socialno delo (A58)
- Povezovanje s sodišči (A59)
- Povezovanje v dogovoru z uporabnicami (A60)
- Razlaga (A61)
- Spremstvo (A70, E68)
- Vplivanje (A71)
- Vplivanje z dopisi (A72)
- Opozarjanje na škodovanje otroku (A73)
- Opozarjanje na nepravilne prakse (A74)
- Opozarjanje na spregledana vedenja povzročitelja (A75)
- Sprožitev postopkov za zaščito (A134)
- Povečanje varnosti (A135)
- Urejanje stikov (A136)
- Počitek (A137)
- Opolnomočenje (A138)
- Varnost (B34, B77, C97)
- Normalizacija življenja (B78)
- Delo z otroki (B92)
- Pridobitve iz skupnosti (B207)

- Vir znanja (B210)
- Vir znanja o izražanju (B211, B213)
- Vir znanja o ustreznem izražanju (B212)
- Fizični umik (C96)
- Pomen varne hiše pri nudenju varnosti (C98)
- Poročila (C216)
- Natančen opis dogajanja (C217, C218)
- Predložitev posnetka otrokovega odziva (C219)
- Opozarjanje (C222, C223, C224)
- Pošiljanje obvestil centru za socialno delo (C225)
- Pošiljanje obvestil sodišču (C226)
- Pošiljanje obvestil odvetnici (C227)
- Poročila za odvetnico (C229, C231)
- Poročila za sodišče (E31)
- Ustrezna skrb za otroka (D19)
- Pregled nad otrokovim življenjem (D20)
- Večurna prisotnost strokovnih delavk ob materi in otroku (D21)
- Zaščita (D25)
- Zaupnost (E94)
- Omogočanje prijetnega okolja (E95)
- Mirno življenje (F31)
- Omogočanje skrbi za lastne finance (F32, F33, F34)
- Nudenje osnovnih pogojev za življenje (F35)
- Občutek nenadzorovanosti (F36)

6.2. Čas bivanja v varni hiši
- Časovno omejena podpora (A96)
- Tri do šestmesečno bivanje v varni hiši (A97)
- Kratkotrajno bivanje (A98, A129, A140)
- Akutno obdobje (A99, A130)
- Ne videvanje otroka, zaradi vrtca in šole (A107)
- Odsotnost otroka tekom popoldneva (A108)
- Selitev v običajno okolje po varni hiši (A139)
- Eno leto (D34)
- Povprečje tri do štiri mesece (D35)

6.3. Bivanje v varni hiši
- Prilagajanje na varno hišo (A101)
- Vzpostavljanje novih odnosov (A102)
- Postopki (A103)
- Vključevanje v vrtec (A104)
- Stiska ob zapustitvi doma (A115)
- Stiska ob nastanitvi (A116)
- Sobivanje (A117, D56)
- Zahtevnost sobivanja (A118)
- Poraba energije za vsakodnevno funkcioniranje (A119)
- Zahtevnost (A120)
- Prihod v varno hišo (A133)
- Intenzivnost (B208)
- Konflikti (B209)
- Obvezna šola (D30)
- Šolanje na daljavo v času pandemije Covida-19 (D31)
- Vključevanje v šolo (D32)
- Dobri odnos med otroki v varni hiši (D55)
- Brez težav (D57)
- Medsebojno razumevanje otrok (D58)
- Medsebojno deljenje izkušenj otrok (D59)
- Prilaganje odvisno od starosti otroka (D60)
- Menjava šole in vrtca (E49)
- Vsakodnevni opravki (F39)

6.4. Učinek varne hiše na otroka

- Spoznanje lastnega znanja (B201)
- Spoznanja lastne dobrote (B202)
- Spoznanje lastnih dobrih lastnosti (B203)
- Zavedanje dobrih in slabših dni (B204)
- Spoznanje lastnih dobrih in slabših lastnosti (B205)
- Zavedanje življenjskosti različnih lastnosti (B206)
- Umiritev (C162)
- Zaupanje (C245, C246, C262, C263)
- Oddih (D74)
- Veselje (D75)
- Spreminjanje vedenja otroka (F54)
- Spreminjanje počutja otroka (F55)

**7. Zaščita otroka s strani institucij in strokovnjakov**

7.1. Centri za socialno delo

- Sodelovanje centrov za socialno delo z žrtvijo in povzročiteljem (A62, D96)
- Izkrivljen pogled (A63)
- Stiki pod nadzorom centra za socialno delo (B62, D16)
- Opozarjanje centra za socialno delo (C200, D26, D27)
- Poročila za center za socialno delo (C201, E30)
- Poročanje centru za socialno delo o stiskah otroka (C202)
- Pomembna vloga centra za socialno delo (C203)
- Prepoznavanje otrokove stiske (C204)
- Prepoved stikov z očetom (C206, C208)
- Mnenje centra za socialno delo (C207)
- Razlike med ravnanji centrov za socialno delo (C209)
- Krajšanje poročila strokovnih delavk s strani centra za socialno delo (C230)
- Poročila strokovnih delavk o zaznanih odstopanjih (D28)
- Poročila strokovnih delavk o še potrebni podpori mater (D29)
- Dolgi postopki (E118)
- Vztrajanje do očetove pravice do stikov, zaradi zakonodaje (F17)

7.2. Krizni centri

- Prvotni umik v krizni center (A131)
- Tritedensko do enomesečno bivanje v kriznem centru (A132)

7.3. Sodišča

- Drugačen nastop mater na sodišču (B47)
- Neupoštevanje otrokovih koristi na sodišču (C101)
- Uporaba pojma odtujenosti na sodišču (C126)
- Strah sodnikov pred neuspešnostjo (C131)
- Strah sodnikov pred slabo oceno (C132)
- Osredotočenost sodnikov na zakone (C133)
- Odločba sodišča o enotedenskih stikih z očetom (C173)
- Zahteve sodišča po stikih (C180)
- Zahteve sodišča (C199)
- Potreben boljši pristop (E65)
- Dolgi sodni postopki (E117)

7.4. Odvetnica

- Pritožbe (C185)
- Hitra aktivacija odvetnice (C186)
- Hitrost (C187)
- Odzivnost (C188)
- Zastopanje (C232, C233)

7.5. Varuh človekovih pravic in zagovorništvo

- Zagovornik (D106)
- Varuh človekovih pravic (D107)
- Vključitev otrok v obravnavo (D108)
- Izražanje otroka s pomočjo usposobljenega strokovnjaka (D109)
- Nepristranskost strokovnjaka (D110)
- Nesodelovanje strokovnih delavk v programu (D111)
- Sodelovanje bivših sodelavk v programu zagovorništva (D112, D113, D114, D115)

*Na razumevanju travme utemeljen pristop*

1. **Znanje o pristopu**

1.1. Poznavanje pristopa

- Predvidevanje pomena pristopa (A75)
- Informiranost (A77)
- Znanje (B65)
- Poznavanje koncepta travme (B67, E102)

1.2. Nepoznavanje pristopa

- Nepoznavanje (A76, B64, B68, B70, F45)
- Neznanje o konceptu (B66)
- Neuporaba izraza (C138)

2. **Usposobljenost strokovnih delavk za delo s travmo**

- Ne obravnavanje travme pri otroku s strani strokovnih delavk (C153)
- Zahtevnost dela s travmo (D38)
- Zahteva po specifičnih znanjih (D39)
- Površinsko delo (D40)
- Uporaba lastnega znanja (D44)
- Uporaba lastnih izkušenj (D45)
- Občutek nestrokovnosti in umik (D116)

3. **Izobraževanja in usposabljanja**

3.1. Udeležba na izobraževanjih

- Uspešno udeleževanje (A82)
- Lastni interes za izobraževanja (A84)
- Omogočena izobraževanja (C139, C145, F46, F47, F50, F52)
- Samostojno organizirano izobraževanje (C147)
- Udeležba predavanja o travmi pri socialni zbornici (E100)
- Prijava odvisna od ponudbe (E101)
- Devet izobraževanj v preteklem letu (F51)

3.2. Financiranje izobraževanj

- Pomankanje financ za izobraževanja (A81)
- Brezplačna izobraževanja (A83)
- Previsoke cene izobraževanj (C142, C143)
- Spuščanje cen izobraževanj (C145)

3.3. Pomankanje izobraževanj

- Trenutno pomankanje izobraževanj (A79)
- Pogosta izobraževanja v preteklosti (A80)
- Neusposobljenost (A85)
- Želja po sistematičnem izobraževanju (A128)
- Trenutno pomankanje predavateljev (C141)
- Odsotnost izobraževanj o pristopu (D37, E103, F48)

3.4. Vsebina izobraževanj

- Vključevanje načel pristopa v izobraževanja (C148)
- Travma (C149)
- Načini prepoznavanja travme (C150)
- Načini pomoči (C151)
- Tehnike obvladovanja (C152)

4. **Poznavanje principov in načel pristopa**

4.1. Uporaba načel pristopa pri delu

- Nesistematično delovanje po načelih pristopa (A126)
- Zajetost načel v pristopu (A127)
- Delovanje po načelih pristopa (A125, B71, C136, C137)
- Podobnost delovnih principov (B74)
- Sledenje delovnim principom (B75)
- Upoštevanje principov pristopa (B79)

5. **Implementacija pristopa v slovenskih varnih hišah**

5.1. Uporabnost pristopa

- Zavedanje uporabnosti pristopa (E104)

5.2. Implementacija pristopa
- Ne implementiranost pristopa (B69)
- Predlog vodji, da se udeležijo izobraževanj o pristopu (F49)
- Predlog internega izobraževanja o pristopu (F54)

5.3. Strokovno izrazoslovje
- Potreben pregled strokovnega izrazoslovja pri implementaciji pristopa (B72)
- Neustreznost psihološko terapevtskega izrazoslovja (B73)

*Metode podpore in pomoči*

**1. Načini dela z otrokom**

1.1. Raven dela z otrokom
- Ne poglobljeno delo (A86)
- Delo odvisno od starosti otroka (B97, C239)
- Prednost individualnega dela (B118)
- Individualnost vsakega primera (C32, E16, E93)
- Sprotno reševanje (C33)
- Sprotno učenje (C34)
- Sprotno spoznavanje (C35)
- Ne terapevtsko delo (C60, C234, D9)
- Sproščeno vzdušje (C251)
- Posredno delo z otroki (D5)
- Neposredno delo s starejšimi otroki (D6)
- Delo z otroki preko mater (D8)
- Socialno delavski pristop pri delu z otrokom (D10)

1.1. Svetovalno delo
- Svetovanje (A87, A163)
- Delovanje svetovalnih delavk (A162)
- Obravnava otroka
- Svetovalni pogovor (A165)
- Terapevtsko delo (A167)

1.2. Pogovor
- Bazičen pogovor (A88)
- Pogovarjanje (A141, A152, C237, C243, F43)
- Poglobljen pogovor (A166)
- Pogovor z najstniki (B113, B126)
- Debata z najstniki (125)
- Resen pogovor (C261)
- Neformalen pogovor na kuharskih delavnicah (E80)

1.3. Opazovanje
- Opazovanje otroka (A122)
- Opazovanje dinamike (D22)
- Opazovanje dogajanja (D23)

1.4. Podpora
- Podpiranje (A112, A150, A160, D41)
- Podpora pri izražanju (A145)
- Podpora pri zavedanju samega sebe (A146)
- Podpora pri zavedanju lastnih doživetij (A147)
- Podpora pri sprejemanju čustev (A148)
- Normalizacija doživetega (A158)
- Opozarjanje mame (A159)
- Iskanje močnih točk otroka (B83)
- Usmerjanje (D42)
- Pomoč (D43)

1.5. Poslušanje
- Prisluhniti željam otroka (A142)
- Prislujniti interesom otroka (A143)
- Prisluhniti tistemu, kar je otroku pomembno (A144)

1.6. Krepitev socialne mreže
- Druženje (A153)
- Pozitivna izkušnja z odraslo osebo (A154)
- Vključitev v vrtec (B84)
- Vključitev v šolo (B85)
- Vključitev v skupino (B86)
- Širjenje podpornih mrež (B87)
- Skupine (B117)
- Vključevanje (C59)

1.7. Vzpostavljanje odnosa
- Približevanje otroku (A109, A157)
- Navezovanje stikov (A110)
- Razbremenjevanje otroka (A111, A123)
- Vzpostavljanje ustreznega odnosa (A113, F42)
- Razumevanje (A149)

1.8. Usmerjanje drugam
- Usmerjanje v primeru globjih stisk (A89, A161)
- Usmeritev na terapevtsko obravnavo (A90, C155)
- Usmeritev (A124, B96)
- Ocena potreb po dodatni strokovni pomoči (B95)
- Usmeritev otroka in ženske na strokovno obravnavo (C154)
- Pomen ustrezne strokovne obravnave (C156)
- Usmerjanje k psihologom (A91, D46, E26)
- Usmerjanje k strokovnjakom (D47, E27, E28)

1.9. Aktivnosti
- Vsakodnevne aktivnosti (B99, B102)
- Skrb zase (B100)
- Pospravljanje igrač (B101)
- Terapija s psom (B111)
- Zunanje aktivnosti (B115)
- Sprehod (B116, C240, C241, C242, C244, C248, C258)
- Aktivnosti (B112, B127, C259)
- Razbremenjevanje otroka (C61)
- Sproščanje otroka (C62)
- Uživanje otroka v stiku z odraslim (C74)
- Ukvarjanje odraslega z otrokom (C75)
- Uporaba telefona (C76)
- Risanke (C77, C78)
- Delo (C253, C256, C257)
- Skupinske aktivnosti (C254)
- Neformalne aktivnosti (C255)
- Prostovoljne aktivnosti (C260)
- Kuharske delavnice (E79)
- Povezovanje na kuharskih delavnicah (E81)
- Pohod (E82)
- Žoganje (E97)
- Delavnice (F38, F41)
- Ne vsiljevanje delavnic (F40)

1.10. Prostovoljstvo
- Usposobljene prostovoljke (A155)
- Senzibilne prostovoljke (A156)
- Stalna pomoč prostovoljca (B110)
- Prostovoljke v varni hiši (C247)

1.11. Težave pri delu
- Pomankanje prostih mest pri psihologih (A93)
- Dolge čakalne dobe (A94)
- Različne starosti otrok (B121, B122)
- Novosti pri delu (C36)
- Kulturne razlike v odnosu do žensk (C157, C165)
- Potrebno soglasje očeta pri prešolanju otroka (D33, E50, E51, F28, F29, F30)

- Težave pri raziskovanju problema (E7)
- Velik obseg dela (E8, E56)
- Kompleksnost primerov uporabnic (E9, E59)
- Težave pri neposrednem pogovarjanju (E22, E25)
- Intenzivnost dela (E57)
- Omejen vpliv (E120)
- Razlike med posameznimi primeri (F15)

**2. Igra kot podpora in pomoč otroku**

2.1. Uporaba igre pri delu z otrokom

- Igra (A151, B98, B106, B123, C67, E84, E96)
- Pogosta uporaba igre (B119)
- Raziskovanje snežink (C82, C83)
- Uporaba igre (D48)
- Potrebno znanje (D50)
- Potrebna strokovna odgovornost (D51)
- Znanje o ravnanju ko otrok nekaj izrazi skozi igro (D52)
- Spraševanje otroka med igro (D126, E98)
- Ne siljenje v otroka (E99)

2.2. Vrste igrač

- Običajne igrače (A169)
- Terapevtske karte (B105)
- Družabne igre (B107)
- Lutke (B109, C63, C65)
- Živali (C64)
- Peskovnik (D123, D124, D125, E19, E20, E21, E86)

2.3. Učinki igre na otroka

- Izražanje skozi igro (C68, C69)
- Pripovedovanje stiske skozi igro (C70)
- Navdušenje otrok ob občudovanju snežink (C84)
- Približevanje otroku (C85)
- Čutenje varnosti (C86)
- Toplina (C87)
- Sprejetost (C88)
- Zaznavanje učinkov uporabe igre na otroka (D49, D53)

2.4. Usposobljenost za uporabo igre pri delu

- Izobraževanje o uporabi peskovnika (D122)

**3. Gledališče in igranje vlog**

- Igranje vlog s starejšimi otroki (A168)
- Manj pogosta uporaba gledališča in vlog (B120)

**4. Umetniške dejavnosti**

- Knjige (A170)
- Knjige na tematiko čustev (B103)
- Knjige na tematiko izgube (B104)
- Glasba (C72)
- Ples (C73, C236)
- Petje (C79, C235)
- Uživanje otrok v umetnosti (C80)
- Razbremenilni učinek umetnosti (C81)
- Glasbena terapija (E87, F37)
- Individualna glasbena terapija (E88)
- Glasbena terapija skupaj z materjo in otrokom (E89)

**5. Ustvarjalne metode**

5.1. Ustvarjalne aktivnosti

- Ustvarjalne aktivnosti (B124)
- Risanje (B114, C47, C71, C238, E23, E24)
- Barvanje (E85)

5.2. Pomen uporabe ustvarjalnih metod

- Zavedanje pomembnosti uporabe ustvarjalnih metod (A171, E70, E74, E83)
- Učinek ustvarjalnih metod (A172)
- Lažje izražanje uporabnic (E75, E78)

- Preusmerjanje pozornosti (E76)
- Neobremenjenost z govorjenjem (E77)

5.3. Usposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu

- Izobraževanje o risanju (D121)

5.4. Neusposobljenost za uporabo ustvarjalnih metod pri delu

- Neusposobljenost (A173)
- Neusposobljenost za interpretacijo izraženega (A174)
- Laično delo (A175)
- Delo z empatijo (A176)

5.5. Težave pri izvajanju ustvarjalnih aktivnosti

- Sestavljanje skupine, ki bi sodelovala (E71)
- Težave pri srečevanju (E72)
- Določanje datuma (E73)

**6. Podpora in pomoč materam**

6.1. Podpora mater

- Podpiranje matere pri delu z otrokom (A95)
- Krepitev mater (B88, B93)
- Podpora mater (B90, B214)
- Primarno delo z materami (D7)

6.2. Načini podpore mater

- Vzpostavitev življenja (B49)
- Pomen socialne mreže (B215)
- Vključitev v svetovalnico (B216)
- Pomen bivanja v varni hiši (B218)
- Medsebojno debatiranje (B151)
- Medsebojna delitev zgodb (B152)
- Pridobitev zaupanja (B197)
- Pomoč pri spreminjanju neustreznih vzorcev (D24)

6.3. Zavedanja mater

- Zavedanje, da niso same (B191, B192)
- Zavedanje, da niso krive (B193)
- Zavedanje, da niso slabe (B194)
- Zavedanje lastnega znanja (B195)

6.4. Občutenja mater

- Občutljivost (B44)
- Zaznavanje lastnih želja (B48)
- Zaznavanje neskladij (B50)
- Nezmogljivost (B89)
- Občutek nesposobnosti zaščititi otroka (B181)
- Občutek krivde (B182)
- Zaprtost (E52, E58)
- Neprisotnost (E62)
- Odsotnost čustev (E63)
- Oblikovanje obrambnih mehanizmov (E2)

6.5. Odnos matere in otroka

- Prenos stiske na otroke (B45)
- Matere podpora otrokom (B91, B94)
- Dopuščanje vsega otrokom (B183)
- Ne postavljanje meja otrokom (B184, E11)
- Materina verbalizaciia spolne zlorabe otroka (C52)
- Otrokovo nadzorovanje matere (C163, C164)

6.6. Izzivi mater kot žrtev nasilja

- Pritisk (B51)
- Izpostavljenost matere (B59, D17)
- Odsotnost podporne mreže (B217)
- Neprijeten položaj žensk iz Albanije (C166)
- Neprijeten položaj žensk drugih kultur (C167)
- Neprijeten položaj žensk druge vere (C168)
- Podrejenost ženske moškemu (C169, C170)
- Nalaganje krivde na mater (C177)

- Krivda, da otroke ne pripravi na stike (179)
- Kazen v primeru, da onemogoča stike (C181)
- Izpostavljenost matere ob predaji otroka (D18)
- Preveč obrambnih mehanizmov (E3)
- Odvisnosti (E4, E60)
- Motnje (E6, E7)
- Selitev od doma (E47)
- Skrivanje doma (E48)
- Izražanje težav iz primarne družine (E55)
- Uporaba pomirjevala Helex (E61)
- Primoranost večkrat ponavljati doživeto (E64)
- Rutinski pogovor v institucijah (E69)
- Dolgoletno skrivanje nasilja (E128)

**7. Doživljanja strokovnih delavk ob nudenju podpore in pomoči**

- Negotovost (C183)
- Izraba vseh virov (C184)
- Doživljanje stiske ob pričanju dogajanj z otrokom (C189)
- Obravnava primerov na superviziji (C220)
- Razbremenjevanje stisk sodelavk (C221)
- Pomoč supervizorja (C249)

*Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otrok*

**1. Ponovna travmatizacija otroka v varnih hišah**

1.1. <u>Pojav ponovne travmatizacije</u>

- Nenamerna travmatizacija otroka (A178, A184)
- Zavedanje ponovne travmatizacije (A196, C190)
- Pojav ponovne travmatizacije (B135)
- Pogovarjanje o ponovni travmatizaciji (C171)
- Dve sferi pojava ponovne travmatizacije (D54)
- Dodatna travma znotraj sistema (D61)
- Netravmatizacija otroka s stiki v primeru posrednega nasilja (D63, D67)
- Več dejavnikov, ki vplivajo na ponovno travmatizacijo (D71)
- Vpliv starosti na ponovno travmatizacijo (D72)
- Vpliv izkušnje v primarni družini na ponovno travmatizacijo (D74)

1.2. <u>Razlogi ponovne travmatizacije</u>

- Spraševanje otroka (A179)
- Travmatizacije s strani stanovalcev varne hiše (A180)
- Travmatizacija v odnosih (A181)
- Spregledanje in neustrezno izražanje strokovnih delavk (A193)
- Neustrezne prakse sodišč (A194)
- Neustrezne prakse centrov socialno delo (A195)
- Povečana problematika varnosti (B128)
- Obvestila o dodatni ogroženosti mater (B129)
- Potreba po povečanju zaščitnih ukrepov (B130)
- Oteženo gibanje matere in otroka (B131)
- Ne obiskovanje trgovin (B132)
- Ne obiskovanje vrtca (B133)
- Ne obiskovanje šole (B134)
- Nerazumevanje mlajših otrok (B136)
- Lastna interpretacija starejših otrok (B137)
- Razdvojenost otroka (B139)
- Strah pred očetom (B141)
- Nepredvidljivost očeta (B142)
- Razočaranost nad očetom (B143)
- Pritisk ponovnega vzpostavljanja stikov (B144)
- Pritisk v prehodnem obdobju (B145)
- Pomankanje pogovora med otroki (B150)
- Vpliv zunanjih okoliščin na negotovost (B158)

- Vpliv zunanjih okoliščin na retravmatizacijo (B159)
- Vpliv zunanjih okoliščin na nadaljevanje življenja (B160)
- Dodatna travmatizacija s stiki (C182, D62)
- Travmatizacija s stiki v primeru neposrednega nasilja nad otrokom (D68)
- Travmatizacija s stiki v primeru pričanja nasilju nad materjo (D69)
- Travmatizacija s stiki v primeru ko otrok nima odnosa z očetom (D70)
- Več dejavnikov, ki vplivajo na preprečevanje ponovne travmatizacije (D71)
- Odmaknjenost od očeta na katerega so navezani (D76)
- Starševska nemoč (D99)
- Izgubljenost otroka (D100)
- Ponovna travmatizacija matere z raziskovanjem primarne družine (E113)
- Neojačanost mater (E114)
- Karakterne lastnosti matere (114)
- Postopki (E116)

**2. Preprečevanje travme povzročene v sistemu zaščite otroka**

2.1. Občutljivost varne hiše na preprečevanje ponovne travmatizacije

- Izogibanje ponovni travmatizaciji (A177)
- Preprečevanje ponovne travmatizacije (A183)
- Ponovna travmatizacija neodvisno od varnih hiš (B146)
- Občutljivost na preprečevanje ponovne travmatizacije (D87, E105)
- Pogovarjanje o preprečevanju ponovne travmatizacije (D88)
- Izobraževanje o preprečevanju ponovne travmatizacije (D120)

2.2. Načini preprečevanja ponovne travmatizacije

- Senzibilnost (A182)
- Ustrezna obravnava (A185)
- Čuječnost (A186)
- Izogibanje občutljivim vprašanjem (A187)
- Izogibanje drezanju v otroka (A188)
- Izogibanje spraševanju (A189)
- Sledenje otroku (A190)
- Sledenje pripravljenosti otroka (A191)
- Pozornost (A192)
- Pomembnost znanja o ponovni travmatizaciji (A197)
- Upoštevanje znanja o ponovni travmatizaciji (A198)
- Ne siljenje v aktivnosti (B80)
- Ne siljenje v razlago (B81)
- Pozornost na pripravljenost otroka na izražanje (B82)
- Pojasnjevanje (B138, B162)
- Varno okolje (B147)
- Zaščita (B148, B180)
- Medsebojno pogovarjanje otrok (B149)
- Tolažba (B161)
- Pojasnjevanje skupaj z materjo (B163)
- Čustvena neobremenjenost (B164)
- Strokovna delavka kot varna oseba (B165)
- Sprejetost (166)
- Varovalni dejavnik (B167)
- Otrokom stalna oseba (B168)
- Zaupnost (B169)
- Čustvena ne vpletenost (B170)
- Dostopnost (B171)
- Nadzor med stiki (B172)
- Pomoč (B173, D98)
- Ne vznemirjenost (B174)
- Spodbuda (B175)
- Dovoljenje čutenja ljubezni do očeta (B177)
- Razlika med vlogo strokovne delavke in matere (B178)
- Podpora (B179, D101, E124)
- Postavljanje varnih meja (B185)

- Oporna točka otrokom (B186)
- Oporna točka materam (B187)
- Spodbuda (B188)
- Pohvala (B189)
- Krepitev mater (B190, D93)
- Pogovor o trenutni situaciji (D77)
- Pogovor o morebitnih spremembah (D78)
- Pogovor o tem, da ni izgubil očeta (D79)
- Pogovor o stikih z očetom (D80, D82)
- Delo na soočanju otroka s stiki (D81)
- Krepitev otroka (D83, D92, D117)
- Krepitev otroka pri premagovanju situacije (D84)
- Krepitev otroka pri komunikaciji z očetom (D85)
- Prilagajanje individualni situaciji posameznega otroka (D89, D90)
- Delo tam, kjer so težave (D91)
- Sodelovanje s psihologi (D94)
- Nujno sodelovanje (D95)
- Omogočanje terapije (D97)
- Usmerjanje otroka (D102, 104)
- Usmerjanje matere (D103, D118, D119)
- Upoštevanje otrokovega glasu (D105)
- Intenzivno delo z uporabnicami (E106)
- Dodelitev svetovalne delavke uporabnicam ob prihodu v varno hišo (E107)
- Delo z materjo in otrokom (E108)
- Poglobljeni individualni pogovori s svetovalno delavko (E108)
- Ojačanje (E110, E127)
- Raziskovanje primarne družine (E111)
- Spreminjanje neustreznih vzorcev (E122)
- Opozarjanje (E119)
- Multidisciplinarni timi (E121)
- Izražanje lastnih stališč na timih (E122)
- Zagovarjanje lastnih stališč na timih (E123)
- Opogumljanje uporabnic pred prijavo nasilja (E126)